

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ Nelmuoyamma

Like sɛbɛbaa-ba dii ba hāi Diilonɔ-nelmaɔ-sɛbɛ-i-na. Yesuɔ siire ce mamaɔ hiere, u nyegāaɔ ma yaa-i u sɛbɛdɛlɛlɛɔ-na (Yesu maama maɔ Likɛɔ nyegāaɔ-ma). Hāalɛɔ-wuonɔ yaa daayo-i. Mamaɔ ciɛ Yesu huonɔ-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiembaɔ daa *Diilonɔ-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonɔ-Yalleɔ ciɛ ba da holle-i dumaa a waɔ *Kirsā-nelma-i aa nuɔmba bɔi hū-ma. Diilonɔ-dūɔ-baambaɔ ciɛ sūlma maɔ, u nuɔngu bi hii-ma. Diilonɔ-Yalleɔ bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waɔ mafamma-i.

Hāalābiembaɔ duɔɔ dumaa ta ba waɔ Kirsā-nelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, sɛbɛ daayo duɔɔ baa ku yaa-i (sap. 1–7). Ku huonɔ-na, maɔ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waɔ (sap. 8–12). Aa perienɔ baa Pol baa u nabaamba-i baɔ wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waɔ Kirsā-nelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13–28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ pigāaɔ wuɔ molo siɛ gbāa fillā Diilonɔ-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔɔ-maama sɛ, nuɔmba-i nilɛiɔa-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ kā Tuonɔ wulaa

1-2 Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilonŋ-nelma-i aa ce mamanŋ hiere a ji hi u nyugũmma-i, mi waanŋ ma yaa-i mi sɛbɛdɛlɛlɛŋo-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel bamanŋ ce-ba u *pəpuərbiemba, *Diilonŋ-Yalle ciɛ u pigãanŋ-ba ba maacemma-i. ³ Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U ciɛ yinni komuɔŋa hãi baa-ba tuɔ carra-bei u piieye *Diilonŋ-bãanŋu maama-i.

⁴ Yiingu nanŋu-na, ba waa ta ba wuo niuwuoni, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waanŋ mamanŋ baa-na wuɔ mi To pãa-na nunŋu, ciyaanŋ ma ce igɛna. ⁵ Na saa da, Nsãa *baatiseŋ nuɔmba-i baa hũmma, ŋga namaanŋo-i, ku siɛ da yinni, mi ka batiseŋ-na baa Diilonŋ-Yalle-i.»

⁶ Yiingu nanŋu-na, baa ji tigiinŋ ba-naa. U pəpuərbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hã *Isirahɛl-baamba-i baa fɔŋgũɔ-i fiefie dumandɛ wei?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi To uŋ diyaa huɔŋgu manŋ baa ma cemma-i, kuu sɪ namaa kuusuɔŋgu. ⁸ Ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fɔŋgũɔ ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samar-i-na ka cor baa nileinŋa nanŋa-i hiere hɛma-na.»

⁹ Uŋ waanŋ mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugũŋ u kã dɔrɔ, u nyugũŋ u kã dɔrɔ, kã ka balla nyaasɪnni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiera tã ba yunni-i ta ba ne. Ba juɔ'a ba ne da jonŋorpiɛlntaamba hãi ba caanŋu-na. ¹¹ Jonŋorpiɛlntaanŋ daaba gbɛ-ba wuɔ: «Galiletaanŋ namaa, bige-i ciɛ na yiera dɪŋ dɔrɔ-i-na ta na ne dumaanŋo-na? Nanŋ daa Yesuŋ taa dumaa kã dɔrɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛi.»

12 Ba waa *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. Ku hōlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huŋga-i. Baa bir gūunu jo Yerusalemu-i-na. 13 Baŋ juo, baa kā ka nyugūŋ suur dūŋgu naŋgu-na, ba jo ba tigiin ba-naa kusuŋ-nu'i koko. Bamaŋ waa, ba yaa daaba: Pier, Nsāa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe biēŋo waa, Simo maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake biēŋo-i, ba'i waa dumaŋo-na. 14 Ba hieroŋo-i, baa ta ba tigiin ba-naa kpēkpē ba cārā Diiloŋo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hāmba-i.

Hai ka suur Yuda fuoŋgu-na?

15 Yiinŋu naŋgu-na, Pier wuo ji sire yiera Diiloŋ-dūŋ-baamba hōlma-na, ba waa nuomba komuŋ-niediei temma, aa naa cira: 16 «Tobiŋ namaa, nelma maŋ nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diiloŋ-Yalleŋ cie *Davidi waŋ mamaŋ* *Yuda kūŋgu-na, ma cie. Yuda yaa juo ce tayaana ba ka bel Yesu-i. 17 Yuda waa baa-ye i tiē ce maacenduoma. 18 Uŋ cie maacembabalaŋ daama-i da gbeinŋa maŋ, u sāa suŋgu baa-ya.† U juo par diire u yuŋ-nu suŋgu faŋgu-na a muonu u kusūŋgu-i, u purru hel hierē bomborma-na. 19 Yerusalemutaamba nuo nel daama-i hierē ka saa, a ce ba haa suŋgu faŋgu yerre-i ba nelma-na wuo «Hakeldama», ku yuŋgu yaa wuo tāmmanŋ-suŋgu. 20 A ne da ma nyegāaŋ Gbeliemaŋ-neini-na wuo:
«U dumelle saaya di muonu;

* 1:16 Niēŋ Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 41.10. † 1:18 Niēŋ Matie sebe-i-na 27.3-8.

molo baa waa tɛna-die.†

Aa tiraa nyεgɛn wuɔ:

«*Molo saaya u biε u maacemma-i.*»§

²¹ «Terienḡu fanḡu-na, baman waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itienɔ-i, ²² a donḡ Nsāa un *baatisen-yo huɔḡu man nuɔ-i, a ka hi u nyugūmman-yiinḡu-i, kutienḡo saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-yiε i tiε wan u siremma kūḡu-i.»

²³ Un juɔ piiye tɛ, baa hiel nuɔmba hāi da ba fiεl u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi.

²⁴ Ban ciε mafamma-i, baa cārā Diilonḡo-i cira: «Itienḡ nuɔ, nuɔnei suyaan i hɔmmu-i hiere. Niḡ ka hiel uman ba hāi baan daaba-na, pigāan-ye baa-yo

²⁵ u biε maacemma* man Yudan naana-mei aa kā u munḡammu.» ²⁶ Ban juɔ cārā tɛ, baa ful tienḡa a hiel. Tienḡa bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pɔpuɔrbiemba-i. Baa naa tɛ cinciεluo u diei.

2

Diilonḡ-Yalle jomma-i

¹ *Pāntekɔti-yiinḡu-na, Diilonḡ-dūḡ-baamba waa hiere tigiin terduḡ-nu. ² Ba juɔ'a ba ne da ijieni nan temma hilaa dɔrɔ-i-na ḡaa fafalmu, a jo ji yu ban waa dūḡu man nuɔ-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da dāamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Mun calaanu haa-bei dumaanḡo-na, *Diilonḡ-Yalle pāḡ yu ba hɔmmu-i a ce ba donḡ ta ba piiye niεraan-nelma.

† **1:20** Gbelieman-nalāanḡu (Psaume) 69.26

§ **1:20**

Gbelieman-nalāanḡu (Psaume) 109.8

* **1:25** Yudan taa u

ce maacemma man baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i ba gbε ma yaa-i.

5 A ne da *Yuifubaa-ba maŋ wuɔyaan ba Diilon-
hūmelle-i fafamma, ba fɔŋgũɔ baa hilaa nilɛiŋa-na
hiere jo *Yerusalɛmu-i-na yibienɔ faŋa-na. 6 Baa
tɛna ji nu ijien daani-i, baa sire gbar kã ka yu.
Bamaŋ waa hiere, nelienɔ nelienɔ u nuɔ Yesu
*pɔpuɔrbiemba piiye fuɔ fɛɛŋ nelma-i. 7 Kuɔ cu
ba hɔmmu-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Ma sɪ Galile-
taamba-i daaba-i hiere kɛ? 8 Ba ciɛ niɛ ta ba
nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye? 9 N siɛ
suɔ wuɔ miɛ maŋ jãanu i-naa bande-i-na, Par-
titaamba dii-yiɛ, Meditaamba dii, Elamutaamba
dii, Mesopotamitaamba dii, bamaŋ hilaa *Yude-i-
na baa bi dii, Kapadɔsitaamba dii, Pɔtaamba dii,
Asitaamba dii, 10 Firgitaamba dii, Pãnfilitaamba
dii, Esipitaamba dii, Libitaamba maŋ dii Sireni
caanɔgu-na baa dii, bamaŋ hilaan *Ɔromu-i-na
bafamba bi dii, 11 Yuifukiriɛiŋa dii, bamaŋ bi su-
urii Yuifusinni-na baa bi dii, Kirɛtitaamba dii,
Arabubaa-ba dii, aa i hieronɔ-na, Diilon uŋ ciɛ
maacenfafamma maŋ, nelienɔ nelienɔ u nuɔ-ma
u fɛɛŋ nelma-na.» 12 Kuɔ ce-ba gbɛɛ, ba sa suɔ
baŋ jɔguɔŋ mamaŋ. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ:
«Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?» 13 Banaŋ baa
bir yaŋ aa ta ba nyɛ pɔpuɔrbiemba-i wuɔ ba nyuɔŋ
kolma.

Pier āndaanɔgu-i

14 Maŋ juɔ waa dumaanɔ-na, Pier wuɔ sire yiera
baa u nabaamba-i* aa naa don tuɔ piiye da gba-
gaga wuɔ: «*Yuifubaa namaa, baa namaa naman
dii tɛna *Yerusalɛmu-i-na, mi ka waŋ nelma diei
baa-na, karaan na tũnni-i dɛi na nu-ma. 15 Na

* 2:14 Yesu pɔpuɔrbiemba yaa baŋ gbɛŋ-baŋ.

suyaa wuə bāanġu saa hi bonġ yogo aa na'a ba nyuəŋ kolma, ba daa-ma hie? ¹⁶ Na saa da, Diilonġ uŋ puəraa Yowel waŋ mamaŋ, ma'i ciəŋ. ¹⁷ Yowel waan-ma wuə:

«Diilonġo ciəra wuə:

«Miwaanġo tġmmaŋ-huəŋġu-na,
mi ka gbuo nuəmba-i hiere baa mi *Yalle-i.
Na bisālm̄ba ka ta ba ce mi pəpuərŋġu-i.
Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piie baa-ba.
Aa ta mi piie baa bġncuəmba-i dānsānniŋ.

¹⁸ Coima saa fa, bamaŋ cāa-miŋ hiere,
caamba-i baa bεmba-i,
mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huəŋ daaku-na,
ba ka waa mi pəpuərbiemba.

¹⁹ Mi ka ce gbεε-wεima dərə-i-na baa hġema-na hiere:
Tāmma kaa waa, dāamu kaa waa, nyaasġnni kaa bi
waa bəi.

²⁰ Bāanġu kaa bir cure ŋaa isuəŋġu
aa cεiŋo bir ce dāa ŋaa tāmma.
Mafamma ka ce aa Itienġo jommaŋ-yiŋġu suə hi.
Yiŋġu fanġu temma siε ji waa;
ku kaa waa yibuə.

²¹ A ce dumaanġo-na, umaŋ duə ji tuə gbuuse Itienġo-i,
kutienġo ka kor.»†»

²² Piεr wuə suonu u āndaanġu-i wuə: «*Isirahel-baanġ namaa, yaanġ mi waŋ nelma diei baa-na: Diilonġo pigāanġ-na Nasarεtitaanġ Yesu fəŋġūə-i. U ciε u ce gbεε-wεima bəi na həlma-na. Namaa fεε-i na saa yaŋ-ma damma. ²³ Ba bel diilonġo-i bel-o hā-na. Diilonġo suə wεima-i hiere; uu naa suə wuə na siε yaŋ-yo. Ma bi ciε: Na bilaa-yo a hā bamaŋ sa kāanġ

† 2:21 Yowel (Joël) 3.1-5a

Diilonɔ-i ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ²⁴ Nga hɛma saa naa waa ma gbãa wuo-yo. A ce dumaanɔ-na, ban kuɔ-yo, Diilonɔ yan-ba aa sire-yuɔ. ²⁵ Na saa da, *Davidi piiye u maama wuɔ:

«Mi da Itienɔ-i hɔnni man jon mi yaanɔga-na.

U sa taara mi kũɔma nyɛɛ,

ku'i ciɛ u jo ji waa mi caaŋ-nu.

²⁶ *Kufanɔ hɔfɛlle yaa yuu mi huɔŋga-i*

a ce mi ta mi piiye dumandɛ-i-na.

Mi suyaa wuɔ da mi ku, mi ka fiisa.

²⁷ *Diilo, mi suyaa wuɔ η siɛ yan mi tɛɛ dii kuon-nelle-na.*

Ŋ siɛ siɛ yan nan nolɔ hɔr dii hɛma-na.

²⁸ *Hũmelle man kãaŋ η wulaa,*

η pigãaŋ-mi baa-de.

Da mi waa η caaŋgu-na

η ka ta η ce baa-mi.†»

²⁹ Piɛr wuɔ cor baa u āndaangu-i wuɔ: «Tobin namaa, mi ka wan ninsonɔ-i baa-na i bincɔinɔ-i Davidi kũŋgu-na: Davidi kuu ba fuure-yuɔ, a ji hi baa nyunɔ u cɛncorre dii i hɔlma-na. ³⁰ Davidi waa Diilopɔpuɔrbilonɔ. Diilonɔ naa pã nunɔgu baa-yo wuɔ duɔ saa ji waa, u jãmatigisinni-i, u ka hã u hãayɛlnɔ nanɔ'i baa-ni. ³¹ A ce dumaanɔ-na, Davidi naa tɛɛna baa-ma wuɔ *Konkortienɔ ka ku aa sire. Na saa da u ciɛra: «Diilonɔ siɛ yan u nolɔ tɛɛ dii kuon-nelle-na» aa «u siɛ yan u hɔr dii hɛma-na.»

³² Konkortienɔ faɔ yaa Yesu-i. Diilonɔ un siire-yuɔ, miɛ man daaye-i hiere i daa-ma nuɔ. ³³ Diilonɔ kãa baa-yo u ka tɛɛna u caaŋ-nu, aa un ηa naa pã nunɔgu man baa-yo wuɔ u ka hã-yo u Yalle-i, u hãa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Nan dan

† **2:28** Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 16.8-11

maman daama-i baa nan nun man, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fuɔ fεε saa kã dɔrɔ-i-na, nga u piiye Yesu kũngu-i wuɔ:

«Itienɔ gbɛ mi Tienɔ-i wuɔ:

«Jo η ji tɛna mi caan-nu

³⁵ *aa η yan mi mal η bigaarãamba-i hã η ce η bãangu-i bei.»*§

³⁶ Terienɔ fangu-na, nuharunɔ si dii, Isirahel-baan namaanɔ-i hiere na saaya na suɔ wuɔ nan gbuu Yesu man *daangu-na, Diilonɔ ciε u yaa-i Itienɔ-i aa tiraa ce-yo Konkortienɔ.»

³⁷ Ban juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba bin̄kũngu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wuɔ: «Dumaanɔ-na, i saaya i ce bige-i?» ³⁸ Pier wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Naanan na cilɔbabalanɔ-i aa na jo ba ji *batischen-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilonɔ ka hur na ambabalma-i. Mafan da ma ce, Diilonɔ ka hã-na u Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diilonɔ pãa nunɔ-i baa namei baa na bisãlmba, wuɔ u ka hã-na u Yalle-i. U bi pãa-ku baa un̄ ka bi baman yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huon-nu.»

⁴⁰ Pier waan nelma bɔi baa-ba a dii sireina bei ba da ba hũu-ma. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Siyaan konkoro-i, ku yaa man kaa da fiεfiε ku nuamba-i ma siε ka da-na.» ⁴¹ Yiingu fangu-na, nuamba bɔi hũyã Pier nelma-i aa ce ba batischen-ba. Ba yuu nuamba neifelle nuɔsiba ndii temma baman naa suurii naara Diilon-dũn-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilon-nelma-i Yesu pɔpuɔrbiemba wulaa. Ba waa nga ceduon-biemba, ta ba wuo

§ **2:35** Gbelieman-nalaangu (Psaume) 110.1 * **2:37** Pierbaa-ba-i: Ba gbɛ Pier baa u napuɔrbiemba namba yaa-i.

niiwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi cārã Diilonjo-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu pɔpuɔrbiemba taa ba ce gbεε-weima bɔi, a ce dumaanjo-na korma taa ma da nuɔmba-i baa-ba.

⁴⁴ Diilonj-dũŋ-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huɔŋga baa ba nagãŋ-niini-i. ⁴⁵ Ba waa umaŋ duɔ da kumaŋ, u suor-ku aa jo baa gbeiŋa-i ba ji cal-a ba-naa nuɔ a saa baa gbeiŋ-maamaŋ yeŋ-bei dumaa. ⁴⁶ Yinni maŋ jon baa dii *Diilodubuɔ-i-na, ba sa nanna yiŋgu. Ba taa ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa cinni-na. Ba niiwuoni wuoma taa ma dɔl aa ba hɔmmu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba hãl neini-i ba tuɔlnu Diilonjo-i. Ba maama taa ma dɔlnu nuɔmba-i hiere nelle-na. Aa yinniŋ taa ni cor dumaa, Itienjo taa u kor nuɔmba-i dumɛi u naara ba kãlle-na.

3

Murgu naŋo siire

¹ Yiŋgu naŋgu-na, batarunŋu-na, Pier baa Nsãa-i ba taa ba kã da ba ka cārã Diilonjo-i. ² A ne da naacoljo naŋo waa, uŋ siire, u saa gbãa wuɔ dede. Yinni maŋ jon, ba biε-yo ba kã ba jina *Diilodubuɔ dumelle nande yaanŋa-na u tuɔ cārã bamaŋ suuriŋ ba wulaa. Dumelle fande-i, ba bi-de wuɔ «Dumefafalle». ³ Pierbaa-baŋ kãa da ba ka suur, wuɔ tuɔ cārã ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolj wuɔ tuɔ ne-ba wuɔ sɪ ba taara ba hã-yo biŋkũŋgu. ⁶ Pier wuɔ cira: «Warbelle sɪ mi yerreŋ, ŋga kumaŋ dii baa-mi, mi ka hã-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaan Yesu-Kirsa yerre-na, sire ŋ ta ŋ wuɔ!» ⁷ Aa kã ka bel u nadienŋa-i duɔ sire-yuɔ. Naacoljo gbein niε pãŋ firnu. ⁸ Wuɔ

wuɔr sire pãŋ tuɔ wuɔ. Uŋ siire dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i aa tuɔ tetiera aa kã ba ta ba suur baa Piɛrbaa-ba-i Diilodubuɔ-i-na. ⁹ Nuɔmba juɔ'a ba ne da hai molonɔ-i gbɛlaanɔ Diilonɔ-i u suur daayo-i? ¹⁰ Umanɔ tɛnaananɔ Diilodubuɔ dumɛlle yaanɔga-na u cãrã, u yaa-i. Kuɔ ce-ba gbɛɛ aa tiraa dii kũnyɛlle-bɛi.

Piɛrŋ waanɔ manɔ Diilodubuɔ-i-na

¹¹ Naacolŋ daa uŋ siire, wuɔ pãŋ nyaarãa Piɛrbaa-ba-i. Nuɔŋ baa jo ji yu-bɛi dii *Salomɔ kukuruunɔgu-na ta ba ne-ba. ¹² Piɛrŋ daa banɔ nen-banɔ dumaanɔ-na, wuɔ cira: «*Isirahɛl-baanɔ namaa, baa na yanɔ ku ce-na gbɛɛ. Baa na ta na ne wuɔ sɪ miɛmɛi siire naacolŋ daayo-i baa i fɛɛɛŋ fɔŋgũɔ, sisɔ i wuɔ Diilonɔ-hũmelle-i fafamma ku'i ciɛ i gbãa sire-yuɔ; ku'i sɪ. ¹³ I bɪncuɔmbanɔ siire wuɔ Diilonɔ manɔ hũmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, banɔ siire wuɔ Diilonɔ manɔ hũmelle-i, u'i ciɛ u cãarãŋo ce bɔi. U cãarãŋo fanɔ yaa Yesu-i. Na ciɛ ba bel-o ka hã *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u nanna-yuɔ, na'a ma siɛ gbãa wuɔ. ¹⁴ Na cɪnaana Diilonɔ-nolŋo-i, na ciɛ ba bel nelviinɔ-i aa ce ba nanna nelkoronɔ-i. ¹⁵ Na ciɛ ba ko cicɛlma tienɔ-i. Nɔga nanɔ fiɛ ko-yo, Diilonɔ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, i daa-yo nuɔ. ¹⁶ Inɔ haa i nanɔga-i yuɔ ku'i kãayã naacolŋ daayo-i; na sa bi yanɔ-yo suɔma. Inɔ haa i nanɔga-i Yesu-i-na, ku'i ciɛ u sire-yuɔ yeryer dumandɛ-i-na na yufelle-na.

¹⁷ «Tobinɔ namaa, mi suyaa miɛ na saa naa suɔma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere.

¹⁸ Nɔga Diilonɔ uŋ ŋa naa ce u *pɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ wuɔya

wanɔɔ manɔ, wuɔ unɔ ka saanɔ *Konɔkortienɔ manɔ, u ka mulienɔ; nelma famma yaa cieɔ.

¹⁹ «Mamanɔ dii cemma fiɛfiɛ-i-na, naananɔ na cilɔbabalaŋo-i aa na bir na jo Diilonɔ wulaa, ku yaa u ka hur na āmbabalma-i. ²⁰ Mafanɔ da ma ce, u ka pa kufienɔ-bāanɔgu nei. Aa unɔ ŋa naa hiel Konɔkortienɔ manɔ dii ku domma-na, u ka bir saanɔ u jo. Konɔkortienɔ faŋo yaa Yesu-i. ²¹ Dumandɛ-i-na, uu dii tiɛna dii dɔrɔ-i-na tuɔ cie miwaanɔ duɔ bibirre ŋaa Diilonɔ unɔ cie u pɔpuɔrbiemba wanɔ-ma dumaa dii ku bembienɔ-na. ²² Na saa da, *Moisi waanɔ Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: *«Diilonɔ ka hiel u *pɔpuɔrbilonɔ nanɔ meɪ temma na hɔlma-na. Pɔpuɔrbilonɔ fanɔ duɔ wanɔ manɔ, baa na yagar-ma. ²³ Umanɔ duɔ saa nu u nunɔgu-i, ba ka hiel kutienɔ nunɔgu-i Diilonɔ baamba-na aa ba ka ko-yo.»* ²⁴ Diilopɔpuɔrbiemba manɔ siire piiye hiere, a donɔ *Samiel-na, ba waanɔ nyunɔgo ku yinɔ daani maama-i. ²⁵ Diilonɔ unɔ pāa nunɔgu manɔ aa ce u pɔpuɔrbiemba wanɔ ku maama-i, u pāa-ku baa namɛi. Aa unɔ pāa nunɔgu-i baa na bīncuɔmba-i kusuɔŋ-nu aa gbɛ Abiramu-i wuɔ: *«Mi ka ta mi cor baa nanɔ hāayɛlmba yaa-i mi ce baa dūnni-i hiere hɛma-na»*†, na nunɔgu dii nupalle fande-na. ²⁶ Ku'i cie na da Diilonɔ cie u cāarāŋo jo namɛi wulaa-i igɛna duɔ ji kāyā-nei na nanna na maacembabal-amma-i.»

4

Ba bilaa Pierbaa-ba-i

* **3:23** Anɔŋnamma tiyemmanɔ-sebe (Deutéronome) 18.15,18,19.

† **3:25** Miwaanɔ ŋnammanɔ-sebe (Genèse) 22.18

1 Pier baa Nsãa-i banj waa ta ba piiye baa nuɔmba-i, *Diiløjigãntaamba-i baa *Diilodubuɔ sorosibaa-ba yuntienɔ-i, a naara *Sadusɛbaa-ba jo ji da-ba. 2 Pierbaa-ba taa ba piiye baa nuɔmba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kɛɛ yiingu dii baa yiingu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Banj juɔ ji da ba piiye dumaanɔ-na, ku saa dɔlnu-bɛi. 3 Baa bel-ba. Bãangu naa tɪ tɪ. Baa kã ka dii-ba kaso ba cɔ. 4 Banj fiɛ bel-ba, banj hii piiye baa bamanj hiere, ba fɔngũɔ baa hũu-ma. Bamanj naa hũyãa-ma, ba gbãa yu nuɔmba neifierja hãi nuɔsiba ndii temma.

5 Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɔmba-i, a naara *ãnjɪnamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa *Yerusalemu-i-na. 6 *Diiløjigãntaamba yuntienɔ manj ba nanj bɪn-yonj Ani-i, u waa baa u dumellenj-baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Nsãa, baa Alesãndire. 7 Banj jãanu ba-naa, baa ce ba jo baa Pierbaa-ba-i. Banj juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa baa hinj daama-i hie a ji sire naacolj daayo-i? Hai moloɔ-i puɔraa-na?» 8 Huɔnggu fanju-na, *Diilonj-Yalle naa yu Pier huɔngga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaanj namaa, baa bɪncuɔnj namaa, 9 i ciɛ ãnfafamma molo-na aa na bɪ-ye ji ta na yuu-ye inj ciɛ dumaa sire-yuɔ u murgusɪnni-na, dumɛi sɪ wei? 10 Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiere baa *Isirahɛl-baamba-i: Nanj gbuu Nasaretitaanj Yesu manj *daangu-na ko-yo aa Diilonj sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolj daayonj siire yeryer na yufelle-na dumandɛ-i. 11 Ba waanj Yesu fuɔ maama yaa Diilonj-nelma-na wuɔ:

«Tãmpɛlle manj dumarãanj namaanɔ-i nanj cɪinaana-

die,

*di yaa juɔ bella dũngu-i.)**

¹² Yesu yaa gbãa kor nelbiliemba-i u diei yoŋ. Da ma hel ufaŋo-na, Diilonŋo saa hã-ye moloŋo yanga nanga umaŋ gbãa kor-e.»

¹³ Pierbaa-baŋ daa holle-i piiye dumaa, kuɔ cu ãndacetaamba hɔmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nel-gbãngbãlãamba; ba sa suɔ seβε. Baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba. ¹⁴ Da ba ne naacolŋo maŋ siire ba caaŋgu-na, ba siε suɔ baŋ ka waŋ mamaŋ.

¹⁵ Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gɔŋgũɔŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuɔ: ¹⁶ «I ka ce-ba niε? Nuɔmba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuɔ ba yaa siire naacolŋ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mεi; i siε bi gbãa ju-ma. ¹⁷ Nga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yaŋ i tiraa nu ba biε Yesu yerre-i baa moloŋo. Umaŋ duɔ bi-de, kumaŋ da ku waa, u ka da-ku.»

¹⁸ Baŋ juɔ da ba-naa ti, baa bi Pierbaa-ba-i a ji waŋ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ba tiraa nu ba biε Yesu yerre-i ba nunni-na, ba baa bi waŋ u maama baa moloŋo. ¹⁹ Pierbaa baa gbẽ-ba wuɔ: «Namaa feεε-i niε-kuŋ na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yaŋ Diilonŋ-maama-i wei? ²⁰ Miε fuɔ, iŋ nuɔ mamaŋ, aa da mamaŋ, i siε gbãa fiinaŋ-mεi.»

²¹ Baŋ siire naacolŋo-i, kuɔ gbuu dɔlnu nuɔmba-i, baa ta ba gbɛliεŋ Diilonŋo-i, a ce dumaŋo-na ãndacetaamba saa da nelma da ba cãl-ba; baa naa ba siεl ba yufieŋa yaa piiye baa-ba aa nanna-bei ba kã. ²² Baŋ siire naacolŋo maŋ, u biena naa cor bien komuɔŋa hãi.

* **4:11** Gbɛliεmaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 118.22

Diilon-dūŋ-baamba cāarā Diilon-ŋo-i

23 Baŋ naana Pier-i baa Nsāa-i, baa ta kā ba nabaamba wulaa. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa bīncuəmbaŋ waŋ mamaŋ baa-ba hiere, baa tūnu ba nabaamba-i baa-ma. 24 Baŋ tūənu-bei dumaŋo-na, baa gbonu cārā Diilon-ŋo-i wuə: «Itie, nuənei hielaa dərə-i baa hīema-i, baa dāmman-nuoraŋgu-i. Aa bi hiel ni huəya-niini-hiere. 25 Nuənei cie ŋ *Yalle dii nel daama-i i bīncəŋo-i *Davidi† nungu-na u waŋ-ma wuə:

*«Bige-i cie nuəmba sire ta ba pepiena niləiŋa-na?
Ba saa suə wuə baŋ puu mamaŋ, ma sie kā terieŋgu
weī?»*

26 *Fōŋgōtaamba siire tereŋyiera,
aa yuntaamba pūulā Itieŋo-i baa u Yufellen-
Nolŋo-i.»†*

27 Ninsie ninsie, *Erədi-i baa *Pōse-Pilati-i a naara *niəraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiŋ ba-naa nel daade§ yaa nuə-i, a pūulā ŋ cārāŋo-i Yesu-i. Ba tigiŋ ba-naa a pūulā ŋ Yufellen-Nolŋo-i. 28 Dumandε-i-na, niŋ ŋa naa pu mamaŋ, mamaŋ waa ŋ huəŋga-na, ba cie ma yaa-i.

29 Fiefiε-i-na, Itie, ŋ daa baŋ wur ŋ cārāaŋ miəŋo-i dumaa. Hā-ye holle i tie gbā i waŋ ŋ nelma-i.

30 Kāyā-yiε i tie gbā i sire jaamba-i aa bi tie ce nelma bəi baa gbεre-weima bəi ŋ cārāŋo-i Yesu yerre-na.»

31 Baŋ juə cārā Diilon-ŋo-i tī, hīeŋ maa sagalla baŋ waa tigiŋ kusuəŋ-nu. Diilon-Yalle pāŋ yu ba

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuə Diilon-cārāŋo. † 4:26 Gbeliemaŋ-nalāŋgu

2.1-2 § 4:27 Ba gbē *Yerusalemu.

hɔmmu-i hiere. Baa da holle ta ba wan Diilon-nelma-i.

Diilon-dūn-baamba bilaa ba-naa dumaa

³² Diilon-dūn-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hɔlma-na, η siε gbãa suɔ wuɔ mɛl kūngu-i daaku-i aa mɛl kūngu-i daaku-i. ³³ Himma nanj temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba āncemma-na ta ma pigāan wuɔ Yesu siire kelkel. Diilonɔ naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniŋ waa baa bamanj hiere, baa cinnij bi waa baa bamanj, ba taa ba suor-ni ba jo ba hã Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbeija-i. Bafan da ba hūu-ya, ba ne ba gbeij-maamanj jienya ma-naa dumaa aa bi hɔnu-yɛi dumɛi. A ce dumaanɔ-na sūntie saa waa ba hɔlma-na.

³⁶ Unaŋo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bī-yo Yosefu. U waa *Levitiyenɔ. U taa u hel Sipire. Pɔpuɔrbiemba taa ba bī-yo Barnabasi, ku yunju yaa wuɔ Sirɛintienɔ. ³⁷ Suonju nangu waa baa-yo, wuɔ suor-ku aa naa jo baa ku gbeija-i ji hã pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa siε huhurma-i

¹ Naacolɔo nanɔo waa, ba taa ba bī-yo Ananiyasi aa bī u ciɛno-i Safira. Terienju nangu waa baa-ba, baa suor terienj daaku-i ² aa naa saa-ma aa bɔlɔo hiel gbeija nanja aa kã baa a boluonju-i ka hã Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

³ Uŋ kãa, Pier wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i ciε η yanj *Sitãni tãal-ni η hiel kunangu gbeija-na aa jo ji ta η kar coima-i baa *Diilon-Yalle-i?

⁴ Terienɔgu-i nan kũngu, molo saa cira η suor-ku. Niη fiε suor-ku, gbeinɔa-i nan waanɔa. Bige-i ciε η ce maaceη daama temma-i? Niη karaa coima maη, η saa kar-ma baa η nanuɔmba, η karaa-ma baa Diilonɔ.»

⁵ Ananiyasiη nuɔ nel daama-i, u pãη cii, u bi kuliingu yaa dumaanɔ-na. Uman duɔ nu nel daama-i, u kũma pãη ta ma nyεη. ⁶ Naacieη baa jo ji biε-yo ka fuure.

⁷ Ciεη saa waa. Bɔlɔη kuu, lɛrbaa-ba siei temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Uη juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ wεima ciε. ⁸ Pιεr yuu-yo wuɔ: «Ciεη nuɔ, na suoraa na terienɔgu-i sul daadu'i nuɔ-i wεi?»

Ciεη wuɔ siε wuɔ: «Ũu, ku sullu yaa-i.»

⁹ Pιεr wuɔ cira: «Bige-i ciε na saa-ma baa η bɔɔ-i aa da na cure Diilon-Ƴalle-i? Ne, baman kãa ka fuure η bɔɔ-i ba yaa bi suuriin daaba, ba ka bi biε nuɔηo-i ka fuure-niε.» ¹⁰ Ciεη wuɔ pãη cii terienɔgu fanɔgu-na a ku Pιεr caanɔgu-na. Naacieη ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa biε ufanɔ-i bir gũunu ka fuure bɔlɔη caanɔgu-na. ¹¹ Diilon-dũη-baamba kũma migãan ta ma nyεη ma naara. Uman duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kũnyelle.

Gberεkulaηo

¹² Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gberε-wεima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiin ba-naa *Salomɔ kukuruunɔgu yaa nuɔ-i. ¹³ Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa wan ba yefafalle, ηga molo saa tuɔ siε u piε-ba. ¹⁴ Caamba-i baa bεmba maη naa hũyãan Itienɔ maama-i baa sa waa dei baa yuliingu-i. ¹⁵ Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gbãηgbaarbaa, baa figinni a galla

ba jaamba-i Pier muncormu-na, wuə duə tuə cor aa u yalle yiəya uman, u sire. ¹⁶ Nilēiŋa maŋ *Yerusalemu kətōnni-na hiere, nuəmba bəi taa ba hel-yēi ba jo baa ba jaamba-i pəpuərbiemba wu-laa. *Jinabaa-baŋ bi waa bamaŋ nuə-i, ba taa ba jo baa-ba. Uman duə jo baa u wuoŋo, u sire.

Baŋ haa kumaŋ Yesu pəpuərbiemba-na

¹⁷ Nuəmbaŋ joŋ pirpir Yesu *pəpuərbiemba wu-laa dumaanjo-na, ku saa dəlnu *Diiløjigāntaamba yuntienjo-i baa u kuoyataamba-i *Sadusēbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu ¹⁸ aa naa bel pəpuərbiemba-i ka dii-ba kaso. ¹⁹ Ku isuəŋgu-na, Itienjo *dərəpuərbiilonjo jo ji hīl kaso-i a hiel-ba aa naa gbē-ba wuə: ²⁰ «Kāaŋ *Diilodubuə-i-na na ka waŋ hūmefelēnde maama-i hiere baa nuəmba-i.»

²¹ Ku cuo kaala-i-na, pəpuərbiēŋ baa naar kā Diilodubuə-i-na ka doŋ ta ba waŋ Diilon-nelma-i. Diiløjigāntaamba yuntienjo-i baa u kuoyataamba saa suə wuə ba hilaa. Cuon kaalaa, baa bī bīncuəmba-i da ba ji ce āndaanɡu-i. Baŋ juə, baa puər wuə ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. ²² Baa kā ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: ²³ «I saa ka da moloŋo kaso-i-na. In kāa, kaso naa waa bīŋ u temma-i, aa bamaŋ niəyaŋ-yuə ba waa ba munyierammu-na hiere dumieŋa yammu-na. I hīlāa-yo ku yaa nuə-i, i saa da moloŋo huəŋga-na.»

²⁴ Sorosibaa-ba maŋ niəyaŋ Diilodubuə-i ba yuntienjo-i, baa *Diiløjigāntaamba yuntaambaŋ nuə nel daama-i, ba həŋ muə pāŋ cu; ba sa suə ku huonɡuŋ ka jo baa kumaŋ. ²⁵ Ba'a ba ne da naa-colŋo naŋo juə ji tuə tūnu-bēi wuə: «Naŋ bilaa bal-amba maŋ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba waŋ

Diilonj-nelma-i dii Diilodubuə-i-na.» ²⁶ Sorosi ba yuntienj wuə pānj sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Baņ kāa, ba saa kā baa bubuəsinni, wuə sī nuəmba ka naņ-ba baa tāmpēlēiņa.

Ba ce Yesu pəpuərbiemba āndaanġu-i

²⁷ Baņ kāa ka bel Yesu *pəpuərbiemba-i jo baa-ba, *Diilojigāntaamba yuntienj wuə yuu-ba wuə: ²⁸ «Ma sī i waanġ-ma baa-na kuola-mēi wuə na baa bī naacolġ daayo yerre-i baa moloġo ke? Ma daa niε na yaņ-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hierē baa u maama-i? Na taara na cira miemēi kuə-yo ke?»

²⁹ Piεr baa u nabaamba-i baa cira: «I siε gbāa maar Diilonġo nuņġu-i ka ce nelbilienj kūņġu. ³⁰ Naņ gbuu Yesu maņ *daanġu-na ko-yo, i tobaa-baņ siire wuə Diilonġo maņ hūmelle-i, u siire-yuə ³¹ aa kā baa-yo ka jīna u caaņ-nu. U hāa-yo yuntesinni-i aa ce-yo koņkortienġo. U ciε kufaņġu-i duə kāyā *Isirahel-baamba da ba nanna ba ciləbabalaņo-i aa u duə hur ba āmbabalma-i. ³² Nel daama-i miε i daa-ma nuə, *Diilonġ-Yalle bi daa-ma. Bamaņ nuəņ Diilonġo nuņġu-i, u hā-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaambaņ juə nu nel daama-i, ba həmmu pānj ġuəla. Baa pānj ta ba taara ba komma. ³⁴ *Farisleyiēņo naņo waa baa-ba, ba taa ba bī-yo Gamaliel. U waa *ānjīnamma pigāatienġo. Nuəmba taa ba kāņ-yo nelle-na. Wuə sire yiεra ba həlma-na aa naa cira: «Cienj ba hel ġəņġūəņ-nu.»

³⁵ Baņ hilaa, wuə gbē nuəmba-i wuə: «Isirahel-baanġ namaa, jəġaan na ne igēna aa na suə na ce naņ taaraņ na ce kumaņ balaņ daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u fεrε nelbuə. Nuəmba sire

cu u huon-nu ta ba kã nuamba nuəsiba hã caaṅ-nu. Baṅ juo ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisällã hiere wɛi? ³⁷ Fuo kũṅguṅ curaa, baṅ taa ba kãṅ nuamba-i belle-na, Yuda maṅ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuamba bɔi cu u huon-nu. Baṅ juo ko ufaṅo-i, bamaṅ naa cu u huon-nu, na daa-ba wɛi? ³⁸ Fiefiɛ-i-na, bamaṅ daaba-i, mi gbãa waṅ mamaṅ: Niɛṅ-baṅ aa na yaṅ-ba. Da kuo ba ce nɛliɛṅ-maama, yiṅgu dii baa yiṅgu, ma ka bɛna. ³⁹ Nga da kuo Diilon-maama ninsoṅo, na siɛ gbãa bɛna-mɛi. Niɛṅ torro, na baa ji ta na gãṅ baa Diilonjo aa cira na gãṅ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamalielṅ piiye dumaṅo-na, ba kã ka ciire aa naa bɛ pəpuərbiemba suur. Baṅ suurii, baa bel-ba muo-ba da dɛi aa naa waṅ baa-ba wuo ba baa tiraa yaṅ ba da ba bɛ Yesu yerre-i baa moloṅo! Baṅ ciɛ mafamma-i, baa nanna-bɛi ba ta.

⁴¹ Baṅ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuo gbuu silaa dɔlnu-bɛi wuo Diilonjo ka tuo kãṅ-ba nelfafaamba Yesu huonṅu-na. ⁴² Kuṅ ciɛ dumaṅo-na, yinni maṅ joṅ, ba waṅ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cinni-na wuo Yesu yaa *Konkortienjo maṅ Diilon uṅ saṅ-yo.

6

Yesu pəpuərbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuamba bɔi taa ba hũu Yesu maama-i huon daaku-na, a ce dumaṅo-na bamaṅ piiyen girekimma-i, baa ta ba waana wuo bamaṅ piiyen ebiremma-i, ba cal niwuoni-i yinni maṅ joṅ aa ba sa hã bafamba bikulcaamba-i. ² Yesu *pəpuərbiembaṅ daa ba waana dumaṅo-na, baa tigiṅ Diilon-dũṅ-baamba-i hiere a waṅ baa-ba

wuɔ: «Tobinɔ namaa, na suyaa wuɔ i siε gbãa yan Diilonɔ-nelma wamma-i aa diε ne niiwuonin-kũngu, ku saa biε dumaanɔ-na. ³ Hielaanɔ nuɔmba niehã na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diilonɔ-Yalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maaceɔ daama-i hã ba yaa-i ⁴ aa miε i fulnu Diilocārãlle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamanɔ waa hiere, baa hũu-ma aa naa sire hiel Etiɛni. Diilonɔ-maama-i baa Diilonɔ-Yalle naa yu Etiɛni huɔnga-i. Banɔ hiela Etiɛni-i, baa hiel Filipu, baa Purokɔr, baa Nikanɔr, baa Timɔ a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyɔsi, nga uu naa suur Yuifusinni-na. ⁶ Banɔ hiela-ba, baa pigãanɔ pɔpuɔrbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārã Diilonɔ-i hã-ba.

⁷ Diilonɔ-nelma taa ma gbuo terni-i ma kã. Yinninɔ cor dumaa, nuɔmba hũu-ma dumei *Yerusalemu-i-na. *Diiløjigãntaamba manɔ naa hũyãa Yesu maama-i baa sa waa dei.

Ba bilaa Etiɛni-i

⁸ Diilonɔ naa silaa ce baa Etiɛni-i: Uu naa hã-yo himma u tuɔ ce gbεε-wεima bɔi nelle-na. ⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kã *Diilonelhãalãdũngu nanɔngu-na ba kã ba nu Diilonɔ-nelma-i. Ba taa ba bĩ Diilonelhãalãdũngu fanɔgu-i «Kufiεɔ ba dũngu»*. Yuifubaa-ba famba kã ba ta ba fanu ba-naa baa Etiɛni-i Diilonɔ-nelma-na. Ba hɔlma-na, banamba taa ba hel Sireni, banamba Alesãndiri, banamba Silisi, banamba *Asi.

* **6:9** Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kɔrsinni-na a kã baa-ba *Ɔɔmu aa ji nanna-bei. Ku gbãa waa Yuifubaa-ba famba hãayɛlmba yaa banɔ gbɛnɔ-banɔ bande-i-na.

10 *Diilonj-Yalle naa waa baa Etiēni a ce ba saa gbāa piiye yar-o.

11 Kunj nuɔlaa-ba, ba bir yanj aa biε nuɔmba gbeɲa-na ba ta ba wuɔra ba wanj wuɔ: «Naacolj daayo u wuɔra u tuora *Moisi-i baa Diilonj-o-i; baanjo sɪ.» 12 Ba ciε ku yaa-i nuɔmba hɔmmu du baa Etiēni-i nelle-na. Bincɔmba-i baa *ānjɲamma pigāataamba-i hiere ba hɔmmu duu baa-yo. Banj ciε kufanju-i, ba kā ka bel-o kā baa-yo *nellentaamba wulaa.

13 Banj kāa baa-yo, ba tiraa bɪ coikartaamba namba kā, wuɔ siertaamba. Baa kā ka ta ba kar coima-i ba haa-yuɔ wuɔ: «Naacolj daayo sa gbuu piiye *Diilodubuɔ yefafalle, halle baa *ānjɲamma-i hiere. 14 I daa u wuɔra u piiye wuɔ Nasarɛtitaŋ Yesu ka muonu Diilodubuɔ-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» 15 Bamanj waa hiere gɛŋgerterienju-na, baa diŋ-yuɔ ta ba ne-yo. U yaanɲa taa ka caa ŋaa *dɔrpəpuərbiɔn yanɲa.

7

Etiēni āndaanɲu-i

1 Siertaambanɲ juɔ piiye tɪ, *Diilojigāntaamba yuntienj wuɔ yuu Etiēni-i wuɔ: «Banj wanj mamanɲ ninsoŋo wei?» 2 Etiēni wuɔ cira: «Mi nellenj-tobinɲ namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka wanj nelma diei baa-na: Na suyaa wuɔ aa i bincɔinjo-i *Abiramu suɔ duɔ sire Mesopotami-i-na ka tɛna Arā-i-na, Cagaŋ-Diilonjo naa carra-yuɔ 3 a wanj baa-yo wuɔ u yanj u huraamba-i aa u sire ba jāmālā-i-na, kεrε u ka pigāanɲ-yo jāmālā nanjo u ka tɛna.

⁴ Abiramu sire* ka tɛna Arã-i-na. Uŋ kãa terienɔ-
na, u toŋ juɔ ku, Diilonɔ ce u jo ji tɛna nan yen
jãmalã maŋ nuɔ-i daayo-i.

⁵ «Uŋ juɔ, Diilonɔ saa hã-yo munturemmu aa bi
cira mu yaa daamu. U yaan aa pã nunɔgu baa-yo
wuɔ: «Mi ka hã-ni jãmalã daayo-i. Da ŋ saa ji waa,
ŋ huon-baamba ka biε-yo cor.»† A ne da huonɔgu
fanɔgu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i. ⁶ Diilonɔ
gbɛ-yo wuɔ: «*N huon-baamba ka waa juɔma-na, ba
ka bel-ba kɔrsinni-na jãmalã fanɔ-na gbuu muliɛn-
ba. Ba ka ce bieŋ nuɔsiba hãi muliɛma.* ⁷ *Nga bamaŋ
ka bel-ba kɔrsinni-na, muɔmɛi ka pã kutaamba-i mi
fɛrɛ. Da mi ji ce mafamma-i, ŋ hãayɛlmba ka suɔ sire
terienɔgu-na ji tɛna bande ta ba buol-mi.»‡*

⁸ «Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bel *tobisinni
baa Abiramu-i aa naa ce u *jã a dãnya tobisinni
fanni-i§. Ku'i ciɛ na da *Isakiŋ juɔ hon, yinni
niehãi cor, niisɛi yiinɔgu-na, Abiramu jã-yo. Isakiŋ
bi siire da *Yakɔbu-i, u bi jã-yo. Yakɔbu bi sire ce
maaduɔma baa i bincuamba-i*.

⁹ «I bincuamba sire bigãan ba hãanɔ-i Yosɛfu-i
aa bel-o suor-o ba sãa-yo kã baa-yo Esipi. Nga
Diilonɔ waa baa Yosɛfu-i. ¹⁰ U hielaa u yunɔgu-i
mulɛma-na hierɛ aa ce-yo nelnurãŋo aa tiraa ce u

* **7:4** Girekimma-na ba ciɛra u siire Kalde jãmalã-i-na. Kalde-i
baa Mesopotami-i jãmalã duonɔ yaa-i. † **7:5** Niɛŋ Miwaanɔ
jɔnamman-sebe-i-na (Genèse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ‡ **7:7** Niɛŋ
Miwaanɔ jɔnamman-sebe-i-na (Genèse) 15.13-14, Helman-sebe-i-na
(Exode) 3.12. § **7:8** Niɛŋ Miwaanɔ jɔnamman-sebe-i-na (Genèse)
17.10-14. * **7:8** Yakɔbu bepuamba waa cɔncieluo baa ba hãi.
Etieni biɛ ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba bincuamba.

kūngu dəlnu Esipitaan jāmatigi-i. Jāmatigi haa-yo u jāmalā yuŋ-nu baa u dumelle bi yuŋgu-na.

¹¹ «Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jāmalā-i hiere. Kuu naa balan cor, a ce i bīncuamba sa da niiwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na.

¹² Yakəbu ji nu wuə ba suor dīmma dii Esipi-i-na. U puər i bīncuamba kā ka sāa bir kūŋ.

¹³ «Baŋ juə kā hāalīŋo-i, Yosefu pigāan-ba u fere wuə fuə yaa Yosefu-i. Terienŋu fanŋu'i nuə-i, jāmatigin suyaa Yosefu baamba-i. ¹⁴ Yosefu wuə ce u məlbaa-ba bir kūŋ ka jo baa tuoŋo-i baa u dumellen-baamba-i hiere. Ba kūŋgu-na, ba waa nuamba komuəŋa siei baa cīncieluo nuamba ndii. ¹⁵ Yakəbu kāa kamma famma yaa-i Esipi-i-na. Diilon-babīmuə kaa hi-yo kusuəŋ-nu'i baa i bīncuamba-i hiere. ¹⁶ Ba waa umaŋ duə ku, ba biə-yo ka fuure-yuə Sisemu. Ba fuuriye-bei Abiramun sāa cīncorre maŋ Amər bisālmba wulaa†.

¹⁷ «Diilon un pāa nunŋu maŋ baa Abiramu-i, ku cemman-huəŋguŋ juə ta ku piε, miε baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸ Jāmatigi naŋo ji nyugūŋ. Jāmatigi faŋo saa tuə suə Yosefu-i. ¹⁹ Wuə fūnun tuə ce karaanŋu baa i bīncuamba-i. U waa ciəŋo maŋ duə hoŋ u bilonŋo-i, u bel diilonŋo-i ce u nanna-yuə u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huəŋ huəŋgu fanŋu'i nuə-i. U maama saa naa fa baa fafaanŋu-i. Un huəŋ, u bīncuamba gbāan fuo-yo ba dūŋgu-na u ce caamba siei yon baa-ba. ²¹ Baŋ juə suə baa-ba aa ce ba biə-yo ka nanna, jāmatigi bilon wuə biə-yo ce-yo ŋaa fuə bilohoinŋo, a fiə-yo u ji vāa. ²² Ku ciε dumei Moisi suə Esipitaamba āncemma-i hiere. U taa u

† **7:16** Niēŋ Miwaanŋo jīnamman-sebε-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13.

nu nelma-i ŋaa u yuŋgu ka muonu aa wɛima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Uŋ juɔ da bien komuɔŋa hāi, wuɔ kã duɔ ka ne u nellen-baamba-i†. ²⁴Yiingu nanɔgu-na, wuɔ ji da Esipiyienɔ nanɔ ce ba wuonɔ nanɔ-i sũlma. Wuɔ hũu naacolɔ-i aa naa muo Esipiyienɔ-i ko-yo. ²⁵U taa u taara u ce u nellen-baamba suɔ wuɔ Diilonɔ ciɛ u'i jo duɔ ji kor-ba. Nɔga ba saa suɔ-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuɔ da ba baamba namba gãŋ. Wuɔ karnu-bei aa naa tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na gãŋ, ma sɪ namɛi kuuduɔŋgu?»

²⁷ Uman taa u jɪnya u nawuonɔ-i wuɔ sɛ Moisi-i da yɛr, aa naa cira: «Hai molonɔ-i diyaa nanɔ nuŋgu-i?»

²⁸ N taara da ŋ ko-mi ŋaa nin kuɔ Esipiyienɔ-i dumaa cicuɔŋgu-na wɛi?» ²⁹ Uŋ piiye dumaanɔ-na, Moisi saa gbãa duɔ tiraa tɛna; wuɔ gbar ka tɛna Madiyã. U kaa biɛ ciɛnɔ-i kusuɔŋ-nu'i a hon bisãlmba hāi baa-yo.

³⁰ «Bien komuɔŋa hāi cor. Yiingu nanɔgu-na, *dɔrpəpuərbiilonɔ nanɔ carra Moisi-i dii *hɛkuraanɔgu-na Sinayi tãnuŋgu hɔlma-na. Wuɔ u ne da bige-i daaku-i? Dãamu'i caanɔ tibiyelle nande-i aa dɔrpəpuərbiilonɔ waa dii mu huɔŋga-na. ³¹ Kuɔ cu u huɔŋga-i. Wuɔ ta tuɔ piɛ duɔ ka ne dãamu fammu-i dɛi. Wuɔ u ne da Itienɔ piiye baa-yo wuɔ: ³² «Moisi, ŋ bɪncuɔmba Diilonɔ yaa muɔŋo-i: Abiramu siire wuɔ mɛi hũmelle yaa-i, Isaki-i baa Yakɔbu-i hiere maaduɔma.» Moisi kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ, a ce u saa tiraa siɛ duɔ ne terienɔgu fanɔgu yanɔga-na. ³³ Itienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Hiel naatɛnni-i ŋ gbeini-na; nin yɛŋ terienɔgu manɔ nuɔ-i

† 7:23 Moisi waa *Isirahɛl wuonɔ nanɔ.

daaku-i Diilon-terienḡu. ³⁴ Mi baambaḡ ceḡ sūlma maḡ Esipi-i-na, mi daa-ma; baḡ bireḡ, mi nuḡ, ku'i ciε mi hiire jo miε mi ji kor-ba. Jo mi ji puər-ni ba wulaa.›§

³⁵ «*Isirahel-baambaḡ siε Moisi maḡ wuḡ u halaḡ, molo saa dii u nuḡḡu ba berru-na, Moisi duḡḡo faḡo yaa Diilon uḡ ciε dərpuərbiilonḡo jo ji puər-o wuḡ u ka waa ba yuḡ-nu aa hūu-ba Esipitaamba nyisenni-na. ³⁶ Moisi yaa ciε himma-i a hiel i bīncuamba-i Esipi-i-na. U ciε-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dāmmaḡ-nuoradāama-i-na aa tiraa ce-ma hīekuraanḡu-na duḡ gbāa kor-ba. U ciε kufanḡu-i bienḡ komuḡḡa hāi.

³⁷ «Moisi duḡḡo faḡo yaa gbīε Isirahel-baamba-i wuḡ Diilonḡo ka hiel ba nellen-wuḡḡo naḡo ce-yo u *pəpuərbiilonḡo fuḡ temma hā-ba*. ³⁸ Aa i bīncuambaḡ waa hīekuraanḡu-na, u yaa waa ba hōlma-na baa Diilonḡo-i. Dərpuərbiilonḡo taa u piiye baa u yaa-i Sinayi tānuḡḡu-na u tuḡ kā u tūnu i bīncuamba-i. U yaa taa u jo baa cicēlmaḡ-nelma-i u jo u waḡ-ma baa-ye. ³⁹ I bīncuamba bir yaḡ ba sa nu u nuḡḡu-i. Ba ciinaana-yuḡ aa ta ba taara ba bir kā Esipi-i-na.

⁴⁰ «Baḡ diyaa mafamma-i ba hōmmu-na, ba gbē *Aarō-i wuḡ: *«Ce tīnni ḡ hā-ye, nimaḡ ka kāyā-yiε i hi i muḡkāmmu-i. Moisi hielaa-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suḡ uḡ curaa kusuḡḡ-nu.»*† ⁴¹ Yibienḡa faḡa-na, baa sire kul nambilonḡo a ce-yo tīnḡu ta ba buol. Baḡ kulii nambilonḡo-i, kuḡ silaa gbuu

§ 7:34 Niεḡ Helmaḡ-sebe-i-na (Exode) 3.1-10.

Anḡinamma tiyemḡaḡ-sebe (Deutéronome) 18.15.
Helmaḡ-sebe-i-na (Exode) 32.1,23.

* 7:37

† 7:40

dəlnu-bei ŋaa bige-i! Baa ce ponsaŋgu ma yerren.
42 Diilon wuə ne-ba aa yaŋ-ba ba ta ba buol məŋja
baa ceiŋo baa bāaŋgu ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa
Diilopəpuərbiemba sebe-i-na wuə:

«Isirahel-baaŋ namaa,

naŋ cie bien komuŋa hāi maŋ hēkuraaŋgu-na,

na taa na ko niikonni-i na hā muəmei wei?

Na taa na bi pā niipānni-i na hā muəmei wei?

43 *Ma si na birii yaŋ aa kul tinni ta na buol?*

Na saa tūu Moləki†dūŋgu-i

baa ErefāSməle-i ta baa-ni wei?

Na cie kolluŋ-nobimba famba-i ta na buol-ba.

*Mi ka ce ba kā baa-na dii *Babiləni huon-nu.†»*

44 Etieni wuə cor baa u āndaanŋu-i wuə:
«*Tobisinniŋ-dūŋgu waa baa i bincuamba-i
hēkuraanŋu-na. Diilon-nelma waa ku yaa nuə-i.
Moisi cie-ku ŋaa Diilonŋ pigāaŋ-yo ku cemma-i
dumaa. 45 Ku huonŋu-na, i bincuamba huon-
baamba ji wuo dūŋ daaku ciilunŋu-i. Yosuwe yaa
waa ba yaanŋa-na. Diilon wuə kāyā-bei ba donya
nuamba maŋ waa hiere jāmalā daayo-na aa bie
dūŋ daaku-i ji tiena baa-ku. Ku tiyāa dumai ji hi
*Davidi bāaŋgu-i. 46 Diilonŋo taa u ce baa Davidi-i
u cor; Davidi wuə cārā hūmelle-i u wulaa wuə u
yaŋ u ma ninsoŋ-dūŋgu hā-yo *Isirahel-baamba
ta ba jo ba jaal-o kuə.† 47 Dūŋgu faŋgu-i, *Salomə'i

† 7:43 Moləki: Tiŋgu naŋ yerre-i dumaanŋo-na. Isirahel-baamba
naa bie tiŋgu faŋgu-i Kanaataan wulaa ta ba buol-ku. § 7:43
Erefā: Tiŋgu naŋ yerre-i dumaanŋo-na. Baa kulii-ku ŋaa məle ta
ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta
ba bi buol. * 7:43 Aməsi (Amos) 5.25-27 † 7:46 Niŋ Samiel
sebehāaŋŋo-na (2 Samuel) 7.1-16.

juɔ ma-ku hã Diilonɔ-i.† 48 Nga Dɔrwuonɔ sa cɔ dũŋ-nu ŋaa Diilopɔpuɔrbilon ɔŋ waan-ma dumaa wuɔ: 49 ‹Itienɔ ciera wuɔ:

«Dɔrɔ yaa mɛi fɔŋgɔtesinnij-tetterre-i.

Mi ciɛ hɛma-i ta mi haa mi gbeini.

Namaa gbãa ma dũŋ haku-i hã muɔŋo-i?

Mi munfiisammun-terienɔ yaa hie hɛma-na?

50 Bimbinni manɔ dii hiere,

mɛi napɔrren-niini'i sɪ wɛi?»»§»

51 Etieni wuɔ cira: «Ănyagarmantaan namaa temma-i daana-i, Diilonɔ biɛ-na ji gbɛ! Na sa siɛ *Diilonɔ-Yalle wulaa. Na biyaa na bɪncuɔŋ-maama.

52 Diilopɔpuɔrbilon hayo-i siire aa na bɪncuɔmba saa ce-yo sũlma? Halle baman siire piiye Nelviinɔ jomman-kũŋgu-i, na bɪncuɔmba kuɔ-ba. Fiɛfiɛ-i-na Nelviin ɔŋ juɔ, namaa na hel u huon-nu aa bel-o ko-yo. 53 N siɛ suɔ wuɔ Diilonɔ puɔraa dɔrpɔpuɔrbiemba ji hã namɛi baa u *anjinamma-i, na yan ɔŋ aa hũu-ma nanna.»

Ba naan Etieni-i ko-yo

54 Etieninɔ piiye dumaanɔ-na, u piiye suur *nellentaamba-na. Baa pãŋ pu baa-yo. 55 A ne da *Diilonɔ-Yalle naa yu u huonɔga-i. Wuɔ tã u yunɔgu-i tuɔ ne dɔrɔ. Wuɔ u ne da Diilonɔ yaanɔga caa da kpoikpoi aa da Yesu yieraaya Diilonɔ caanɔgu-na.

56 Wuɔ cira: «Niɛŋ, dɔrɔ puurii, aa *Molon-Bienɔ yaa yieraaya daayo Diilonɔ caanɔgu-na!» 57 Baa pãŋ suunu ba tũnni-i aa naa ta ba kaasɪŋ, aa kã ka yu-yuɔ bel-o.

† 7:47 Niɛŋ Jamatigi ba sebedɛlɛnɔ-na (1 Rois) 6.1-38. § 7:50 Isayi (Ésaïe) 66.1-2a

⁵⁸ Baŋ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellen-huonŋa-na, kã baa-yo kotuonŋu ka ta ba nan-yo baa tãmpɛlɛiŋa da ba ko-yo. Naacombilonŋo nanŋo waa baa-ba, ba taa ba bi-yo Sol. Siertaan baa hiela ba jonŋorbaa-ba-i hã u yaa tuɔ niya-bei aa kã ka ta ba nan Etieni-i. ⁵⁹ Baŋ nan-yon dumaanŋo-na, wuɔ ji cira: «Yesu, Itien nuɔ, hũu-mi.» ⁶⁰ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ dũuna aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, baa ne baŋ ceŋ kumanŋ.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cii, u kuliinŋu yaa dumaanŋo-i.

8

Solŋ haa kuman Diilon-dũŋ-baamba-na

¹ Etieni kuliinŋu dɔlaanu Sol ŋaa bige-i! Etienin kuu yiinŋu man nuɔ-i, baa sire suuye Diilon-dũŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisállã hiere; ba-namba ta ba kã *Yude, banamba *Samari aa naa yan Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa yon. ² Nelfafaamba namba biɛ Etieni-i ka fuure aa ce maman waa cemma hiere u kuliinŋu-na. ³ Sol wuɔ gbuu faya u fɛɛ tuɔ ce karaanŋu-i baa Diilon-dũŋ-baamba-i: U taa u wuɔra cɪnni-na u bel caamba-i baa bɛmba-i hiere u kã u dii-ba kaso.

Diilon-nelma hii Samari-i

⁴ Diilon-dũŋ-baamba man gbaraa pisállã, ba taa ba wuɔra ba wan *Neldɔdɔlma-i nilɛiŋa-na. ⁵ Filipu wuɔ kã ka hel *Samari nelle nande-na, a don tuɔ piiye *Konkortienŋo maama-i. ⁶ U bi taa u ce gbɛɛ-weima ba hɔlma-na. U waa duɔ wan maman, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaanŋo-na duɔ tuɔ piiye, ba kar ba tũnni-i fafamma ta ba nu. ⁷ U duɔnya *jinabaa bɔi nuɔmba-na. Duɔ donya

umaŋ, u kaasiŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bɔi baa jaamba bɔi. ⁸ Kuɔ gbuu fūnuŋ dɔlnu nuɔmba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironɔ naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samaritaamba-i gberɛ, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ jina u ferɛ kpaga. ¹⁰ Bincuɔmba-i baa bisalm̄ba-i hiere, ba taa ba k̄aal̄a-yuɔ. Ba taa ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-himma yaa dii baa naacolɔ daayo-i, baŋ b̄iŋ mamaŋ <ninsoŋ-himma-i>.» ¹¹ Simɔ naa da yinni baa u himma cemma-i ba hɔlma-na, ku'i ciɛ ba ta ba k̄aal̄a-yuɔ k̄aal̄aŋ daama temma-i. ¹² Filipu juɔ k̄a ka waŋ *Diilonɔ-b̄aŋgu maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa bɛmba-i hiere baa hūu Neldɔdɔlɔŋ daama-i aa naa ce ba *batisen-ba. ¹³ Simɔ fuɔ ferɛ wuɔ bi hūu-ma aa ce ba *batisen-yo. Baŋ baatisen-yo, wuɔ p̄aŋ nyaar̄a Filipu-i. Filipu himma bir yaŋ aa ta ma ce fuɔ ferɛ-i gberɛ.

¹⁴ Yesu *pɔpuɔrbiembaŋ juɔ nu-ma dii *Yerusalemu-i-na wuɔ Samaritaamba hūȳa Diilonɔ-nelma-i, baa saan̄ Pier-i baa Ns̄a-i ba wulaa. ¹⁵ Pier-i baa Ns̄a-i baŋ k̄a, baa c̄ar̄a Diilonɔ-i h̄a-ba wuɔ u h̄a-ba u *Yalle-i. ¹⁶ Huɔŋgu fan̄gu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilonɔ-Yalle-i yogo. Baa baatisen-ba yaa yoŋ. ¹⁷ Ku'i ciɛ Pierbaa-baŋ k̄a, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a c̄ar̄a Diilonɔ h̄a-ba u Yalle-i. ¹⁸ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i? Wuɔ hiel gbeija duɔ h̄a Pierbaa-ba-i. Aa naa cira: ¹⁹ «H̄aŋ-muɔ baa hiŋ daama-i; da mi haa mi nammu-i umaŋ nuɔ-i, kutienɔ da Diilonɔ-Yalle-i!» ²⁰ Pier wuɔ cira: «Simɔ, ŋ daa nie s̄i ba s̄a Diilonɔ-caluɔ-i baa gbeija wei? Niŋ diyaa mafamma-i ŋ huɔŋga-na, mi waasaan-ni baa

η gbeɪŋa-i hiere. ²¹ N̄ saa koŋ baa Diilonjo-i. N̄ siε gbāa da biŋkūŋgu bande-i-na. ²² Hiel nel daama-i η huɔŋga-na, ma saa fa, aa η cārā Itienjo-i si u ka ce jande niε. ²³ Mi niε da η balaŋ cor, aa da *Sitāni taa yaan̄ga niε.»

²⁴ Uη piiye dumaanjo-na, Simo wuo gbē-ba wuo: «Namaa fεrε-i, cārarŋ Itienjo-i na hā-mi, wuo nan̄ waan̄ maman̄ daama-i, u baa yan̄ ma da-mi.»

²⁵ Pierbaa-ban̄ juo wan̄ Itienjo melma-i t̄i, baa bir k̄a Yerusalemu-i-na. Ba taa ba wan̄ Neldodolma-i Samari nilēiŋa boi-na ba k̄a.

Fāamaanjo nanjo hūyāa Yesu maama-i

²⁶ Yiin̄gu nan̄gu-na, Itienjo *dərɔpɔuərɔbilonjo ji wan̄ baa Filipu-i wuo: «Sire η ka biε hūmelle man̄ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di k̄a Gasa-i-na. Hūmelle fande-i nuamba sa biε-de dumaa.»

²⁷ Filipu wuo sire ta, u saa sεrε. Uη biyaa hūmelle-i tuo k̄a, wuo fara da wotortienjo nanjo k̄a u yaan̄ga-na. Fāamaanjo nanjo'i waa u huɔŋga-na. U taa u hel Etiyopi. Jāmatigi* man̄ waa Etiyopi-i-na ba ta ba bi-yo Kāndasi, u yaa waa u nagāŋ-niini yun̄gu-na. Wuo juo Yerusalemu-i-na ji jaal Diilonjo ²⁸ aa bir tuo kūŋ. U taa u kalan̄ *Isayi sεbε-i u kūŋ.

²⁹ *Diilonj-Yalle gbē Filipu-i wuo: «Gbāana η ka hi wotortien̄ daayo-i.» ³⁰ Filipu wuo gbar ka hi-yo. Uη hii, wuo da u kalan̄ *Isayi sεbε. Wuo yuu-yo wuo: «Niŋ kalan̄ maman̄, η suo-ma wεi?»

³¹ Naacolŋ wuo cira: «Molo duo saa hielnu-mei baa-mi, mi siε gbāa suo-ma.» Aa naa ce Filipu nyugūŋ

* **8:27** Jāmatigi daayo waa ciεŋo a saanu baa maman̄ nyεgāan girεkimma-na.

tīena u caaŋgu-na. ³² Uŋ taa u kalaŋ terienŋu maŋ,
ku yaa daaku:

«Ba ciε-yo sūlma

u saa ji puur u nuŋgu-i waŋ wεima ŋaa tūmaanŋo.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuəstīni-i wa,

u sa waŋ wεima.

³³ Ba ciε-yo nelsəəsiŋo

aa hūu ninsoŋo-i u wulaa.

Baŋ kuə-yo, u ka ce niε da huŋgu molo duə ji waŋ ku
maama?»†

³⁴ Naacolŋ wuə yuu Filipu-i wuə: «*Di-
ilopəpuərbielonŋ piiye hai maama-i dumandε-i?
U piiye fuə maama waa u piiye unarŋ maama?»

³⁵ Filipu wuə suur nelma yaanŋa-na, a doŋ tuə
piiye Yesu *Neldəədlma-i baa-yo. ³⁶ Baŋ kaa hi
yaanŋa-i, baa da hūmma namma. Naacolŋ wuə
cira: «Hūmma namma yaa daama, ŋ sa *batisen-
mi wεi?» [³⁷ Filipu wuə cira: «Da kuə ŋ hūyāa Yesu
maama-i hiŋ, mi gbāa batisen-ni, wεima si dii.»
Naacolŋ wuə cira: «Mi hūyāa-ma wuə Yesu-Kirsa
yaa Diilonŋ-Bienŋo-i.»] ³⁸ Aa naa ce ba yiεra. Baŋ
yiεraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na,
Filipu wuə batisen-yo. ³⁹ Baŋ hilaa, naacolŋo
huŋga gbuu fē. Wuə u ne naa Filipu-i; Diilonŋ-Yalle
biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo biŋkūŋgu; wuə cor
baa həfēlle-i tuə kūŋ. ⁴⁰ Filipu juə'a u suə da u fεε
Asəti. Wuə cor tuə waŋ Neldəədlma-i nilēiŋa-na
hiere u kā. U ciε dumεi fuə ka hi Sesare.

† **8:33** Isayi (Ésaie) 53.7-8a

9

Solj hūyāa Yesu maama-i dumaa

(Pəpuər. 22.5-16; 26.12-18)

¹ A ne da huəŋgu faŋgu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itieŋo baamba-i baa u yufelle, wuə duə hi uman, u ko-yo. Yiingu nanju-na, wuə ji sire kã *Diilojigāntaamba yuntieŋo wulaa, ² wuə u ce seɛɛbaa hā-yo, u kã Damasi *Diilonelhāalādūnnina, wuə ba hā-yo hūmelle-i duə da baman surii Itieŋo hūmelle-na; caamba-i ka hel baa bɛmba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-ina. ³ Diilojigāntaamba yuntieŋo ce seɛɛbaa-ba-i hā u ta.

Uŋ kaa tuə piɛ Damasi-i, wuə u ne da cecerma nan temma hilaa dərɔ-i-na jo ji dii-yo huəŋga. ⁴ Wuə pāŋ hel cii. Uŋ cii dumaanjo-na, wuə nu molo piiye baa-yo wuə: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaan daaku temma-i baa-mi?» ⁵ Wuə yuu wuə: «Hai moloŋo'i?» Kutieŋ wuə cira: «Muə Yesu. Ŋ ce karaan-gu-i baa muəmɛi. ⁶ Sire ŋ perieŋ ŋ suur nelle-na; maman dii cemma, da ŋ suur ba ka wanma baa-ni.»

⁷ Nuamba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuə moloŋ daayo piiye, da ba ne, ba siɛ da-yo. Baa yiɛra kar da hāmmu! ⁸ Sol wuə sire. Duə puur u yufieŋa-i, u siɛ da biŋkūŋgu. Baa bel u nan-na, a perieŋ suur baa-yo Damasi-i-na. ⁹ U ciɛ yinni siei aa u yufieŋa suə da a puur. Yiŋ daani-i ni siei-i-na, u saa dii biŋkūŋgu u nunju-na.

¹⁰ A ne da Itieŋo wuoŋo nanjo waa Damasi-i-na, ba taa ba bi-yo Ananiyasi. Itieŋ wuə carra-yuə aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuə cira: «Mi siyaa.»

Itien wuə cira: ¹¹ «Sire mi puər-ni naacolḡo naḡo wulaa, ba bī-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellenḡ, dii hūmelle maḡ baḡ bīḡ-denḡ Hūmeviile-i di tūḡgu-na. Dumandε-i-na, uu dii tuə cārā Diilonḡo-i, ¹² aa u daa ḡ kāa u wulaa dii dūḡgu-na ka haa ḡ nammu-i yuə a cārā Diilonḡo-i u yufienḡa da a puur.»

¹³ Ananiyasi wuə cira: «Itie, nuəmba boi waan naacolḡ daayo maama baa-mi. Bamaḡ cuu ḡ huonḡ-nu Yerusalemu-i-na, uḡ haa kumaḡ beḡ, mi nuə-ku. ¹⁴ Niḡ daa uḡ juə bande-i-na, *Diilonḡ-jigāntaamba yuntaamba'i hāa-yo hūmelle-i u duə ji bel bamaḡ gbuusiḡ ḡ yerre-i.»

¹⁵ Itien wuə cira: «Yaḡ aa ḡ kā, mi hielaa naacolḡ daayo-i u duə pigāaḡ *niēraamba-i mi sīnni-i, aa bi pigāaḡ nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. ¹⁶ Uḡ ka muliēḡ duma mi maama-na, mei fεε yaa ka pigāaḡ-yo baa-ku.»

¹⁷ Uḡ juə piye dumaanḡo-na, Ananiyasi wuə sire ta kā Yuda cīḡgu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itienḡo yaa puəraa-mi ḡ wulaa wuə mi ji puur ḡ yufienḡa-i aa yu ḡ huonḡga-i baa *Diilonḡ-Yalle-i. Ba bī-yo Yesu. Niḡ taa ḡ jo hūmelle-na u yaa caraaya-niε.» ¹⁸ Uḡ bi waan mafamma-i, ninanni nanni yer u yufienḡa-na ḡaa tetefuoru a diire. U yufienḡa pāḡ puur. Wuə pāḡ sire baa *batisenḡ-yo. ¹⁹ Ku huonḡgu-na, wuə wuo niwuoni-i a da fōḡḡū.

Sol yufienḡaḡ puurii, wuə tīεna Damasi-i-na ce yinni cεllε baa Yesu baamba-i. ²⁰ Uḡ tīεnaana, wuə donḡ tuə waḡ Yesu maama-i Diilonelḡaalādūnni-na, wuə Yesu yaa Diilonḡ-Biēḡo-i. ²¹ Kuə cu nuəmba həmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «Bamaḡ

taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolɔ daayo'i saa tuɔ huol ba yammu-i wɛi? Ku baa ji waa u suyaa u fɛɛ jo duɔ ji bel-ba ka hã Diiløjigãntaamba yuntaamba yaa baa-ba?»²² Baɲ fiɛ ba waɲ mafamma-i, Sol kũɔma saa kara; yinniɲ cor dumaa, kuaŋgu'i suuriɲ-yuɔ ku naara. Duɔ biɛ tagaaya pigãaɲ wuɔ Diilonɲ uɲ saaɲ *Kɔŋkortieɲo maɲ, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba maɲ Damasi-i-na ba siɛ da nelma waɲ.

²³ Ku huɔŋgu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuɔ ba ko-yo. ²⁴ Baɲ puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bãaŋgu-i baa isuɔŋgu-i. Sol wuɔ nu-ma wuɔ ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuɔŋgu naŋgu-na, bamaɲ waa u huɔŋgu-na, baa dii-yo sãmbaga nuɔ a hiire-yuɔ jina nelle huɔŋ-yaɲga-na.

Sol birii kã Yerusalemu-i-na

²⁶ Baɲ hiiriye Sol jina nelle huɔŋgu-na, wuɔ ta bir kã *Yerusalemu-i-na. Uɲ kãa ka hi, wuɔ kã Diilonɲ-dũɲ-baamba wulaa. Baa bir yaɲ aa ta ba kãalã-yuɔ. Baa sa hũu-ma wuɔ u hũyãa Yesu maama-i ninsoɲo. ²⁷ Barnabasiɲ daa ba kãalã-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ kã baa-yo Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa. Baɲ kãa, Itieɲ uɲ caraaya-yuɔ dumaa Damasi hũmelle-na a piye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaaɲga-na hiere a waɲ-ma baa-ba, aa uɲ bi daa holle-i dumaa a waɲ Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi waɲ mafamma-i baa-ba. ²⁸ A doɲ huɔŋgu faɲgu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratieɲo: U taa u

* **9:24** Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nuɔmba boi taa ba ma kokobaa ba ciilãa ba nileiɲa-i aa hiel dumieɲa. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigãarãamba baa gbãa tugol-ba. Dumieɲa yammu-na, ba taa ba jina nuɔmba ta ba niya-yɛi.

wuɔra baa-ba Yerusalemu huɔŋga-na u wan Itienɔ maama-i. Uu naa fɛ u huɔŋga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba man piyen girɛkimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diilon-dɔŋ-baamba juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saan-yo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

³¹ Huɔŋgu fanɔgu-na, Diilon-dɔŋ-baamba waa ba ferɛŋ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunanɔgu taa ku naara ba Diilon-hɔmellen-kɔŋgu-na. Ba taa ba siɛ Itienɔ wulaa aa *Diilon-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

³² Pier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u wan Diilon-nelma-i. Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diilon-dɔŋ-baamba man waa terienɔgu-na. ³³ A ne da murgu nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Ene. U bien niisiei waa belle fande-na u sa gbãa sire. ³⁴ Pier wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-niɛ! Sire ŋ pɔŋ ŋ figiɔŋgu-i ŋ jina.» Ene wuɔ bi pãŋ yiye sire. ³⁵ Uŋ siire dumaanɔ-na Lidataamba da-yo, baa pãŋ huu Itienɔ maama-i baa Sarɔtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

³⁶ Diilon-dɔŋ-wuonɔ nanɔ waa Yope-i-na, ba taa ba bi-yo Tabita, Girekibaa ba'a Dɔrkasi. Ku yunɔgu yaa wuɔ yɔrɔŋɔ. U waa ciɛŋɔ. Uu naa firnu u nanɔga-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kãyã sũntaamba-i. ³⁷ Pierŋ waa yibienɔ man nuɔ-i Lida-i-na, Dɔrkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuɔ hũmma-i aa biɛ-yo ka galla-yuɔ dũŋgu nanɔgu-na. Dũŋgu fanɔgu waa dɔrɔ. ³⁸ Lida-i baa

Yope-i ni saa gbãa da həlma baa ni-naa, a ce dumaaŋo-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba naa nu-ma Yope-i-na wuɔ Piɛr juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puər nuɔmba hãi u wulaa wuɔ ba ka cārã-yuɔ u jo donduo.

³⁹ Pəpuərbiemban̄ kãa ka hi, baa wan̄ ma yaan̄ga-i baa Piɛr. Piɛr saa tiraa t̄ɛna; wuɔ kã ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Ban̄ juɔ ji hi, baa nyugũŋ baa Piɛr kulon̄ uŋ waa dũŋgu man̄ nuɔ-i. Bikulcaamba sire baa kaalun̄gu-i jo ji ta ba pigãan̄ Piɛr kulon̄ uŋ waa baa-ba aa nyɛ jon̄gorbaa-ba man̄ hã-ba. ⁴⁰ Piɛr wuɔ ce nuɔmba hel hiere dũŋgu-na aa wuɔ dũuna cārã Diilonɔ-i. Uŋ juɔ cārã t̄i, wuɔ bir u yaan̄ga-i kulon̄o-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulon̄ wuɔ puur u yufien̄a-i. Uŋ puurii u yufien̄a-i da-yo, wuɔ sire t̄ɛna. ⁴¹ Piɛr wuɔ bel u nan̄-na u sire u gbeiniŋ. Uŋ siire, wuɔ b̄i Diilonɔ-dũŋ-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigãan̄-ba baa-yo. ⁴² Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaaŋo-na, Yopetaamba f̄ŋgũɔ baa hũu Itien̄o maama-i. ⁴³ Piɛr wuɔ t̄ɛna Yope-i-na da huɔŋgu. U nan̄ haraa naacol̄ŋo man̄ nuɔ-i, ba b̄i-yo Simɔ, u waa jeruo.

10

Kərnei hũyãa Yesu maama-i

¹ *Oromɛ ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba b̄i-ba *Italitaan̄-sorosibaa. Ba yun-tien̄o nan̄o waa, ba taa ba b̄i-yo Kərnei. ² U taa u wuɔ *Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-i fafamma baa u dumellen̄-baamba-i. U taa u kãalã Diilonɔ-i. U taa u kãyã sũntaamba-i aa bi tuɔ cārã Diilonɔ-i bãan̄gu-i baa isuɔŋgu-i.

³ Bātaruŋgu nan̄gu-na, wuə t̄iena u d̄uŋgu-na a ji da *dər̄pəpuərbiilon̄o nan̄o suurii-yuə ka cira: «Kər̄nei!» ⁴ Kər̄nei k̄uəma p̄aŋ don̄ ta ma nyen̄. Wuə d̄iŋ dər̄pəpuərbiilon̄o-na tuə ne aa yuu-yo wuə: «Kuu dii niē?»

Dər̄pəpuərbiilon̄o cira: «Diilon̄o'i puəraa-mi ŋ wulaa; niŋ cār̄aŋ-yuə aa bi tiraa ta ŋ k̄āyā s̄ūntaamba-i ku d̄əlaanu-yuə. ⁵ Ku'i ciē wuə mi ji waŋ baa-ni ŋ puər nuəmba Yope-i-na, ba ka b̄i naacol̄o nan̄o jo; ba b̄i-yo Simə. U yerre nande yaa Piər. ⁶ Uŋ haraa umaŋ nuə-i, ba bi b̄i-yo Simə; jeruo. U c̄iŋgu dii d̄āmman̄-nuoraŋgu nuŋ-nu.»

⁷ Dər̄pəpuərbiilon̄oŋ juə piye t̄i aa ta, Kər̄nei wuə b̄i u maacembiemba h̄ai baa u sorosiyien̄o nan̄o. Sorosiyien̄o faŋo taa u bi wuə Yuifu ba Diilon̄-h̄ūmelle-i fafamma. ⁸ Baŋ juə, u biē piye maman̄ ciē hiere t̄ūnu-bēi, aa puər-ba Yope-i-na Piər wulaa.

⁹ Ku cuo kaala-i-na, Piər fuə saa bi suə wuə ba puəraa nuəmba ta ba jo dii u wulaa. Bāaŋguŋ juə hi yuhuəŋga-i, u nyugūŋ d̄uŋgu nan̄gu dər̄o-i-na duə jaal Diilon̄o-i. A ne da huəŋgu faŋgu-na, Kər̄nei pəpuərbiemba naa piē nelle-i t̄i. ¹⁰ Nyulmu ji bel Piər dii dər̄o-i-na, u ce ba ta ba ce niiwuoni da ba h̄a-yo. Wuə u ne dər̄o-i-na, a da bige-i daaku-i? ¹¹ Dər̄o puurii aa b̄iŋkūŋgu nan̄gu ta ku hiire ku jo. Ku waa ŋaa kompaŋga, da b̄āmbāale aa to ka nunni naa-i-na hiere. ¹² Bimbaamba-i ba s̄inni-na hiere ba waa: H̄iēŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa hiere. ¹³ Kaŋ juə saanu baa Piər, wuə nu molo piye wuə: «Piər, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

¹⁴ Piər wuə cira: «Mi siē wuo; niiwuoni maŋ nyaa-ye, niiwuoni maŋ saa fa hiere, miŋ siire mi

saa wuo-ni dede.»

¹⁵ Molonɗ daa wuɔ cira: «Diilonɗ duɔ migãan ku-manɗ, nuɔ baa ce-ku kuubabalaanɗu.» ¹⁶ Ku tirii ce i siei aa kompanɗa bir nyugũnɗ dɔrɔ-i-na.

¹⁷ Kɔrnei pɔpuɔrbiembanɗ kãa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigãan-ba Simɔ dumelle-i. A ne da huɔngu fanɗu-na, Pier waa tuɔ jɔguɔnɗ nel daama-i u sa da yaanɗa mei. Pɔpuɔrbiembanɗ kãa ka hi fondumelle-i, ¹⁸ ba fara ta ba yuu wuɔ: «Banɗ bɩnɗ Simɔ manɗ Pier, u haraa bande yaa nuɔ-i wei?»

¹⁹ *Diilonɗ-Yalle gbẽ Pier wuɔ: «Sire, nuɔmba namba juɔ ji ta ba yuu η maama, baa dii nuɔmba siei. ²⁰ Hiire η kã na kã, muɔmei puɔraa-ba η wulaa, baa ce η hɔmmu-i mu hãi.»

²¹ Pier wuɔ hiire jo ji cira: «Muɔmei Pier. Ku faa wei?»

²² Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntienɗo nanɗo'i puɔraa-ye η wulaa, ba bɩ-yo Kɔrnei. Naacolɗ daayo-i nelfɛfeinɗo aa u kãalã Diilonɗo-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bɩ u yefafalle. Diilonɗo puɔraa dɔrpɔpuɔrbilonɗo nanɗo ji wanɗ baa-yo wuɔ u ce η kã u wulaa keɛɛ nelma dii η da η ka piiye baa-yo.»

²³ Pier wuɔ ce ba suur nyɔnɗ hũmma-i aa naa cɔ yiingu fanɗu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuɔ sire baa-ba ta ba kã Sesare-i-na. Diilonɗ-dũn-baamba manɗ waa Yope-i-na, bananɗ baa sire kã baa-ba.

²⁴ Pierbaa-ba wuɔyaa yififiingu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suɔ hi Sesare-i. Ba kãa ka da Kɔrnei tigiinɗ u dũn-baamba-i baa u jɛnakpekpelmba-i tuɔ cie-ba. ²⁵ Pierɗ kãa ka tuɔ suur, Kɔrnei wuɔ sire jãrã-yuɔ kã ka dũuna duɔ jaal-o. ²⁶ Pier wuɔ cira: «Baa ce dumaa, Diilonɗ muɔ sɩ, sire!» Aa naa bel u sire. ²⁷ Unɗ siire, baa ta ba piiye ba suur. Pier suurii

ku yaa-i, a da nuɔmba tɛnaana da bāmbāale.
²⁸ Wuɔ jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuɔ a saanu baa *Yuifubaa miɛ Diilonɔ-hūmelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba piɛ *niɛraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumienɔa-na. Nga ma miŋ yeŋ terienɔgu maŋ nuɔ-i nyuŋgo-i-na, Diilonɔ pigāaŋ-mi wuɔ mi baa ta mi ne moloŋo wuɔ u balaan. ²⁹ Ku'i ciɛ na da naŋ bɛ-mi, mi saa ce mi hɔmmu-i mu hāi, mi sire ta jo. Dɛ-i-na mi taara mi suɔ, ku faa na bi-mi wɛi?»

³⁰ Kɔrnei wuɔ cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa dɛ-i, bāaŋgu naa bi doŋ ta ku tɛɛŋ fiɛfiɛ ku bi temma yaa dɛ-i. Mi suur mi dūŋgu-na ta mi jaal Diilonɔ-i. Mi juɔ'a mi ne da naacolɔo naŋo-i mi yaanɔa-na, u joŋgorbaa-ba carra ŋaa duɔleŋo. ³¹ Naacolɔo gbɛ-mi wuɔ: «Kɔrnei, niŋ cārāŋ kumaŋ Diilonɔo wulaa u ka hā-ni baa-ku. Aa niŋ kāyāŋ sūntaamba-i u daa-ni. ³² Puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bi naacolɔo naŋo jo, ba bi-yo Simɔ. U yerre nande yaa Pier. Uŋ haraa naacolɔo maŋ nuɔ-i, ba bi bi-yo Simɔ; jeruo. U ciŋgu dii dāmmanɔ-nuoraanɔgu nuŋ-nu.» ³³ Miŋ nuɔ mafamma-i mi saa sɛɛɛ; mi pāŋ puɔr miɛ ba ka bi-ni. Niŋ hūyāa-ma jo, ku faa. Itienɔ uŋ hāa-ni mamaŋ ŋ da ŋ ji waŋ baa-ye, i tigiinɔ i-naa diɛ nu ma yaa-i.»

Piɛrŋ āndaanɔgu-i

³⁴ Pier wuɔ biɛ āndaanɔgu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mɛi suyaa miɛ Diilonɔo sa ce ciɛluɔ. ³⁵ Da ŋ fiɛ ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kāŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviinɔgu, ŋ maama ta ma dɔlnu-yuɔ. ³⁶ U puɔraa ba ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa *Isirahel-baamba-i, wuɔ Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuɔ baa-yo, kɛɛɛ u

yaa nuamba-i hiere ba Tieno-i. ³⁷ Nsāan waan Diilon-nelma-i aa *batiŋ nuamba-i aa kumaŋ ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duoŋ *Galile yaa nuo-i. ³⁸ Diilon uŋ hielaa Nasaretitaan Yesu-i dumaa aa hā-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diilonŋo waa baa-yo, a ce duo cor terienŋu terienŋu, u kāyā nuamba-i aa donya *jinabaa-ba-i nuamba-na. ³⁹ Uŋ cie mamanŋ *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba nilēiŋa naŋa-na hiere i daa-ma nuo. Ba yaŋ aa bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ⁴⁰ Baŋ fiε ko-yo, u cie yinni hāi yonŋ hēma-na, sielinŋ-yiinŋu-i, Diilonŋo sire-yuo aa ce u wuora carra nuamba-i. ⁴¹ Nuamba hiero saa da-yo. Diilonŋ uŋ hielaa miε maŋ ku domma-na wuo siertaanŋ miε, miεmēi daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyoŋ baa i-naa. ⁴² U puōraa-ye wuo i waŋ Neldədalma-i baa Isirahel-baamba-i, aa waŋ baa-ba wuo Diilonŋo haa u yaa-i gēŋgertienŋo-i nuamba-i hiere ba yunŋu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba siire waŋ u maama cor, wuo nuoni maŋ da ŋ hūu u maama-i, ŋ āmbabalma hur halaŋ.»

Nieraamba daa Diilonŋ-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji ti Pier nunŋu-na, Diilonŋ wuo saan u *Yalle-i Kərneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba maŋ naa hilaa jo baa Pier, kuo ce-ba gbere wuo *nieraamba bi daa *Diilonŋ-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraanŋ baŋ daa Diilonŋ-Yalle-i, baa donŋ ta ba piye nelfeemma-na aa ta ba hāl neini ba tuolnu Diilonŋo-i. Pier wuo cira: ⁴⁷ «Ba daa Diilonŋ-Yalle-i miε bi temma-i, hai gbāa cie-ba wuo ba siε da *batiŋ.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batiŋ-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kərneibaa baa cārā-yuo wuo u tēna ce yinni cellε baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cāl Pier

¹ *Nieraambaŋ hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa Diilon-đūŋ-baamba maŋ waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Pierŋ juɔ bir kã *Yerusalemu-i-na, Diilon-đūŋ-baamba maŋ waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba waŋ baa-yo ³ wuɔ u cie niε suur *nieraamba dūnni-na, aa tiraa wuo niiwuoni-i baa-ba? ⁴ Maŋ cie dumaa hiere, Pier wuɔ suur ma yaan̄ga-na a waŋ-ma baa-ba wuɔ: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cārã Diilon-ɔ-i, mi juɔ'a mi ne da bīŋkūŋgu nan̄gu hilaa dɔrɔ-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompan̄ga, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na. Kaŋ juɔ saanu baa-mi, ka yiεra. ⁶ Mi ne ka huɔŋga-na da suu a da bīmbaamba-i ba sinni-na hiere: Hīεŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūulāamba waa hiere. ⁷ Miŋ daaba dumaan̄o-na, mi nu molo piye baa-mi wuɔ: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuɔ!» ⁸ Miε: «Molon nuɔ, mēi siε wuɔ. Niiwuoni maŋ nyaa-ye baa niman̄ saa fa hiere, miŋ siire mi saa dii ku diei mi nun̄gu-na dede.» ⁹ Molon daa u tīε dii dɔrɔ-i-na aa cira: «Diilon duɔ migāan̄ kuman̄, nuɔ baa ce-ku kuubabalaan̄gu.» ¹⁰ Ku tirii ce i siei aa kompan̄ga bir nyugūŋ baa bīmbaamba-i hiere dɔrɔ-i-na.

¹¹ «Kaŋ bi birii nyugūŋ, miε mi ne da nuɔmba siei juɔ ji ta ba suur miŋ haraa dumelle maŋ nuɔ-i, wuɔ ba hilaa Sesare. Ba puɔraa-ba muɔmēi wulaa-i. ¹² *Diilon-Yalle gbē-mi wuɔ: «Baa ce ŋ hōmmu-i mu hāi, sire na kã.» Naŋ daa nuɔmba niediei maŋ daaba-i, ba yaa saan̄-mi i kã Kɔrnei terien̄gu-na. ¹³ In̄ kãa, u biε piye pigāan̄-ye, wuɔ u tīεnaana u

dūngu-na, a ji da *dərɔpəpuərbiɫoŋo naŋo caraaya-yuə a waŋ baa-yo wuə u puər ba ka bī-mi Yope-ina ¹⁴ mi ka waŋ nelma namma baa-yo, kεε nelma famma ka kor-o baa u dumellen-baamba-i hiere. ¹⁵ Miŋ kãa ka hi doŋ ta mi piye, ku saa vaaya, Diiloŋ-Yalle suur ba hōmmu-na ŋaa diŋ bi suurii miεŋo-na dumaa ku domma-na. ¹⁶ Itien ŋ waŋ nelma maŋ, wuə Nsãa *baatiseŋ-ye baa hūmma, ŋga yiingu dii baa yiingu Diiloŋo ka batiseŋ-ye baa u *Yalle-i; nelma famma pãŋ tēnu-miε. ¹⁷ Miε iŋ hūyãa Itieno-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diiloŋo hã-ye kumaŋ, u bi hãa bafamba-i kuuduŋgu faŋgu yaa-i. Muəmi naa gbãa cie Diiloŋo-i wuə u baa hã-ba wεi?»

¹⁸ Piεŋ juə piye dumaŋo-na, ba hōmmu suə ciire. Baa ta ba piye wuə: «Diiloŋo-i bibiεŋo! U bi kãayã niεraamba da ba nanna ba ciləbabaŋo-i aa duə kor-ba.»

Antiyəsi Diiloŋ-dūŋ-baamba maama

¹⁹ Baŋ kuə Etiēni-i aa pisällã* Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ, banamba kã ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyəsi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yoŋ ta ba waŋ Yesu maama-i baa-ba. ²⁰ Sipiretaamba namba waa ba hōlma-na baa Sirenitaamba namba. Baŋ kaa hi Antiyəsi-i, baa bi piye-mei baa *niεraamba-i. ²¹ Itieno taa u kãyã-bεi, a ce dumaŋo-na, nuəmba bəi baa hūyãa Diiloŋ-nelma-i a cu Itieno huon-nu. ²² Nel daama kã ka hi Diiloŋ-dūŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baŋ nuə-ma, baa saŋ Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyəsi-i-na. ²³ Barnabasini kãa ka hi da Diiloŋ

* **11:19** Niεŋ 8.1,4.

uŋ ciε baa-ba cemma maŋ, kuə gbuu fūnuŋ dəlnu-yuə. Wuə dii sireiŋa bei, wuə ba baa hel Itienjo huon-nu. ²⁴ Barnabasi waa nelviinjo, *Diilon-Yalle naa yu u huonŋa-i baa Yesu maama-i, a ce dumaanjo-na, nuamba bəi baa hūyāa Itienjo maama-i.

²⁵ Ku huonŋu-na, Barnabasi ji ta kā Tarse duə ka taara Sol-i. ²⁶ Uŋ kaa da-yo, wuə ce ba bir kā Antiyəsi-i-na ka tēna ce benfille baa Diilon-dūŋ-baamba-i. Ba hāalāyā nuamba bəi Diilon-hūmelle-i terienŋu-na. Ba duon Antiyəsi yaa nuə-i ta ba bī Diilon-dūŋ-baamba-i «Kertēbaa-ba-i».

²⁷ Huonŋu fanŋu-na, *Diilopəpuərbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a kā Antiyəsi-i-na. ²⁸ Ba taa ba bī unanjo-i Agabusi. Diilon-Yal diε sire-yuə a ce u tuə piiye wuə nyulbabalammu ka suur nilēiŋa-na hierε. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juə suur *Oromε ba *jāmatigi maŋ ba naŋ bīŋ-yon Kulodi-i u bāanŋu-na.)

²⁹ Uŋ piiye dumaanjo-na, Diilon-dūŋ-baamba-i Antiyəsi-i-na, baa saa-ma wuə umaŋ duə saanu kumaŋ, u jo baa-ku ba saan-ku hā tobimba maŋ *Yude-i-na ba kāyā ba fεrε. ³⁰ Baŋ saanu baa kumaŋ hierε, baa jānu-kuə a puər Barnabasi baa Sol ba ka hā yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Piεr kaso

¹ Huonŋu bi fanŋu-na, jāmatigi maŋ waa *Yude-i-na, wuə bel Diilon-dūŋ-baamba namba-i tuə ce-ba

sūlma. Ba taa ba bī-yo *Erədi*. ² U tīyāa ku-fanḡu-na ji ce ba ko Nsāa mələ-i Sake-i†. ³ Uḡ cie mafamma-i, wuə ne da ku dəlaanu *Yuifubaa-ba-i, wuə tiraa ce ba bel Pīer. Baḡ bilaa Pīer yibienḡa maḡ nuə-i, *baḡ'a ba sa dii siini-i *buruo maḡ nuə-i, ba taa ba ce u ponsaanḡu-i yinni fanni yaa nuə-i. ⁴ Wuə ce ba kā ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa cīncieluo niediei ba ta ba niya-yuə ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuə *kərsinni tīmmanḡ-ponsaanḡ da ku cor, u bī nuəmba-i ji ce u āndaanḡu-i. ⁵ Pīer wuə tīe ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilonḡ-dūḡ-baamba gbuu faya ba fere ta ba cārā Diilonḡ-o-i ba hā-yo.

⁶ Andaanḡu naa saaya ku ce ḡaa bisḡḡ ku temma, isuḡḡu-na, sorosibaa-ba hāi jo ji yiera Pīer yudəro-i-na u tuə duəfūḡ aa banamba waa dumelle yaanḡa-na. Baa naa vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hāi. ⁷ Itienḡo *dərḡəpuərbiilonḡo nanḡo hiire jo. Pīerḡ waa dūḡḡu maḡ nuə-i, kuə pāḡ ce da cerre. Wuə kā ka muo Pīer aa cira: «Sire donduo!» Pīer wuə sire. Jəlgəbaa-ba fir u nammu-na hiere. ⁸ Dərḡəpuərbiilonḡo cira: «Migāan ḡ vaa ḡ kpaḡkpaanḡu-i aa ḡ vaa naatenni comienḡa-i.» Pīer wuə migāan vaa u kpaḡkpaanḡu-i aa naa bi vaa u naatenni comienḡa-i. Dərḡəpuərbiilonḡ wuə cira: «Dii ḡ jonḡoruo-i i ta.» ⁹ Pīer wuə dii u jonḡoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ḡaa dānsāanḡu. ¹⁰ Ba kā ka cor munniyadielāmmu-i, aa sire ka cor hāalḡḡ-muumu-i. Baḡ kaa hi duməbuə-i, wuə

* **12:1** Ba gbē *Erədi maḡ ba nanḡ bīḡ-yonḡ Agirpa-dīelāḡo-i. † **12:2** Ba gbē Sebede bəmba maḡ waa Yesu *pəpuərbiemba yaa-i. Yesu pəpuərbiemba-na, ba kaanḡ ko Sake yaa Yesu maama-na.

puur u fεε ba hel. Dumelle fande waa kəlluŋ-diele. Baŋ hilaa a wuə maa cεε, Piεr wuə u ne naa dərɓəpuərbiilonɔ-i, u taa. ¹¹ Uŋ taa huəŋgu-na, Piεr wuə suə suə wuə dānsāŋgu sī. Wuə cira: «Fiεfiε-i-na, mi suyaa miε Itienɔ yaa puəraa dərɓəpuərbiilonɔ ji hūu-mi Erədi nyisēnni-na. Yuifubaa-baŋ taa ba jəguəŋ-mi baa maman, Diilonɔ saa hūu-ma.»

¹² Piεrŋ juə suə u fεεŋ maa-na dumaanɔ-na, wuə ta kā Nsāa maŋ ba naŋ bīŋ-yon Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bī nyuŋo-i Maari. Nuamba bəi waa terienɔ-na ta ba cārā Diilonɔ-i. ¹³ Uŋ kāa ka hi tuə muo dumelle-i, maacembilonɔ† naŋo waa, ba taa ba bī-yo Ɔrədi, wuə kā duə ka hīl-de. ¹⁴ Uŋ kaa nu Piεr yalle-i, u huəŋga pāŋ fε a ce dumelle hīlma maama karaanu-yuə. Wuə bir gūunu baa gbarunɔ ka tūnu-bēi wuə Piεr juə. ¹⁵ Nuəŋ baa cira: «ŋ yunɔ si dii wēi?» Maacembilonɔ wuə cira: «Mi sa kar coima, Piεr yaa-i.» Baa cira: «Piεr sī, ku ka waa u jufoinɔ.» ¹⁶ Piεr wuə bi faya u fεε tuə muo dumelle-i. Ba ji naa ba kā ka hīl-de a da-yo; kuə ce-ba gbεε. ¹⁷ Piεr wuə ce u nanɔa-i ce ba budii aa naa suur ma yaanɔa-na piiye tūnu-bēi Itien uŋ hielaa-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juə piiye tī, wuə cira: «Kāan na ka tūnu Sake-i§ baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuə kā yanɔa nanɔa.

¹⁸ Cuon juə kaal, sorosibaa-ba saa suə Piεrŋ curaa kusuəŋ-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «U curaa hie?» ¹⁹ Jāmatigi wuə ce ba wuəra taara-yuə

† **12:13** Maacembilonɔ daayo waa ciεŋo. § **12:17** Ba gbē Yesu hāanɔ yaa-i.

ba saa da-yo. Wuɔ ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba banj ciɛ dumaa u ji tuɔ kor, aa naa ko-ba. Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ta kā Sesare ka da yinni cellɛ.

Erɔdin kuu dumaa

²⁰ *Erɔdi waa berrunj baa Tiirtaamba-i baa Sidɔtaamba-i. A ne da niwuoni hel *Erɔdi jāmālā yaa nuɔ-i ni kā ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cārā-yuɔ. Umanj taa u ce maacemma-i Erɔdi ducɔŋgu-na, ba taa ba bī-yo Bilatusi; baa cārā u yaa duɔ ta ba yaan-na. ²¹ Banj diyaa yiinŋu manj kunj juɔ hi, Erɔdi wuɔ dii u nellentesinnin-jɔŋgoruo-i ka tɛna u fɔŋgɔsinnin-teterre-na tuɔ gbu u piye baa nuamba-i. ²² Duɔ piye, nuɔŋ ba'a: «Diilonɔ'i piyeŋ daayo-i, nelbilonɔ si.» ²³ Terduɔŋgu fangu-na, Itienɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ pāŋ nanj Erɔdi-i baa jarma, wuɔ u ciɛ niɛ hūu Diilonɔ yerre-i ce-de u diele? U naan-yo baa jianj-jarma. Jamba wuo-yo ko-yo.

²⁴ Diilon-nelma taa ma muonu terni-na hiere ma kā. ²⁵ Barnabasi-i baa Sol banj kaa baa congoruonŋu* manj *Yerusalemu-i-na, banj kaa hūu-ku, baa gūunu kā Antiyosi-i-na. Ba kamma-na, baa kā baa Nsāa manj ba nanj binj-yonj Marke-i†.

13

Diilonɔ puɔraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diilopɔpuɔrbiemba namba waa Antiyosi Diilon-dūŋ-baamba-na, baa Diilonelpigāataamba namba. Ba hɔlma-na Barnabasi waa a naara Siminyɔ. Siminyɔ faŋo-i, ba taa ba bī-yo Uubilonɔ.

* 12:25 Niɛŋ 11.30. † 12:25 Barnabasi horonɔ-i Nsāa faŋo-i. Niɛŋ Kol. 4.10.

Lusiwusi man̄ taa u hel Sireni-i-na, u waa. Manahai man̄ cie nienḡu-i baa *Erɔdi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. ² Yiinḡu nan̄gu-na, ba ji dii s̄nḡu aa tigiin̄ ba-naa ta ba cārā Itien̄o-i. *Diilon̄-Yalle gb̄ē-ba wuɔ: «Min̄ h̄āa Barnabasi-i baa Sol maacemma man̄, yaan̄-ban̄ ba fereŋ nuɔ ba ce-ma.» ³ Ban̄ juɔ bāl s̄nḡu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cārā Diilon̄o-i h̄ā-ba, aa h̄ā-ba h̄umelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba k̄ā Sipire

⁴ *Diilon̄-Yallen̄ cie Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaan̄o-na, baa k̄ā Selusi ka bie baaton̄o-i ta ba k̄ā Sipire. ⁵ Ban̄ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba wan̄ Diilon̄-nelma-i *Yuifu ba *Diilon̄elh̄aalād̄un̄ni-na. Ban̄ b̄in̄ Ns̄āa man̄ Marke-i, u waa baa-ba tuɔ k̄āȳā-bei. ⁶ Baa karnu Salamine huɔŋga-i hiere ka hi Paf̄osi. Ban̄ k̄āa Paf̄osi-i-na, ba da hiron̄o nan̄o-i, ba b̄i-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyien̄o. U taa u wuɔra u t̄aal nuɔmba-i wuɔ fuɔ Diilopɔpuɔrbilon̄o. ⁷ U waa Serju-Polusi dumellen̄. Serju-Polusi yaa waa f̄āamaan̄o-i nelle fande-na. U taa u c̄ē ŋaa jum̄elien̄o. Barnabasibaa-ban̄ k̄ā, wuɔ ce ba b̄i-ba wuɔ ba ka wan̄ Diilon̄-nelma-i baayo, kere ma nyulmu dii-yuɔ. Baa k̄ā ku'i nuɔ-i ka ta ba piiye. ⁸ Hiron̄ daayo-i Girekibaa-ba taa ba b̄i-yo Elimasi, ku yun̄gu yaa wuɔ hiron̄o. Wuɔ sire wuɔ h̄ii, wuɔ Serju-Polusi baa h̄ūu ba nelma-i, kere ba t̄aal-o. ⁹ Sol yerre nande yaa wuɔ Pol, Diilon̄-Yalle naa yu u huɔŋga-i. Wuɔ d̄in̄ hiron̄o-na tuɔ ne, ¹⁰ aa ji gb̄ē-yo wuɔ: «Huhurmantien̄ nuɔni man̄ daani-i, ŋ balaan̄ cor. Nuɔŋo-i Sit̄ānitien̄ nuɔ. N̄ sa taara ŋ da ānfafamma-i baa ŋ yufelle. N̄ sa yan̄

Itienjo maacemma bienamman-i dumaa wei? ¹¹ Ne! Diilonjo ka gān baa-ni, u ka ce ŋ yir suur dūn-nu a da huonngu cellɛ.» Terduonngu fangu-na, hiron daa u yufienja pān dīn aa yaŋ-yo. Wuɔ da terienngu-i hiere da kullu. Wuɔ tuɔ wuɔra u tafūrrā u taara molo duɔ bel u naŋ-na. ¹² Serju-Polusiŋ daa mafamma-i, Itienjo nelma pān ce-yo gbɛɛ; wuɔ pān hūu-ma.

Polbaa-ba kaa Pisidi

¹³ Ku huonngu-na, Pol baa u wuɔrataamba sire Pafosi-i-na a bie baatonjo-i kaa Pɛrge, dii Pānfili mara nuɔ. Baŋ kaa Pɛrge-i-na, Nsāa wuɔ ka bir kaa *Yerusalemu aa yaŋ-ba. ¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor kaa Antiyosi, dii Pisidi mara nuɔ. *Yitienannguŋ juɔ hi, baa kaa *Diilonelhāalādūngu-na ka suur tīɛna. ¹⁵ Baŋ juɔ kalaŋ *ānjinamma sebe-i tī, baa *Diilopəpuərbiemba baamba-i, Diilonelhāalādūngu yuntaamba puɔr ba waŋ baa Polbaa-ba-i wuɔ da kuɔ nelma dii ba da ba piye dii sireinja nuamba-na, kɛɛ ba gbāa sire piye.

¹⁶ Pol wuɔ sire yiera aa naa ce nuamba budii baa u nanga. Baŋ budii, wuɔ cira: «*Isirahelbaan namaa, baa *niɛraan namaa namaŋ suurii *Yuifu ba Diilon-hūmelle-na, karaan na tūnni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷ Isirahelbaan miɛ in wuɔ Diilonjo maŋ hūmelle-i, Diilonjo faŋo yufelle hila miɛ bincumba yaa nuɔ-i u hā-ba huonngu boi baŋ ŋa naa waa juɔma-na huonngu-na dii Esipi-i-na. Uŋ cie mafamma-i, u kāyā-bei ba hel terienngu fangu-na, ¹⁸ aa fiɛ-ba bien komuɔŋa hāi temma *hīkuraanngu-na. ¹⁹ Mafamman curaa, u ko

siyaabaa niehāi *Kanaa jāmalā-i-na aa hā Isirahel-baamba-i baa ba terienḡu-i*. ²⁰ Nel daama-i hiere ma cie bien nuṣiba hāi komuṅa hāi baa cīnciel temmaḡ hōlma-na. Ku huonḡu-na, u hā-ba yuntaamba. Yuntaaḡ daaba tiyāa baa-ba a ji hi *Samieł† bāaḡu.

²¹ «Kufaḡu huonḡu-na, i bīncuṁba ji cira ba taara jāmatigi. Diilonḡo hā-ba Sawul. Ba taa ba bī u to-i Kisi. *Bensaamie dūḡ-baamba'i waa. Sawul cie bien komuṅa hāi jāmatigisīnni-na. ²² Ku huonḡu-na, Diilonḡo halaḡ-yo aa haa *Davidi. Uḡ haa Davidi-i, u cira: «Miḡ taa mi taara umaḡ, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese bieḡo-i. U'i ka tuṁ ce mi huonḡa-i.»

²³ «Diilonḡo cie Davidi hāayēlḡo naḡo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i ḡaa uḡ ḡa naḡ pāa ma nuḡu-i dumaa. ²⁴ Aa Yesu suṁ duṁ doḡ u maacemma-i, Nsāa waan Diilonḡ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilṁbabalaḡo-i aa jo u ji *batisen-ba.

²⁵ «Nsāa maacemmaḡ juṁ piē tīmma, wuṁ tuṁ piiye wuṁ: «Umaḡ saaya u jo, uu dii huonḡ-nu. Baa na ta na ne wuṁ sī muṁmei; muṁ sī. Naacolḡo faḡo-i mei saa piēra u natāaḡu-i.»

²⁶ «Tobiḡ namaa, nelma maḡ kuraḡ-yen, Diilonḡo saanḡ-ma hā miēmei baa-ma. U saanḡ-ma hā *Abiramu hāayēlmba-i aa bi saanḡ-ma hā namaa namaḡ suurii Yuifu ba Diilonḡ-hūmelle-na. ²⁷ Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suṁ Yesu sīnni-i, ba bel-o ko-yo. Baḡ waḡ mamaḡ

* **13:19** Nieḡ Anjīnamma tiyemmaḡ-sebe-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerma. Giḡkimma-na ba naaraaya *Samieł yerre-na wuṁ *Diilonḡo-puərbiilonḡo.

yitɛnanni-na hiere *Diilopɔpuɔrbiemba seɓɛbaa-ba-na, ba ciɛ ma yaa-i.

28 «Baŋ bilaa-yo a fiɛ ka da u saa cāl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. 29 Maama nyɛgāaŋ Yesu kūŋgu-na, maŋ juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daaŋgu-na ka fuure-yuɔ. 30 Diilonɔ yaŋ-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na. 31 Bamaŋ cuu u huon-nu a hel *Galile-i-na a kā Yerusalemu-i-na, uŋ siire, u caraaya ba yaa-i yinni bɔi-na. Nyunɔgo ku bāaŋgu-na, ba yaa dii ta ba waŋ u maama-i baa Isirahel-baamba-i. 32 Miɛ fɛɛ-i, i juɔ die ji waŋ *Neldɔdɔlma famma yaa baa-na wuɔ Diilonɔ uŋ pāa nunɔgo maŋ baa i bīncuɔmba-i, 33 u ciɛ-ku hā ba huon-baaŋ miɛmɛi: U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na ŋaa maŋ nyɛgāaŋ dumaa Gbɛliɛmaŋ-nalāaŋgu maŋ hāalīŋ-kūŋgu-na wuɔ:

⟨Mi biɛŋo yaa nuɔŋo-i.

Muɔmɛi huɔŋ-ni nyunɔgo-i-na.⟩‡

34 Diilonɔ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, u saa yaŋ u hɔr. Uu naa hi waŋ-ma wuɔ:

⟨Miŋ pāa nufafaanɔgo maŋ baa Davidi-i,

nuharunɔgo si dii, mi ka ce-ku hā-na.⟩§

35 Ku'i ciɛ na da ma waan terienɔgo nanɔgo-na wuɔ:

⟨N siɛ siɛ yaŋ ŋ nolŋo hɔr hīɛma-na.⟩*

36 A ne da Davidi maŋ waan mafamma-i, u siire ce Diilonɔ huɔŋga-i ji ku. Uŋ kuu, ba fuuriye-yuɔ baa u bīncuɔmba-i aa u hɔraa. 37 Nɔga Diilonɔ siire Yesu yaa hiel-o hīɛma-na, u saa da hɔr. 38 Tobin namaa, terienɔgo faŋgu-na, na saaya na suɔ wuɔ fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i in juɔ ji tie waŋ āmbabalma

‡ 13:33 Gbɛliɛmaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 2.7 § 13:34 Isayi (Ésaïe)

55.3 * 13:35 Gbɛliɛmaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 16.10

hurman-*maama-i* baa-na. *Moisi ānjīnamma saa gbāa hur na āmbabalma-i. ³⁹ Nga baman hūyāa fuo *maama-i*, ba āmbabalma hurii aa yan-ba ba fεεη nuo. ⁴⁰ Terienḡu fanḡu-na, bilaḡ na fεε, baa na yan Diilopəpuərbiemban waḡn manan, ma ji wuo-na. ⁴¹ Ba ciera wuo: «Diilonḡo ciera:

«Bombolmantaan namaa, niεη!

Mi ka ce nelma namma na bāanḡu-na.

Nelma famma-i molo duo wan-ma baa-na na siε hūu-ma.

Ma ka ce-na gbεε aa na ka ku halan.»†»

⁴² Ban juo hel Diilonelhāalādūḡu-na, nuomba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuo yitīenanḡu man juoḡ, ba tiraa ba tir nelduoḡ daama-i.

⁴³ Nuomban juo bəro, Yuifubaa-ba-i baa niεraamba man suurii Yuifusinni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon-nu ta ba piiye baa-ba ba dii sirεiḡa bei wuo ba ne Diilonḡo ānfafamma-i aa ba nyaar-yuo. Ba maama saa waa dei baa yuliḡu-i.

⁴⁴ Yitīenanḡuḡ juo hi, nuomba-i hiere nelle-na baa tigiin ba-naa da ba nu Itienḡo nelma-i.

⁴⁵ Yuifubaa-ban juo da nelpūḡ daaku temman hila, ba bir yan aa ce-ku nenemunḡu. Pol duo wan manan, ba'a coima aa ta ba tuora-yuo. ⁴⁶ Polbaa-ba doḡ holle wan baa-ba wuo: «Diilon-nelma naa vii Yuifubaa namei igēna. Nga nan juo ta na cīina-meī wuo na sa taara na da cicēlma man sa tīεḡ dede-i, i ka yan-na aa ka wan-ma baa niεraamba. ⁴⁷ Itienḡo waḡn ma yaa baa-ye wuo:

«Mi ciε-ni niεiḡa-i hiere a fitnuo nuo

η da η gbāa hi terni-i hiere baa koḡkor-nelma-i.»‡»

† 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5 ‡ 13:47 Isayi (Ésaie) 49.6

⁴⁸ Nieraambaŋ juɔ nu nel daama-i, kuɔ gbuu dɔlnu-bei. Baa pāŋ ta ba kaal Itienjo nelma-i wuɔ ma faa. Bamaŋ naa waa da ba da kor, baa hūu-ma. ⁴⁹ Itienjo nelma donj ta ma gbuo nilɛiŋa faŋa-i hiere. ⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yaŋ aa t̄aal caamba maŋ waa bɪŋkūntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilonj-hūmelle-na, baa nellenj-bĩncuɔmba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. ⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terienɣu-na, aa ta k̄a Ikoniyoŋmu. ⁵² Baŋ fiɛ donya-bei, bamaŋ naa cu Yesu huonɣu-na, baa cor baa ba hɔfelle-i. *Diilonj-Yalle naa bi yu ba hɔmmu-i.

14

Polbaa-baŋ ciɛ kumaŋ Ikoniyoŋmu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i baŋ k̄aa Ikoniyoŋmu-i-na, baa tiraa k̄a *Yuifu ba *Diilonelh̄aal̄ad̄uŋɣu-na ka ta ba waŋ Diilonj-nelma-i. Baŋ waŋ-maŋ dumaa, Yuifubaa-ba saa gb̄aa da ba yagar-ma baa *nieraamba-i. Ba b̄oi baa hūȳaa-ma. ² Yuifubaa-ba maŋ saa hūu-ma, baa yaŋ aa k̄a ka gbo nieraamba-i baa Diilonj-dūŋ-baamba-i. ³ Baŋ fiɛ gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa t̄iɛna da huonɣu Ikoniyoŋmu-i-na. Baa naa haa ba nanɣa Itienjo-na aa ta ba piiye. U taa u k̄aȳa-bei ba ta ba ce nelma b̄oi baa gb̄erɛ-weima b̄oi a piḡaaŋ wuɔ baŋ waŋ u ānfafamma maŋ, coima s̄i. ⁴ Kuŋ ciɛ dumaanjo-na, nuɔmba saa gb̄aa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ⁵ Yuifubaa-ba-i baa nieraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa

nanj-ba baa tãmpêlêinja ko-ba. ⁶⁻⁷ Polbaa-ba nu-ma. Banj nuə-ma, baa gbar kã Likawoni ka ta ba wanj *Neldəɔɔlma-i. Ba waanj-ma Lisire-i-na, baa Dərbu-i-na baa nilêinja manj kətənni-na hiere.

Mamanj ciε Lisire-i-na

⁸ Naacolŋo nanjo waa Lisire-i-na, u saa gbãa tuə sire u yiera. Uŋ siire, u saa gbãa tətəŋ u gboluonŋu-i dede. ⁹ Yiinŋu nanŋu-na, wuə t̄ɛna tuə nu Pol tuə piye. Pol wuə ji d̄in-yuə tuə ne, a ji da u suyaa wuə Diilonŋo gbãa sire-yuə u jarma-na. ¹⁰ Wuə piye baa-yo da gbagaga wuə: «Sire ŋ yiera ŋ gbeiniŋ!» Naacolŋ wuə tie sire p̄an tuə wuə. ¹¹ Lisiretaambanj daa mafamma-i, baa ta ba piye likawonimma-na wuə: «I t̄inni ciεŋ nelbiliemba a hiire* jo ji t̄ɛna baa-ye.» ¹² Kuŋ ciε dumaanŋo-na, baa ta ba b̄i Barnabaŋi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuəŋ-nu Pol yaa piyen, a ce dumaanŋo-na baa ta ba b̄i ufaŋo-i Hermesi.†

¹³ Yewusi jigãntienj wuə kã ba nunu ba-naa baa nuəmba-i aa wuə bel balmba namba a tuəlnu-bei jo baa-ba u t̄inniŋ-d̄unŋu-na duə ji ko-ba t̄inni-na hã Pol baa Barnabasi-i. U t̄inniŋ-d̄unŋu waa nelle munsuurmu-na‡. ¹⁴ Polbaa-ba saa suə ku yunŋu. Banj juə suə, ba həmmu p̄an guəla; baa taalnu ba jonŋorbaa-ba-i aa gbar kã ba wulaa ka ta ba wanj baa-ba wuə: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumandε-i-na? Caamba'i bi huəŋ miεŋo-i namaa

* **14:11** Bafamba wulaa t̄inni waa t̄anunŋu. † **14:12** Girekibaa-ba wulaa, t̄inni waa b̄i. Ba t̄inni yuntienŋo yaa banj taa ba bi-yo Yewusi-i, aa u pəpuərbilonŋo-i Hermesi. ‡ **14:13** Nelle munsuurmu: Nieŋ 9.24 baa naaruə-i-na cicaara-i-na.

temma-i. I juə baa *Neldəḍəḍma'i diē ji tūnu-
nei, wuə na nanna ānsəsəŋ daama-i aa na cu
Cicēlmantienḡ huon-nu. U yaa hielaa ḍəḍə-i baa
hīema-i baa dāmmaŋ-nuoraanḡu-i baa ni huəya-
niini-i hiere. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaan nuəmba-i ba
fereŋ nuə ba sire wuə ba hūmienḡa. ¹⁷ Nan fiē waa
na fereŋ nuə, u saa yan u ānfafamma cemma-i:
U dāa u hā-na dii, u ce na ḍimma ta ma ce
fafamma, u hā na ta na wuo na ye aa tiraa tuə fē
na həmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-ban fiē piiye dumaanḡo-
na, nuəmba saa ta ba ne da ba yan niin daaba
komma-i da ba hā-ba.

¹⁹ Ku huonḡu-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; ba-
namba hilaa Ikoniyəmu, banamba hel Antiyəsi
maŋ Pisidi mara-i-na. Ban juə, baa gbo nuəmba-i
Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba nan Pol baa tāmpēlēinḡa
wuə ba ko-yo. Huonḡu nanḡu juə hi, ba da niē sī
u kuu, baa būul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna.
²⁰ Diilonḡ-dūŋ-baamba kā ka tigiin u caanḡu-na, wuə
sire ba bir suur nellenḡ-huonḡa-na.

Polbaa-ba birii ta ba kā Antiyəsi maŋ Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuə ta baa Barnabasi-i ta
ba kā Dərbu. ²¹ Ban kaa hi, baa wanḡ *Neldəḍəḍma-i
baa Dərbutaamba-i. Nuəmba fəŋḡūə baa hūu-ma.
Ban siire Dərbu-i-na, baa bir kā Lisire-i-na ka cor
kā Ikoniyəmu. Ban hilaa Ikoniyəmu-i-na, baa kā
Antiyəsi maŋ Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba
cor terienḡu terienḡu, ba ta ba piiye ba dii sireinḡa
Diilonḡ-dūŋ-baamba-na wuə ba bel Yesu maama-i
nammu hāi. Aa bi ta ba piiye baa-ba wuə: «I saaya
i mulienḡ da dei aa suə diē suur *Diilonḡ-nelle-na.»

²³ Diilonɔ-dũŋ-baamba maŋ waa hiere niliŋa faŋa-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sũŋgu, aa cãrã Itienɔ-i hã-ba, ba haa ba nanɔa-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Baŋ cie mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kã Pãnfili mara nuɔ. ²⁵ Baŋ kã Pãnfili-i-na, baa waŋ Diilonɔ-nelma-i Perge-i-na, aa cor kã Atali ²⁶ ka bie baatonɔ-i ta ba kã Antiyɔsi maŋ Siiri-i-na. Ba wuɔsaŋgu duɔŋ kusuɔŋ-nu'i. Baŋ wuɔraaya ce mamaŋ daama-i hiere, ba cãarã Diilonɔ-i hã-ba kusuɔŋ-nu'i aa ba suɔ ta. ²⁷ Diilonɔ uŋ kãayã-bei ba ce mamaŋ hiere, baŋ kãa ka hi, baa tigiinɔ Diilonɔ-dũŋ-baamba-i hiere tũnu-bei baa-ma, aa uŋ bi kãayã *niɛraamba-i dumaa ba hũu Yesu maama-i, baa tiraa waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ Baŋ cie mafamma-i, baa tĩɛna ce huɔŋgu baa-ba cellɛ.

15

Niɛraamba saaya ba jã wei?

¹ Nuɔmba nanɔ baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyɔsi-i-na ji ta ba piiye baa *niɛraamba maŋ hũyãa Yesu maama-i wuɔ: «Da na saa *jã ŋaa *Moisi *ãnjĩnammaŋ waanɔ-ma dumaa, na siɛ gbãa kor.» ² Pol baa Barnabasi-i ba saa hũu-ma baa-ba. Kuɔ sire bel vaa.

Diilonɔ-dũŋ-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara teriŋgu faŋgu taamba namba, wuɔ ba kã *Yerusalɛmu-i-na ka hi Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiinɔ ba hũmelle-i hã-ba; ba sire ta. Ba kãmma-na, ba curaa baa Fenisi, a kã ka hel *Samari. Niɛraambaŋ hũyãa Itienɔ maama-i

dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tūnu Diilonɔ-dūŋ-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba waŋ-ma baa bamaŋ, ku gbuu fūnuŋ dɔlnu kutaamba-i.

⁴ Baŋ kaa hi Yerusalemu-i, Diilonɔ-dūŋ-baamba jārā-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i. Diilonɔ uŋ kāyā Polbaa-ba ce mamaŋ hiere, baa tūnu-bei baa-ma.

⁵ Baŋ juɔ piiye tī, *Farisīebaa-ba maŋ hūyāa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuɔ niɛraamba maŋ hūyāa Yesu maama-i, ba saaya ba jā aa ta ba wuɔ Moisi ānjīnamma hūmelle-i.

Nelma ka da yaanɔa

⁶ Baŋ piiye dumaanɔ-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku āndaanɔu-na.

⁷ Andaan daaku waa pānna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiɛra aa naa cira: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilonɔ uŋ hielaa-mi na hɔlma-na wuɔ mi ka waŋ *Neldɔɔlma-i baa *niɛraamba-i ba nu-ma aa hūu-ma. ⁸ Fuɔ maŋ suyaaŋ nuɔmba kusūnni-i, da na da u hāa-ba u *Yalle-i ŋaa uŋ hāa miɛŋo-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigāaŋ wuɔ u hūyāa-ma ba da ba piɛ-yo. ⁹ Diilonɔ kāŋ-ye kuuduɔŋgu hiere baa-ba. Ba hūyāa u maama-i ku'i ciɛ u hur ba āmbabalma-i aa yaŋ-ba welewele waan daama temma-i. ¹⁰ Conɔgoruɔŋgu maŋ i bīncuɔmba saa gbāa tūu-ku, miɛ fɛɛ-i i saa gbāa tūu-ku, bige-i ciɛ na'a i haa-ku hā niɛraamba-i baa-ku? Baa na feŋ Diilonɔ-i. ¹¹ I hūyāa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbāŋgbāŋ, kuuduɔŋgu yaa baa bafamba-i.»

¹² Piɛrŋ piiye dumaanɔ-na, terienɔu ce da sensensen ŋaa molo si dii. Diilonɔ uŋ kāyā Pol baa

Barnabasi-i ba ce nelma maŋ hiere niəraamba həlma-na, ka hel baa gbere-weima-i, bafaŋ baa suur ma yaanɡa-na ta ba waŋ-ma. ¹³ Baŋ juo piye tɪ, Sake* wuɔ cira: «Tobiŋ namaa, niɛŋ, ¹⁴ dii ku domma-na, Diilonɔ uŋ curaa corma maŋ duɔ hiel niəraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simo† waan ma yaanɡa-i hiere baa-ye. ¹⁵ Kuŋ curaa corma maŋ, ku juo ji ce kuuduɔŋɡu baa *Diilopəpuərbiemba nelma-i. Diilopəpuərbiemba nyegāaŋ wuɔ:

¹⁶ Itienɔ ciera: *«Yiingu dii baa yiingu, mi ka bir jo.*

*Da mi jo, *Davidi dūŋɡu maŋ cii,*

mi ka sire-kuɔ.

Mi ka migāaŋ-ku ma-ku

ku yiera ku gbeiniŋ.

¹⁷ *Mafaŋ da ma ce, nuamba maŋ saa hi suɔ-mi yogo, ba ka taara-miɛ suɔ-mi.*

Miŋ bɛ bamaŋ niɛiŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba,

ba ka ta ba taara ba Tienɔ-i.

Muɔmɛi waan-ma dumaa.

Da mi waŋ mamaŋ, mi ce-ma.

¹⁸ *Aa miŋ waan-ma ku bāaŋɡu cuɔ.†»*

¹⁹ Sake wuɔ suonu u āndaanɡu-i wuɔ: «Ku'i ciɛ na da niəraamba maŋ cuu Itienɔ huon-nu, mɛi sa taara i muliɛŋ-ba. ²⁰ Nɡa mamaŋ dii cemma, i nyegēŋ sebe a waŋ baa-ba wuɔ ba yaŋ cufiɛŋ-kūɔma wuoma-i, baa bɪmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tāmma-i hiere. Aa ba hiel ba nanɡa biŋwosiŋni-na. ²¹ Na saa da, a don

* 15:13 Ba gbɛ Yesu hāaŋo yaa-i. Niɛŋ 12.17 baa 21.18. † 15:14

Ba gbɛ Piɛr yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simo-i. ‡ 15:18
Amosi (Amos) 9.11-12

dii i bĩncuɔŋ-bãaŋ-nu, *Moisi *ãnjĩnamma waŋ nilɛiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitĩɛnaŋgu baa ma kalamma-i *Diilonelhãalãdũnni-na.»

²² Sakeŋ juɔ piiye dumaãŋo-na, Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa Diilonŋ-dũŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuɔmba ba hɔlma-na a puɔr-ba baa Polbaa-ba-i Antiyɔsi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hãi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

²³ Baŋ hielaa-ba, baa nyegẽŋ sebɛ-i hã-ba. Sebɛ huɔya-maama yaa daa-ma:

«I natobin namaa naman niɛraaŋ namaãŋo-i Antiyɔsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pɔpuɔrbien miɛŋo-i a naara *Yerusalemu Diilonŋ-dũŋ-baamba yaataamba-i, miɛmɛi nyegãaŋ sebɛ daayo-i diɛ hã-na.

²⁴ I nuɔ wuɔ i nellenŋ-baamba namba kãa na terienŋu-na ka piiye cu na hɔmmu-i. Baa na tie holle, miɛ saa puɔr-ba. ²⁵ In nuɔ-ma, i daa i-naa aa hiel nuɔmba diɛ puɔr-ba na wulaa. Kuttaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. ²⁶ Ba yaa i jẽnaamba. Ba siyaa kuliinŋu-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama-na. ²⁷ I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka waŋ in nyegãaŋ mamaŋ sebɛ-i-na hã-na baa ba fɛɛŋ nunni. ²⁸ *Diilonŋ-Yalle-i baa miɛ fɛɛ-i i sa taara i haa congoruonŋu naŋ temma hã-na, ŋga mamaŋ siɛ gbãa ciɛl kɔtuonŋu ma yaa daa-ma: ²⁹ Na hiel na naŋga cuffien-kũɔma wuoma-na, baa bĩmbaamba maŋ ba saa cãa ba nonni-i, baa tãmma-i. Aa na ne bĩŋwosĩnni-i aa na yaŋ-ni. Da na ce-ma ŋaa in waanŋ-ma dumaa,

ku ka fa.

I ka waa Diilonj-yiingu.»

³⁰ Ba taa baa sebe-i ku yaa nuɔ-i, kā ka hi Antiyəsi-i; ba tigiinj Diilonj-dūnj-baamba-i hiere a hā-ba baa-yo. ³¹ Diilonj-dūnj-baamba hūu-yo kalaŋ-yo. Baŋ kalaŋ-yo, u huɔya-maama gbuu silaa dɔlnubei hiere ŋaa bige-i! Ba kūɔma pāŋ firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilonpəpuərbiemba, baa piye nelma bɔi baa Diilonj-dūnj-baamba-i a dii sireiŋa bei ba migāŋ bel Yesu maama-i nammu hāi. ³³ Ba daa huɔŋgu cɛlle baa-ba aa suɔ da ba bir kūŋ. Baŋ'a ba ta yiingu-na, Diilonj-dūnj-baamba gbuu jaal-ba da dei aa hā-ba hūmelle-i. ³⁴ [Baŋ hāa-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tiɛna Antiyəsi ta ba waŋ Itienjo maama-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buɔra

³⁶ Huɔŋgu nanju juɔ hi, Pol wuɔ gbɛ Barnabasi-i wuɔ: «Iŋ curaa waŋ Itienjo maama-i niliŋa maŋ nuɔ-i hiere, yaŋ i bir i kā-yɛi i ka ne bamaŋ hūyāa-ma baŋ yeŋ mamaŋ nuɔ-i.» ³⁷ Barnabasi wuɔ tuɔ taara ba kā baa Nsāa maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Marke-i. ³⁸ Pol saa hūu-ma, wuɔ uu naa kā baa-ba aa ka bir aa yaŋ-ba dii Pānfilii. ³⁹ Kuɔ sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba bɔrɔ. Barnabasi wuɔ biɛ Marke-i ba kā ka biɛ baatonjo ta ba kā Sipire. ⁴⁰ Diilonj-dūnj-baamba cārā Diilonjo-i hā Pol aa u biɛ Silasi-i ba ta. ⁴¹ Ba wuɔraaya biŋ Siiri niliŋa-na hiere baa Silisi waŋa-i ta ba dii sireiŋa Diilonj-dūnj-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huon-nu

¹ Pol baa Silasi-i ban̄ taa dumaan̄o-na, ba kã ka hel Derbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuon̄o nan̄o waa nelle fande-na, ba taa ba b̄i-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyien̄o aa h̄uu Yesu maama-i aa u to-i Girɛkiyien̄o. ² Tobimba man̄ waa Lisire-i-na baa Ikoniyom̄u-i-na, ba taa ba b̄i Timote yefafalle. ³ Pol wuɔ tuɔ taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba man̄ waa terien̄gu-na, baa suyaa wuɔ Timote to-i Girɛkiyien̄o. Pol wuɔ naa u *jã-yo aa ba suɔ ta. ⁴ Yesu *pɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ-i baa *Yerusalemu Diilon̄-d̄un̄-baamba yaataamban̄ yieraaya nelma* man̄ nuɔ-i, Polbaa da ba cor terien̄gu terien̄gu, ba wan̄ ma yaa-i baa Diilon̄-d̄un̄-baamba-i; aa cira ba wuɔ ma h̄umelle-i ŋaa ban̄ waan̄-ma dumaa. ⁵ Yinn̄i taa ni cor dumaa, Diilon̄-d̄un̄-baamba taa ba nan̄ kaas̄inni Diilon̄-h̄umelle-na dumɛi, aa bi ta ba ciinu ba kã.

Pol d̄ans̄an̄ Torasi-i-na

⁶ Ku huon̄gu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka wan̄ Diilon̄-nelma-i *Asi nilɛŋa-na. *Diilon̄-Yalle saa h̄uu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuon̄o-i. ⁷ Ban̄ kaa piɛ Misi-i, baa ta ba taara ba kã Bitini. Yesu Yalle saa h̄uu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kã ka hi Torasi. ⁹ Isuon̄gu nan̄gu-na, Pol wuɔ d̄ans̄ã da Maseduon̄iyien̄o nan̄o juɔ ji yiera tuɔ c̄arã-yuɔ wuɔ u kã ka k̄ayã-bei dii Maseduon̄i-i-na. ¹⁰ Yiɛ† p̄an̄ suɔ yiɛ Diilon̄o taara

* **16:4** Nelma famma yaa piye cor 15.29. † **16:10** Like naa bi tuɔ wuɔra baa Pol h̄onni nanni.

i ka waŋ *Neldədalma-i baa Maseduəni-taamba-i. I saa tiraa tšena, yie pāŋ sire tie tigiin i hūmelle-i.

¹¹ In juə'a i ta yiingu maŋ nuə-i Torasi-i-na, yie biε baatoŋo-i pāŋ kar vii Samotirase, ka hiire. In hii yiingu maŋ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yie cor kā Neyapolisi. ¹² In siire terienɡu-na, yie kā Filipu ka tšena da yinni terienɡu faŋɡu-na. Filipu yaa waa nebuə-i Maseduəni-i-na. *Oromεbaa-ba'i waa tšena terienɡu-na.

Lidi hūyāa Itieno maama-i

¹³ In kāa Filipu-i-na, *yitšenanɡuŋ juə hi, yie hel nellen-huəŋɡa-na a kā kaanɡu nanɡu nuŋɡu-na. Ii naa suə wuə Diilojaalterienɡu ka waa terienɡu-na. In kāa, yie da caamba namba; yie tšena piie baa-ba. ¹⁴ Unaŋo waa ba həlma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelbōmbōŋ ba kompammu aa u taa u kuye Diiloŋ-kūŋɡu-i. In kāa ka tie piie dumaanɡo-na, wuə kar u tūŋɡu-i tuə nu in waŋ maman. Polŋ waan maman hiere, Itien wuə kāyā-yuə ma suur u tūnni-na dei. ¹⁵ Maŋ suurii u tūnni-na dei dumaanɡo-na, wuə ce ba *batisen-yo baa u dumellen-baamba-i hiere aa naa gbε-ye wuə: «Da kuə na hūyāa-ma wuə mi hūyāa Itieno maama-i kelkel, juəŋ na ji har mei terien-nu.» Aa naa gbāŋ baa-ye i ji hūu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yiingu nanɡu-na, i taa i kā Diilojaalterienɡu-na a suu baa maacembilono† naŋo. Maacembilon daayo-i, *jina waa u yunɡu-na a ce u tuə suə maman juəŋ u waŋ-ma. U taa u da gbeinɡa boi

† **16:16** Maacembilon daayo waa cieno.

kufanġu-na u hã bamanġ biyaa-yo maacemma-na. ¹⁷ Maacembilonġ daa wuə cu i huonġ-nu tuə piiye da gbagaga wuə: «Balanġ daaba cãa Dərwuonġ. Ba pigãan-na konkor-hümelle yaa-i.» ¹⁸ U ciε kufanġu-i da yinni bəi i huonġu-na. Pol huonġa ji guəla baa-yo. Wuə wanġ baa u ĵina-i wuə: «Yesu-Kirsa yerrena, cor ŋ hel ciεnġ-na!» Terduonġu fanġu-na, ĵina wuə pãnġ yanġ ciεnġ-i.

¹⁹ U taambanġ juə da u sa tiraa u da bĩnkũngu u hã-ba, baa bel Pol baa Silasi-i kã baa-ba ändacetaamba wulaa dii gẽngərterienġu-na§ ²⁰ ka hã *Oromε ba fãamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juə ji ta ba guəl nelle-i ba hã-ye. ²¹ Ba juə baa hümefelende. A ne da hümelle fande nyaa Oromεbaa miεnġ-i: I siε gbãa siε-de, i siε bi gbãa wuə-de.»

²² Banġ piiye dumaanġ-na, nuomba manġ waa hiere, baa sire wuə ba siε yanġ Polbaa-ba-i. Fãamaambaa-ba ce ba col ba jonġorbaa-ba-i aa hã-ba hümelle-i wuə ba muo-ba. ²³ Baa fũnuġ muo-ba da dɛi aa kã ka dii-ba kaso. Banġ diyaa-ba, baa wanġ baa umanġ niεyanġ kasobiemba-i wuə u tuə ne-ba dɛi. ²⁴ Naacolġ uġ nuə mafamma-i, wuə kã baa Polbaa-ba-i dubilonġ manġ dii tuogbuole-na ka sɔgəlnu ba gbeini-i daanġu nanġ-nu.

²⁵ Isuəhollenġ juə hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cãrã Diilonġ-i aa ta ba hãl nɛini ba tuəlnu-yuə. Kasobiemba namba waa dii ba dũnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba juə'a ba suə, da hĩema sagalaaya hɔduonġu, ka hel baa kasodũngu-i hiere! Dũnfenni

§ 16:19 Bafambanġ gɛr ändɛnni-i kusuonġ-nu ba bi nyonġ sanġa-i kusuonġ-nu'i. Terienġu fanġu dii yuəyuə hɔnni-na hiere.

pāŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jəlgəbaa-ba maŋ, ba fir hiere. ²⁷ Umanj taa u niya kasobiemba-i u taa u duəfūŋ; wuə cē. Wuə u ne da dūnfenni puurii hiere. Wuə fa u taacereŋo-i hiel-o duə ko u fere wuə sī kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuə kaasŋ wuə: «Baa ce ŋ fere gbomma, molo saa kā terienju!»

²⁹ Naacolŋo kūəma nyenj dumaa ma fereŋ nuə. Wuə ce ba hā-yo dāamu; u gbar kā ka dūuna Polbaa-ba caaŋgu-na ³⁰ aa cira ba hel gōŋgūəŋ-nu. Baŋ hilaa, wuə yuu-ba wuə: «Mi jēnaaŋ namaa, muəmi saaya mi ce bige-i a gbāa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hūu Itienj-o-i Yesu maama-i, ku yaa gbāa kor-ni baa ŋ dumellenj-baamba-i hiere.» ³² Aa naa doŋ ta ba waŋ Itienj maama-i baa-yo baa u dumellenj-baamba-i hiere.

³³ Isuəduəŋgu faŋgu-na, wuə kā baa-ba ka saar ba pānni-i aa naa pāŋ ce ba *batisenj-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juə batisenj-ba tī, wuə kā baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niiwuoni. Uŋ hūyāa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba həmmu gbuu pāŋ fē da yogogo.

³⁵ Cuonj juə kaal, fāamaambaa-ba puər sorosibaa-ba ka waŋ baa kasobiemba niyatienj-o-i wuə u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolŋ wuə kā ka cira: «Pol, fāamaambaa-ba puəraa ba jo wuə mi nanna-nei. Hilaan na kā na muŋkāmmu.» ³⁷ Pol wuə yagar aa naa gbē sorosibaa-ba-i wuə: «Ku cie niē ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuəmba-

na η siε suɔ wuɔ Oromεbaa miε*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiεfiε-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yiε! Ma siε gbāa wuɔ dumaanɔ-na! Kāan na ka wan baa-ba wuɔ ba jo ba fεε ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fāamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromεbaa. Sorosibaa-ban kāa ka hi-ba baa nelma-i, ba kūma pān ta ma nyεn. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cārā-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Ban hilaa, baa cārā-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta kā Lidi terien-nu; kā ka da Diilon-dūn-baamba-i. Baa piye dii sireiηa bei aa naa cārā hūmelle-i ta.

17

Maman da Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i ban taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kā ka hel Apoloni a suɔ ta ba kā Tesalonike-i-na. *Diilonelhāalādūngu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelhāalādūngu aa cor-ku. Wuɔ kā ka suur a tuɔ firnu Diilon-nelma-i baa-ba. U ciε mafamma-i *yitiεnanni siεi. ³ U tagaaya pigāan-ba wuɔ *Konkortienɔ naa saaya u muliεn aa ku. Aa duɔ ku, Diilonɔ sire-yuɔ. Aa Konkortienɔ fanɔ yaa Yesu man un wan u maama-i baa-ba.

⁴ Poln piye dumaanɔ-na, Yuifubaa-ba namba hūu-ma cu ba huon-nu fuɔ baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba man taa ba kuye Diilon-kūngu-i ba bɔi bi cuu ba huon-nu, baa caamba bɔi. Caamba

* **16:37** *Yuifubaa bɔi saa naa gbāa da *Oromε ba sɔnni-i, ηga Pol naa da-ni (niεn Pɔpuɔɔɔɔɔɔɔ 22.25-29; 23.27). Da η waa Oromeyiεn nuɔnɔ-i, molo saa saaya u muo-ni baa daangu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyan gbāangu.

famba waa nelbɔmbɔmbaa. ⁵ Ku saa dɔlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemungu aa wuɔra taara nanɔgalbaa a tigiin nuɔmba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kũɔl ba-naa kã Yasɔ dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka hã fãamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuɔŋ-nu'i. ⁶ Ba kãa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasɔ yaa-i baa Diilonɔ-dũŋ-baamba namba kã baa-ba fɔŋgɔtaamba wulaa ka ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Balɔŋ daaba wuɔraaya du nilɛiŋa-i hiere, ba hii bande yaa fiɛfiɛ-i-na. ⁷ Yasɔ yaa haraaba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jãmatigi nuŋgu-i aa ta ba piiye wuɔ jãmatigi nanɔ dii, kɛɛ ba bĩ-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dɔlnu nuɔmba-i baa fɔŋgɔtaamba-i hiere. ⁹ Yasɔbaa-ba juɔ pã gbeibuɔ hã-ba aa ba suɔ nanna-bei.

Polbaa-ba kãa Bere

¹⁰ Ku isuɔŋgu-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba ce Polbaa-ba ta kã Bere. Baŋ hii, baa kã *Yuifu ba *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba maŋ waa Bere-i-na baa naa fa yaŋ bamaŋ waa Tesalonike-i-na. Diilonɔ-nelma numma taa ma dɔlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni maŋ jon ba kalaŋ-ma ba ne da kuɔ Polŋ waŋ mamaŋ baa-ba ma yaaŋga yaa-i. ¹² Nuɔmba bɔi baa hũyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na. Aa Girɛkibaa-ba maŋ bi waa, ba fɔŋgũɔ baa hũyãa-ma. Caamba waa-bei. Caamba famba waa nelbɔmbɔmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maŋ waa Tesalonike-i-na baŋ juɔ nu wuɔ Pol kãa Bere-i-na ka tiraa tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i, baa sire nyaa u huonɔ-nu wuɔ ba

ka du terienḡu-i aa gbo nuɔmba-i yuɔ. ¹⁴ Diilonḡ-dūḡ-baambaḡ daa-ma dumaanḡ-na, baa kā baa Pol dāmmanḡ-nuoraanḡ-na ka biɛ baatonḡ ta, aa yanḡ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saanḡ Pol ka hi Ateni aa bir. Baḡ'a ba bir, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba ka wanḡ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polḡ waanḡ mamanḡ baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polḡ tienaana Ateni-i-na tuɔ cie Silasi-i baa Timote-i, duɔ cor kusuḡḡ-nu, u da cufellu, a cor kusuḡḡ-nu, u da tinni; kuɔ gbuu fūnuḡ ta ku kukulo. ¹⁷ A ce duɔ kā *Diilonelhāalādūḡḡ-na, u wanḡ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba manḡ taa ba kuye Diilonḡ-kūḡḡ-i. Aa yiḡḡu yiḡḡu, duɔ kā nellenḡ-huḡḡḡ-na ka da bamanḡ, u bi piiye baa-ba.

¹⁸ Bamanḡ naa cie Epikure ba kalaḡo-i baa Sitoyisi ba kalaḡo-i kā yaanḡ-na, yiḡḡu nanḡḡ-na, banamba jo ji ta ba piiye baa Pol. Banamba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Āndapirrentienḡ daa u wanḡ wuɔ niɛ?» Bamanḡ naa nuɔ Polḡ piiyenḡ Yesu maama-i baa kuomba siremmanḡ-kūḡḡ-i, baa cira: «Ku biyaa ḡaa u piiye Diilohūmefelendenḡ-maama.»

¹⁹ Baḡ piiye dumaanḡ-na, baa bel Pol kā baayo ḡḡḡḡḡtaamba* wulaa ka cira: «Niḡ juɔ ji ta ḡ piiye hūmefelende manḡ maama-i, i taara i suɔnu kunanḡu die. ²⁰ Niḡ wanḡ mamanḡ, ma cie nerma miɛḡo-na, i taara i suɔ ma yaanḡa-i.» ²¹ A ne da nelfelemma numma-i baa ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba manḡ waa ba hɔlma-na ḡaa bige-i! ²² Pol wuɔ sire yiera ḡḡḡḡḡtaamba yaanḡa-na aa naa cira: «Atenitaanḡ

* **17:19** Ba taa ba bɪ ḡḡḡḡḡtaanḡ daaba beliḡḡḡu-i Aropasi.

namaa, ma miŋ daa-na damma maŋ, ku biyaa ŋaa cufəllu sa cor-na. ²³ Na saa da, mi wuəramma-na, mi daa na cufəllu-i hiere nellen-huəŋga-na. Aa mi daa ba nyegāaŋ dunandu-na wuə: «Cufənerieŋo.» Naŋ buol cufənerieŋo maŋ aa na sa suə-yo, muəmi juə da mi ji pigāaŋ-na u yaa-i. ²⁴ U yaa Diilonə-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. U yaa dərə-i baa hɛma-i ni Tienə-i. Molo siɛ gbāa ma dūŋgu a hā u suur. ²⁵ U yaa hāaŋ-yen fafalmu-i i tiɛ fiisa. Biŋkūŋgu biŋkūŋgu, u yaa hāaŋ nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaanə-na, u sa taara moloŋ napərren-biŋkūŋgu. ²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduəŋo diei nuə ba tɛna gbuo hɛma-i hiere. U huənu huəŋgu-i hā-ba belle-na aa dii yumma ba nilɛiŋa-na. ²⁷ U taara nelbiliemba taara-yuə, ku'i ciɛ u ce-ma dumaanə-na. Da ku fiɛ balan niɛ niɛ, ŋ gbāa tafūrrā da-yo. Coima saa fa, Diilonə saa maa baa-ye. ²⁸ Fuə barguə yaa nuə-i iŋ yen hɛma-na tiɛ gbā i ce i wɛimambaa-ba-i. Na fānaamba namba waan ma yaa-i wuə: «Diilonə bisāimba namba'i miɛŋo-i.» ²⁹ Iŋ yen Diilonə bisāiŋ miɛ, bige-i ciɛ da na ce na kul sɛnɛ jina wuə Diilonə yaa dumaanə-na? Bige-i ciɛ da na ce na kul wargbɛ? Bige-i ciɛ da na ce na sisin tāmpɛlle jina? Diilonə-i nɛliɛ siɛ gbāa suə-yo kul-o. ³⁰ Maman ciɛ cor ku huəŋgu-na, Diilonə sa ne-ma, wuə nuamba saa ta ba suə kuyŋgu. Fiefiɛ-i-na, u taara nɛliɛŋo nɛliɛŋo, duə fiɛ waa hie, u nanna u ciləbalaŋo-i. ³¹ Bige-i ciɛ wuə ma ce dumaanə-na? U diyaa yiŋgu duə ce nuamba-i hiere ba āndaanɡu-i ku cemma-i. U hielaa molo duə ji ce-ma. U siire kutienə-i hiel-o kuomba hɛlma-na a pigāaŋ wuə u yaa hielaa-yo.»

³² Polŋ juə cira Diilonŋo siire moloŋo hiel-o kuomba həlma-na, bananŋ baa bir yanŋ aa ta ba nyε-yo, bananŋ baa cira: «Cie yiingŋ nanŋu ŋ ji wanŋ mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuə ta aa naa yanŋ-ba.

³⁴ Kuŋ fiε ce dumaanŋo-na, banamba yagar hūu Yesu maama-i a cu u huonŋ-nu. Ba həlma-na, gēŋgertienŋo nanŋo waa, ba taa ba bī-yo Deni, aa cienŋo nanŋo bi waa, ba taa ba bī-yo Damarisi, a naara nuəmba namba.

18

Pol kaa Korēnti

¹ Ku huonŋu-na, Pol wuə ji ta Aten-i-na kaa Korēnti. ² Belle fande-na, *jāmatigi manŋ waa *Ɔrəmu-i-na, wuə ciera *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔrəmu-i-na. Ba taa ba bī-yo Kulodi. A ne da Yuifuyienŋo nanŋo waa, ba taa ba bī-yo Akilasi, u taa u hel Pō. Ba taa ba bī u cienŋo-i Pirsili. Bafamba waa tiena *Itali. Banŋ juə cira ba sire, baa sire kaa Korēnti-i-na. Banŋ kaa, ku saa da huonŋu Pol wuə kaa ka da-ba; wuə bel jīeru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduəma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Polŋ wuə har ba yaa nuə-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yitienanŋu-i, u kaa *Diilonelhāalādūŋu-na ka tuə gbāŋ baa Yuifubaa-ba-i baa *niəraamba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i banŋ juə hel Maseduəni-i-na jo, Pol wuə yanŋ u maacemma-i aa fulnu Diilon-nelma wamma yaa yonŋ. U taa u piiye u pigāanŋ Yuifubaa-ba-i wuə Yesu yaa *Konŋkortienŋo-i. ⁶ Baa bir yanŋ aa bigāanŋ-yo aa ta ba tuora-yuə. Pol wuə

muora u jonḡorbaa-ba-i* aa gbē-ba wuɔ: «Mamaŋ da ma ji da-na, namaa yuŋ-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kā nieraan̄ wulaa.»

7 Uŋ taa terienḡu-na, wuɔ kā nieryieŋo nanḡo c̄iŋgu-na, ba taa ba b̄i-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilonḡ-k̄uŋgu-i. U c̄iŋgu naa kuo Diilonelhāalādūŋgu-na. 8 Uman̄ waa Diilonelhāalādūŋgu yuŋgu-na, ba taa ba b̄i-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ h̄u Itienḡo maama-i baa u dumellen̄-baamba-i hiere. Korēntitaamba b̄oi taa ba h̄u Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batiŋ-ba.

9 Isuḡŋgu nanḡu-na, Itienḡo ji piiye baa Pol dānsāan̄-nu wuɔ: «Baa kāalā, cor ŋ ta ŋ piiye. 10 Mi dii baa-ni, molo siε gbāa ce-ni b̄iŋkūŋgu. Mi baamba dii b̄oi nel daade-na, ta ŋ piiye.» 11 Pol wuɔ t̄iεna Korēnti-i-na tuɔ wan̄ Diilonḡ-nelma-i. U t̄iεnaana ce belle diei baa boluḡŋu.

12 Yiḡŋgu nanḡu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kā baa-yo fāamaan̄ ba terienḡ-nu. Uman̄ waa ku huḡŋgu-na Akayi† yuŋgu-na, ba taa ba b̄i-yo Galinyɔ. 13 Ban̄ kāa baa-yo, baa gbē-yo wuɔ: «Naacolḡ daa u juɔ baa u den̄ Diilojaale, a ne da di sa kā h̄umeduɔle baa *āŋjinamma-i.» 14 Pol wuɔ u puur u nuŋgu-i duɔ piiye, Galinyɔ wuɔ s̄ieŋ-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuɔ uu naa ce kuubabalaanḡu nan̄ temma-i, mii naa ce āndaanḡu-i ku cemma-i. 15 Nḡa nan̄ ceŋ na-naa na Diilonḡ-h̄umellen̄-kūŋ-nu, baa yireiŋ-kūŋ-nu, baa na āŋjinaman̄-kūŋ-nu,

* 18:6 Pol ciε kufanḡu-i a pigāan̄ wuɔ u siε tiraa dii u nuŋgu-i ba weima-na. † 18:12 Korēnti dii Akayi huḡŋ-na.

namei saaya na fiɛlnu-kuə na-naa nuə; meɪ nunḡu sɪ.» ¹⁶ Aa naa hiel-ba gēḡgerdūḡgu-na.

¹⁷ Baḡ hilaa, ba hieroḡo-i baa bel Diilonelhāalādūḡgu yuntienḡo-i ta ba muo-yo gēḡgerdūḡgu yaanḡa-na. Ba taa ba bɪ naacolḡo-i Səsiteni. Galinyə wuə gbuu finaḡ ce ḡaa u saa da-ba.

Pol birma-i duə kã Antiyəsi-i-na

¹⁸ Ijien daaniḡ ciɛ cor, Pol wuə tiraa tɛna da huḡḡu Korēnti-i-na. Ku huḡḡu-na, wuə ji cārā hūmelle-i tobimba wulaa duə kã Siiri mara nuə; fuə baa Akilasi-i baa u ciɛḡo-i Pirsili-i hierɛ. Wuə pāa nunḡu baa Diilonḡo-i, a ce dumaanḡo-na baḡ kaa hi Sāḡkire-i, wuə ce ba cir u yunḡu-i aa ba suə da ba suur baatonḡo-na.

¹⁹ Baḡ kaa hi Efesi-i, baa bəɾə. Pol wuə kã *Diilonelhāalādūḡgu-na ka tuə piiye baa *Yuifubaa-ba-i. ²⁰ Uḡ juə'a u ta, baa cārā-yuə wuə u yanḡ aa tɛna ce yinni cɛllɛ baa-ba. ²¹ Wuə cira: «Yaan mi ta. Diilonḡ duə siɛ, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka biɛ baatonḡo-i ka hiire Sesare.

²² Uḡ hiiriye Sesare-i-na, wuə kã *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilonḡ-dūḡ-baamba-i aa suə tuə kã Antiyəsi-i-na.

²³ Polḡ kaa Antiyəsi-i-na, wuə tɛna da huḡḡu cɛllɛ aa naa tiraa sire biɛ Galasi nilɛiḡa-i a yunḡ-nu baa Firgi waanḡa-i tuə wuəra u dii sirɛiḡa bamanḡ cuu Yesu huḡḡ-nu hierɛ.

Apoləsi maama

²⁴ Polḡ taa u wuəra u dii sirɛiḡa-i Diilonḡ-dūḡ-baamba-na huḡḡu manḡ nuə-i, *Yuifuyienḡo nanḡ wuə jo Efesi-i-na, ba taa ba bɪ-yo Apoləsi. U taa u hel

Aləsāndiri. Naacolŋ daa u taa u suɔ u piiye aa tiraa tuɔ suɔ Diilonŋ-nelma-i ŋaa bige-i! ²⁵ U taa u suɔ Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu pāama baa u nelma wamma-i. Aa duɔ u wanŋ-ma, ma sa ciel; ŋ sie suɔ wuɔ u taa u suɔ Nsāa *batemu yaa yonŋ.

²⁶ Yiinŋgu nanŋgu-na, wuɔ gbuu fē u huɔŋga-i baa nelma-i *Diilonelhāalādūŋgu-na. Akilasi waa baa u ciŋo-i. Baŋ juɔ hel, baa bī-yo ka migāaŋ kaala Diilonŋ-hūmelle-i baa-yo. ²⁷ Akayi kāmmanŋ-maama waa-yuɔ, Diilonŋ-dūŋ-baamba dii sireiŋa yuɔ aa naa nyegēŋ sebe hā Akayi Diilonŋ-dūŋ-baamba-i wuɔ duɔ kā, ba bel-o dei.

Uŋ kāa, Diilonŋ uŋ ciē baa bamaŋ ba hūu Yesu maama-i, ku kāayā-bei bōi. ²⁸ U waa duɔ ce u biē Diilonŋ-nelma-i a tagaaya pigāaŋ Yuifubaa-ba-i nuɔmba-na, wuɔ ba suurii hīeŋ-nu, kere Diilonŋ uŋ pāa nunŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Korŋkortieŋo maŋ, u yaa juɔ Yesu-i.

19

Pol birii kā Efesi-i-na

¹ Apolōsinŋ waa Korēnti-i-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Pol wuɔ karnu tānni-i kā ka hi Efesi-i. Uŋ kāa, wuɔ da Diilonŋ-dūŋ-baamba namba-i, ² wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naŋ hūyāa Yesu maama-i, na daa *Diilonŋ-Yalle-i wei?»

Baa cira: «Ba bī bige-i Diilonŋ-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Nsāa batemu.»

⁴ Pol wuɔ cira: «Bamaŋ naana ba cilɔbabalaŋo-i Nsāa taa u hā ba yaa-i u batemu-i aa tuɔ piiye baa

nuɔmba-i wuɔ uman̄ ka jo fuɔ huon̄gu-na, ba haa ba nan̄ga yuɔ. U taa u gbɛ̄ Yesu yaa-i.»

⁵ Pol̄n̄ piiye baa-ba dumaan̄o-na, baa ce ba *ba-tisen̄-ba Itien̄o-i Yesu yerre-na. ⁶ Bañ baatisen̄-ba, wuɔ haa u nammu-i bei aa cārā Diilon̄o saan̄ u *Yalle-i hā-ba. Bañ juɔ da Diilon̄-Yalle-i, baa don̄ ta ba piiye nelfelemma-na. Diilon̄ un̄ diyaa maman̄ ba nunni-na, baa ta ba wan̄-ma baa nuɔmba-i. ⁷ Baman̄ naa ciɛn̄ mafamma-i, ba gbāa yu nuɔmba c̄ncieluo baa ba hāi temma.

⁸ Pol̄ saa tuɔ naa *Diilonel̄hāalādun̄gu-na. Duɔ kã, u biɛ *Diilon̄-bāan̄gu maama-i a piiye ma yaan̄ga-i baa nuɔmba-i ba da ba hūu-ma. U nun̄gu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U ciɛ mafamma-i caamba siɛi. ⁹ Nga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nyɛ Itien̄o hūmelle-i nuɔmba-na. Pol̄n̄ juɔ da ba ce dumaan̄o-na, wuɔ kã baa baman̄ hūyāa-ma Tiranusi nakolen̄-c̄in̄gu-na ka tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i baa-ba kusuon̄-nu'i yinni man̄ jon̄. ¹⁰ U ciɛ mafamma-i bien̄a hāi. A ce dumaan̄o-na, *Yuifubaa-ba man̄ waa hierɛ *Asi-i-na baa *nieraaamba-i, baa nu Itien̄o maama-i.

¹¹ Diilon̄o naa hā Pol̄ himma nan̄ temma u tuɔ ce gbɛrɛ-wɛiɛma-i. ¹² A ce nyarkpātāan̄gu man̄ da ku yiɛya Pol̄ kũma-i aa ba haa-ku jɛin̄o man̄ nuɔ-i, u sire. Jaamba bɔi siire dumaan̄o-na, aa *jinabaa-ba bi hilaa nuɔmba bɔi-na dumaan̄o-na.

Sikeva bɛpuɔmba maama

¹³ *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuɔra ba donya *jinabaa-ba-i ba hiel-ba nuɔmba-na. Yiin̄gu nan̄gu-na, baa ji sire wuɔ bafamba c̄in̄ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Pol̄n̄

piijen Yesu man maama-i, fuo yerre-na curaan na hel naacoln daayo-na!»¹⁴ Diiløjigāntaamba yun-tieno man ba nan bñ-yon Sikeva-i, fuo bepuamba'i naa cie maacemma famma-i. Ba waa nuamba niehāi.

¹⁵ Bañ piye dumaano-na, jina bir gbē-ba wuo: «Mi suo Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuo, namaa hilaa hie?»¹⁶ Un waa naacolno man nuo-i wuo pān diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tāmporni naacolno cingū-na, baa tamma-i nyelēlē ba kūma-na.¹⁷ Korma pān ta ma da Yuifubaa-ba man waa Efesi-i-na hiere baa *nieraamba-i, a ce ba sa sie bñ Yesu yerre-i ānsosomma-na.

¹⁸ Baman naa hūyāa Yesu maama-i, bañ cie guoyuo man cor hiere, ba fñgūo baa ta ba jo ba yiera nuamba-na ba wan-ma a pigāan wuo ba sie tiraa ce ma temma.¹⁹ Baman naa bi waa hiriemba-i, ba fñgūo baa jo baa ba himman-sebebaa-ba-i ji tigiin-ba caa-ba nuamba yufelle-na. Baa tagaaya sebebaa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifien-komorre baa a ndii* temma.²⁰ Itieno barguo-i-na, Diilon-nel maa da fñgūo ta ma gbuo terni-i hiere ma kā.

Efesi siire yiera u gbeinij

²¹ Ku huongu-na, Pol wuo ji cira u ka cor kā *Yerusalemu. Nga aa suo duo kā Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduoni igēna baa Akayi. U taa u bi piye wuo duo hi Yerusalemu-i, u saaya u

* **19:19** Huongu fangu-na, ku waa ba gbāa pā maacembien komuon-niehāi baa cñcieluo baa gbein daaya-i belle diei-i-na.

bi kã *Ɔrəmu. ²² Uŋ puu mafamma-i dumaanjo-na, wuɔ saŋ kakãyátaamba hái Maseduɔni-i-na: Timote baa Erati; aa fuɔ wuɔ t̄ɛna *Asi-i-na a ce yinni cɛllɛ. ²³ Kufanɔu yinni-na, Itienjo hūmelle kūŋ kuɔ ce nelle sire du. ²⁴ Fānaŋo naŋo waa tuɔ kul niikulni, ba taa ba b̄i-yo Demetursi. Uu naa biɛ maacenciraamba ta ba kul baa-yo. T̄iŋgu nanɔu waa Efesi-i-na, ba taa ba b̄i-ku Artemisi. T̄iŋgu fanɔu dūŋgu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbɛ ba suor. Ba taa ba k̄uɔl gbeinɔa-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶ Polŋ kãa ka tuɔ wan Yesu maama-i, Demetursi wuɔ da u gbuonu bafamba sanɔa. Wuɔ b̄i u maacenciraamba-i baa u nafānaamba-i hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Naacolŋo man juɔ ji tuɔ wuɔra u piye daayo-i, wuɔ ba b̄i-yo Pol; uŋ wuɔraŋ u wan maman na saa bi yan-ma numma. Wuɔ in kul t̄inni man, yunɔu si d̄ii-niɛ. A ne da miɛ i wuo ma'i nuɔ-i. Nuɔmba cuu u huon-nu wuɔ u wan ninsoŋo. U saa b̄al-ku Efesi bande yon; u yii duɔ gbuo Asi nilɛinɔa-i hiere baa nel daama-i. ²⁷ Maman jaan muɔ, ku saa ce ŋaa u yii duɔ b̄iɛna hã miɛ yon, ŋga u ka ce Artemisi dūŋgu nuonɔu hel nuɔmba-na, a ce ba siɛ tiraa ta ba kãŋ Artemisi fuɔ fɛrɛ-i, a ne da Asitaamba-i baa nuɔmba-i hiere miwaanjo-na ba buol u yaa-i.»

²⁸ Demetursin piye dumaanjo-na, nuɔmba hɔmmu gbuu p̄an guɔla; baa sire ta ba kaas̄in wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si d̄ii!» ²⁹ Ijien daa niɛ ce nelle-i hiere di sire yiɛra di gbeinɔa. A ne da Maseduɔnitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hái. Ba taa ba b̄i unanjo-i Gawusi aa b̄i unanjo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kã baa-ba

ponsanatigerre-na. ³⁰ Pol wuɔ cira u kã. Diilon-
dũŋ-baamba cie-yo wuɔ u baa kã. ³¹ U jənaamba
namba bi waa nelbɔmbɔmbaa Asi-i-na, bafamba
puər ba ji waŋ baa-yo wuɔ u baa kã. ³² Ijieni saa
waa dei ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai!
Ba fɔŋgũɔ waa da ŋ yuu-ba, ba siɛ suɔ kumaŋ ciɛ
nuɔmba tigiin ba-naa.

³³ *Yuifuyienɔ naŋo waa ba hɔlma-na, ba taa
ba bi-yo Alesãndiri. Baa waŋ ma yaanga-i baa-
yo aa naa titiire-yuɔ dii-yo nuɔmba hɔlma-na wuɔ
u piiye baa-ba. Wuɔ sire u naŋga-i wuɔ nuɔmba
budii. ³⁴ Nuɔmba saa naa suɔ wuɔ Yuifuyienɔ.
Baŋ juɔ suɔ, baa cor ta ba kaasŋ wuɔ: «Efesitaan
Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma
si dii!» Ba ciɛ lɛrbaa-ba hãi temma kaasŋgu-na.

³⁵ Kombiyienɔ maŋ waa ba nelle-na, u yaa juɔ
gbãŋ baa nuɔmba-i ba budii. Baŋ budii, wuɔ
cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa
suɔ wuɔ Artemisi dũŋgu-i baa ku nobiŋo maŋ hi-
laa dɔrɔ-i-na diire, miɛ niini? ³⁶ Kutienɔ si dii.
Terienɔ faŋgu-na, na saaya na budii. Aa da na'a
na ce kumaŋ, na jɔguɔŋ na ne aa na suɔ na ce-
ku. ³⁷ Naŋ siire bel balan daaba-i ta na jo baa-
ba, ba saa bi guɔla biŋkũŋgu Artemisi dũŋgu-na,
ba saa bi bi u yebabalande, na'a i ce-ba niɛ?
³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bi
umaŋ, gɛŋgertaamba dii, ba bi kutienɔ-i kusuɔŋ-
nu'i; ba jiena yinni ta ba ce andenni-i. ³⁹ Da ku
bi waa nelma namma dii na wulaa, die ji tigiin
i-naa hiere, na jo, i ka fiɛlnu-mɛi. ⁴⁰ Ni ma'i sɪ,
dumandɛ-i-na, fɔŋgɔtaan da ba bi-ye yuu-ye wuɔ:
«Bige-i dii nyuŋgo-i-na aa na tigiin na-naa?» I da
hama-i waŋ-ma aa ba hũu-ma? I ka ce ba da niɛ sɪ i

taara i hel ba huon-nu, a ne da ma'i si.» ⁴¹ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ ce nuɔmba bɔrɔ kɔŋ ba cɔnniŋ.

20

Pol taa Efɛsi-i-na

¹ Ijien daaniŋ juɔ bɔl, Pol wuɔ tigiin Diilon-dɔŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei, aa cɔrɔ hɔmelle-i ba wulaa a ta tuɔ kɔ Maseduɔni. ² Uŋ kaa hi, wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i baa tobimba-i u dii sireiŋa bei u kɔ, ka hi Giresi. ³ Uŋ hii Giresi-i wuɔ tɛna ce caamba siɛi. Ku huonɔ-nu, u ji tuɔ taara u biɛ baatonɔ-i kɔ Siiri. Baa gbuya-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-ba taara-yuɔ baa weima. Wuɔ yan baatonɔ-i aa naa bir hel Maseduɔni yanga. ⁴ Baman taa ba wuɔra baa-yo, ba yireiŋa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bi-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekɔndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuɔ taa u hel Derbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiɛ ce ba ta yaanga ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i, u ponsaangu naa piɛ tɛ, kuŋ juɔ ce cor tɛ, yiɛ biɛ baatonɔ-i Filipu-i-na a nyaa ba huon-nu Torasi-i-na. I cie yinni ndii hɔmelle-na aa suɔ die hi.

Pol siire naacombilonɔ naŋo

Iŋ kɔa Torasi-i-na, yiɛ ce yinni niehɔi terienɔ-nu. ⁷ Sɔmadi-dɔnambɔangu-na, yiɛ tigiin i-naa baa Diilon-dɔŋ-baamba-i die wuɔ Itienɔ niiwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaanɔ-na u nelma sa tɛ. U piiye ji tuɔ hi isuɔholle. ⁸ Ii naa waa

sāṅkānsō dərə. In̄ waa dūṅgu maṅ nuə-i, fitimbaa-ba waa bəi kuə. ⁹ Naacombilon̄o naṅo waa baa-ye t̄ena f̄en̄etiri-i-na tuə nu Pol tuə piye; ba b̄i-yo Etike. Nelmaṅ juə'a ma sa t̄i ma t̄i dumaan̄o-na, naacombilon̄ daa wuə kor duəf̄uṅ. In̄ juə'a i suə, u hilaa dii sāṅkānsō dərə-i-na a cor dūnni siei jo ji diire h̄iema-na. I k̄aa ka sire-yuə ku yaa nuə-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuə hiire p̄aṅ jo ji t̄ūu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cic̄lma!» ¹¹ In̄ birii nyugūṅ kufan̄gu-i, wuə calnu Itien̄o niwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piye dumei ji kaal cuo-i aa suə ta. ¹² Uṅ siire naacombilon̄o-i, kuə f̄ūnuṅ dəl̄nu nuəmba-i ṅaa bige-i! Baa saan̄-yo k̄ūṅ baa-yo.

Pol curaa k̄a Milet̄i

¹³ In̄ siire Torasi-i-na, yie k̄a Asəsi. In̄'a i ta, Pol wuə fuə ka wuə k̄a. Mie yie suur baaton̄-na ta yaan̄ga ka tie cie-yo. ¹⁴ Uṅ juə jo, wuə suur baa-ye yie cor k̄a Mitileni. ¹⁵ In̄ siire Mitileni-i-na yiṅgu maṅ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yie k̄a ka tie hi Kiyəsi. In̄ siire Kiyəsi-i-na, cuo kaal yie k̄a ka tie hi Saməsi. Sielin̄-yiṅgu-i, i suə tie suur Milet̄i-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pāntek̄oti-i kusuəṅ-nu'i, a ce dumaan̄o-na, wuə bella Efesi-i cor; wuə duə haar ba kaa bella-yuə.

¹⁷ In̄ hii Milet̄i-i, wuə puər ba ka b̄i Diilon̄-dūṅ-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo. ¹⁸ Baṅ juə, wuə cira: «Miṅ waa waama maṅ na h̄olma-na ji ta mi ta, na suə-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itien̄o maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kuniē mi ji ta mi hiel nyinyəlma. *Yuifubaa-baṅ haa kumaṅ mie, Diilon̄o'i suyaan̄-kun̄. ²⁰ Maman̄ gb̄aa fa na

maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waan-
ma baa-na puonja-na aa tiraa wan-ma baa-na na
dumiɛŋa-na. ²¹ Mi muyaa mi natiɛŋa Yuifubaa-
ba-na baa *niɛraamba-i hiere wuɔ ba nanna ba
cilɔbabalaŋo-i a gbāa cu Diilonjo huon-nu, aa hūu
Itienjo-i Yesu maama-i. ²² Dumandɛ-i, *Diilon-Yalle
ciɛ mi ta mi kã Yerusalemu; mi saa suɔ maman
ciyaan-minj terienju-na. ²³ Minj suyaa maman, da
mi kã terienju terienju, Diilon-Yalle gbuya-miɛ
wuɔ ba kaa huol mi yaan-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da
mi fiɛ ku, mei wulaa weima sɪ. Kumanj gbāan, minj
biyaa mi gboluonju-i maman nuɔ-i, mi ce-ma ma
cemma-i. Diilon unj ciɛ baa nelbiliemba-i cemma
manj, aa Itien wuɔ mi wuɔra wan-ma, mi donya ku
yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a wanj *Diilon-
bāanju maama-i baa-na, ŋga fiɛfiɛ-i-na, mi suyaa
miɛ na siɛ tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i ciɛ mi ta mi
kuola-mɛi baa-na nyunjo-i-na miɛ nuɔni manj da ŋ
hūu mi nelma-i nanna, mei yunj-maama sɪ. ²⁷ Diilon
unj taaranj kumanj, mi waan-ku baa-na hiere, mi
saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaan na fɛrɛ fafamma,
aa na bi bel Diilon-Yallenj hāa-na bamanj. Taa na
ne Diilon-dūŋ-baamba-i fafamma. Diilonjo pāa fuɔ
fɛrɛŋ Biɛŋo yaa duɔ gbāa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miɛ
da mi bir mi huonju-i, nelbabalaamba ka jo ji
suur na hɔlma-na a guɔla-nei. Ba sa ce hujarre
ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fɛrɛ-i na hɔlma-
na, banamba ka sire baa coima-i a taa Diilon-
dūŋ-baamba cu ba huon-nu. ³¹ Terienju fanju-na,
suyaanj na fɛrɛŋ belma, aa na baa yanj ma karaanu-
nei wuɔ mi ciɛ bienja siɛi baa-na ta mi dii nelma-i
na tūnni-na bāanju-i baa isuonju-i, kuniɛ mi ji ta

mi kaal baa-ma yεε.

³² «Fiεfiε-i-na, mi diyaa-na Diilonɔ naŋ-na aa tiraa dii-na u hujarren-nelma naŋ-na. U yaa gbāa ce na naŋ kaasinni u hūmelle-na aa hā-na ciilunɔ man jīena ta ku cie u baamba-i. ³³ Miŋ waa baa-na, mi saa ji nenu molon warbelle dede, mi saa bi nenu molon nyarkpātāngu dede. ³⁴ Niεŋ mi nammu-i, mi ciε maacemma-i baa mu yaa-i a yiεra baa i yuŋ-maama-i muɔ baa mi nabaamba-i hiere; namaa fεε-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāaŋ-na wuɔ na saaya na siεya na napuɔŋa-i dumɛi a gbāa da na da kāyā sūntaamba-i aa yaŋ Itienɔ-i Yesu nelma ta ma tīenu-nɛi wuɔ: «Yudɔdalle dii hāmma-na yaŋ hūuma-na.»»

³⁶ Polŋ juɔ piye tī, baa dūuna hiere cārā Diilonɔ-i. ³⁷ Baŋ juɔ ta ba jaal-o aa u duɔ ta, baa naŋ yunɔ hiere ta ba kaal. ³⁸ Uŋ ciεra ba siε tiraa da u yufelle, ku yaa migāaŋ ce ba ta ba kaal. Baŋ juɔ jaal-o tī, baa saan-yo u ka suur baatonɔ-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ In buɔra baa Efesi Diilon-dūŋ-baamba yaataamba-i, miε yiε ta baa baatonɔ-i tiε kā Kɔsi. Ku cuo kaala-i-na, yiε sire Kɔsi-i-na a kā Ɔrɔdi. In siire Ɔrɔdi-i-na, yiε kā Patara. ² In kaa Patara-i-na, yiε da baatonɔ naŋo kā Fenisi; yiε suur ufaŋo-na a ta. ³ In kaa piε Sipire-i, yiε yaŋ-yo i nanyuɔŋ-nu aa naa bella cor tiε kā Tiir, dii Siiri mara nuɔ. Conɔgorni man waa baatonɔ-na, nii naa saaya ni hiire kusuɔŋ-nu'i. ⁴ In hii terienɔ-i, yiε da Diilon-dūŋ-baamba namba, yiε tīena ce yinni

niehāi baa-ba. Bafaŋ baa ta ba piiye baa Pol wuɔ u baa kā *Yerusalemu-i-na. *Diilonɔ-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunni-na. ⁵ Inɔ juɔ'a i ta yiingu maŋ nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisāimba-i a saan-ye kā baa-ye dāmman-nuoraanɔ-na. Inɔ kaa hi nuoraanɔ nuŋgu-i, yiε dūuna cārā Diilonɔ-i ⁶ aa sire jaal i-naa. Inɔ jaalaa i-naa, miε yiε suur baatonɔ-na aa bafaŋ baa gūunu ta ba kūŋ.

⁷ Inɔ siire terienɔ-na, yiε kā Pitolemayisi. Inɔ hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonɔ-na. Inɔ hiiriye, yiε kā ka jaal tobimba maŋ dii terienɔ-na aa tēna ce yiingu diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yiε sire cor kā Sesare. Inɔ hii, yiε har Filipu terien-nu. Filipu faŋo waa Diilonelwaraŋo. Ba naŋ hielaa nuamba niehāi maŋ Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kāyā Yesu *pɔpuɔrbiemba-i, u waa ba hɔlma-na.* ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi soŋ yogo. Ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba hiere.

¹⁰ Yiingu nanɔ-na, *Diilopɔpuɔrbilonɔ naŋ wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bī-yo Agabusi. ¹¹ Unɔ juɔ ji da-ye, wuɔ biε Pol kpaŋkpaanɔ-i a vaa fuɔ fεrɛŋ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilonɔ-Yalle ciera wuɔ kpaŋkpaan daaku tienɔ duɔ kā Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandε yaa nuɔ-i a hā *nieraamba-i baa-yo.» ¹² Unɔ piiye dumaaŋo-na, miε fεrɛ-i yiε gbuu cārā Pol baa terienɔ fangu taamba-i wuɔ u baa kā Yerusalemu-i-na. ¹³ Wuɔ bir gbε-ye wuɔ: «Bige-i cie na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, weima sí. Da ba fiε ka ko-mi, weima sí. Mi hūyāa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienɔ-i Yesu maama-na.»

* 21:8 Niεŋ 6.5.

14 Un yagaraa miε nunḡu-i, i saa ce-ku ku hāi; yiε yan-yo aa naa cira: «Ma ce ŋaa Itien un taaran-meī dumaa.»

15 Ku huonḡu-na, yiε tigiin ta tiε kā Yerusalemu-i-na. 16 Diilonḡ-dūn-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huonḡ-nu. In kaa hi, baa ce i kā ka har naacolḡo nanḡo-na, ba bī-yo Minasō. U taa u hel Sipire. U huonḡu cuɔ Yesu hūmelle-na.

Pol kāa Sake dumellen

17 In kāa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fūnunḡ dɔlnu tobimba man waa terienḡu-na! 18 Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ kā baa-ye Sake† dumelle-na. Yiε kā ka da Diilonḡ-dūn-baamba yaataamba-i hiere terienḡu-na. 19 Pol wuɔ jaal-ba, aa Diilonḡ un kāayā-yuɔ u ce mamanḡ hiere *niεraamba hɔlma-na, wuɔ suur ma yaanḡa-na a wan-ma baa-ba.

20 Un juɔ piiye tī, baa gbɛliεn Diilonḡo-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba man cuu Yesu huonḡ-nu aa yagar nyaar *Moisi *ānḡinamma-na ba ciinu cor. 21 Ba nuɔ ḡ maama-i. Ba gbīε-ba wuɔ nanḡ wuɔra ḡ piiye baa Yuifubaa-ba man dii juɔma-na wuɔ ba nanna Moisi ānḡinamma-i. Wuɔ nanḡ ciεra ba baa tiraa ba ta ba *jā ba bisālmba-i aa ba nanna ba bīncuɔḡ-maama-i. 22 De-i-na, nuharunḡu si dii-mεi, ba ka suɔ wuɔ ḡ juɔ. Terienḡu fanḡu-na, i ka ce-ma niε?» 23 Aa naa cira: «Ne, mamanḡ dii cemma, nuɔmba naa dii bande-i-na, ba pāa nunḡu baa Diilonḡo-i, 24 ne-ba na ka migāan na yunninḡ-maama-i aa ḡ yiεra baa nimanḡ dii pāmma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ḡ ce

† 21:18 Sake yaa waa Diilonḡ-dūn-baamba yunḡ-nu Yerusalemu-i-na. Niεn Gal. 1.19.

mafamma-i, nuamba ka ne da nan fεε-i η wuə Moisi ānjīnamma hūmelle-i. Ba ka suə terienḡu fanḡu-na wuə ban wan maman η kūḡu-na hiere coima. ²⁵ Aa niεraamba man cuu Yesu huon-nu, in yieraaya man†, i nyεgān-ma hā-ba, wuə ba yan cufien-kūma wuoma-i, baa bīmbaamba man ba saa cāa ba nonni-i, baa tamma famma fεε-i aa ba hiel ba nanḡa bīḡwosīnni-na.»

²⁶ Ban piye dumaanḡo-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuə gbonu baa balan daaba-i ka don tuə migān u yun-maama-i. Ban hilaa migāmma-terienḡu-na, wuə kā *Diilodubuə-i-na ka tūnu *Diilojigāntaamba-i kuḡ saaya ku bāl yiḡḡu man nuə-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuə-i-na

²⁷ Polbaa-ba yunnin-maama migāama naa saaya ma ce yinni niehāi. Yin daanin juə ta ni kā bālma-i, *Yuifubaa-ba nan baa da Pol *Diilodubuə-i-na, baa gbo nuamba-i yuə ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. ²⁸ Ba siire ta ba kaasin wuə: «*Isirahel-baan namaa, kuraan-kuḡ! Naa-colḡo man wuəraayan u bīεna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuəra u piye wuə Isirahel-baan miε i saa fa, nuon miε sī. Aa tiraa cira *Moisi *ānjīnamma saa fa baa Diilodubuə-i hiere. U yaa tiraa sire biε *niεraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuə-i-na a ḡuəla-yuə hā-ye.» ²⁹ Kuman ciε ba ta ba piye wuə u juə baa niεraamba Diilodubuə-i-na, ba daa-yo baa Efesiyeḡo nanḡo nellen-huḡḡa-na, ba da niε sī u juə baa-yo Diilodubuə-i-na. Efesiyeḡo fanḡo-i, ba taa ba bī-yo Turofimu.

† 21:25 Niεḡ 15.1-29.

³⁰ Ijien daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuamba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuɔ-i-na§ aa pāŋ bīŋ dūnfenni-i. ³¹ Baŋ hielaayo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kã ka hi *Orome ba sorosi ba yuntieno-i, wuɔ *Yerusalemu huolaa. ³² Sorosi ba yuntieno pāŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kã. Nuambaŋ juɔ'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiera ta ba ne.

³³ Baŋ juɔ ji hi, sorosi ba yuntieno bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jɔlgɔbaa-ba hãi. Baŋ vaa-yo, wuɔ yuu u sīnni-i aa naa yuu uŋ cie kumaŋ. ³⁴ Nga, nuambaŋ yuu dumaano-na, ba piiye ba da-ba-deŋ hiere; a ce sorosi ba yuntieno saa ji suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ naa wuɔ cira ba kã baa-yo sorosi ba cīŋ-nu. ³⁵⁻³⁶ Baa biɛ-yo ta. Nuamba-i hiere baa cu ba huonnu ta ba kaasīŋ wuɔ: «Kuon-yon! Kuon-yon!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuɔ. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waan mamaŋ baa Yerusalemutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba cīŋgu-na, wuɔ yuu sorosi ba yuntieno-i girekimma-na wuɔ: «Mi gbãa piiye baa-ni wɛi?»

Sorosi ba yuntieno cira: «Naŋ daa girekimma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyieno maŋ siire pu aa nuamba neifienja hãi cu u huonnu hiŋgu-na, mɛi na'a sī u yaa nuono-i.»

³⁹ Pol wuɔ cira: «Muono-i, *Yuifuyien muɔ, mi huon Tarse, dii Silisi mara nuɔ; mi hel nebuɔ-na;

§ 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kã baa-yo niëraan-gōŋgōŋgu'i nuɔ-i.

nelgbāṅgbālāṅ muo si. Jande mi cārā-niε, yaṅ mi piiye cεllε baa nuamba-i.»⁴⁰ Sorosi ba yuntieno hā-yo hūmelle-i. Pol wuo yiera munyugūmmu-na aa naa ce u naṅga-i wuo nuamba budii. Baa bi budii. Wuo biε nelma-i ebiremma-na wuo:

22

¹ «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaṅ mi waṅ nelma yaṅga-i baa-na.»² Polṅ duoṅ tuo piiye ebiremma-na, baa gbuu budii da tententen ṅaa molo si dii. Wuo cira:³ «Muoṅo-i *Yuifuyienṅ muo. Mi huoṅ Tarse, dii Silisi mara nuo; ṅga mi vāa bande yaa nuo-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hāalāayā-miε bīncuoṅ-hūmelle-i hiere. Mi Diilon-kūṅgu waa kpelle ṅaa kūṅ yeṅ kpelle namaa na wulaa dumaa nyuṅgo-i-na.»⁴ Bamaṅ naa suur Itieno hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciε ba bel caamba namba baa bεmba namba dii-ba kaso.⁵ Da na'a mi taal-na, na yuu *Diilojigāntaamba yuntieno-i baa nelle bīncuoṅba-i, ba ka waṅ-ma baa-na.»

(Pəpuər. 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyεgāaṅ seɛɛbaa hā-mi wuo mi ka hā i nellen-tobimba maṅ dii Damasi-i-na, wuo ba hā-mi hūmelle-i mi bel bamaṅ cuu Yesu huon-nu terienṅu-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i.»⁶ Mi taa ku yaa-i. Miṅ kaa ta mi piε Damasi-i, bāaṅgu naa hi yuhuṅga-i tī. Mi juo'a mi suo da cecerma naṅ temma hilaa dərɔ-i-na jo ji dii-mi huṅga.⁷ Mi pāṅ cii. Miṅ cii dumaṅo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuo: «Sol, bige-i ciε ṅ ta ṅ ce karaaṅ daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu miε: «Hai moloṅo-i piienṅ?»»

Kutienɔ gbẽ-mi wuɔ: ‹Muɔ Nasarɛtitaan Yesu, muɔmɛi piiyen. N ce karaanɔ-i baa muɔmɛi.›
 9 Baman waa baa-mi, ba daa cecerma-i, nɔa moloŋ daa un waan maman ba saa nu-ma. 10 Un piiye dumaanɔ-na, mi yuu miɛ: ‹Mɛi Tie, mi saaya mi ce niɛ?›

U gbẽ-mi wuɔ: ‹Diilonɔ un taaran n ce maman, sire n kã Damasi-i-na ba ka pigãan-ni baa-ma.›
 11 Cecerɔ daama pãn yir muɔ gbula. Baa bel mi nan-na kã baa-mi Damasi-i-na.

12 ‹A ne da naacolnɔ nanɔ waa Damasi-i-na, ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi. U taa u wuɔ *ãnjɪnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba man waa hierɛ Damasi-i-na, ba taa ba bɪ u yefafalle. 13 Wuɔ jo ji da-mi. Wuɔ piɛ mi caan-nu aa naa cira: ‹Sol, puur n yufien-a-i!› Mi yufien-a bi pãn puur terduɔngu fanɔu-na mi ta mi da. 14 Wuɔ gbẽ-mi wuɔ: ‹I bɪncuɔmban siire cu Diilonɔ man huon-nu'i, u hielaa-ni duɔ pigãan-ni u huonɔa-i aa duɔ ce n da n da Nelviinɔ-i baa n yufelle, aa tiraa ce u piiye baa-ni baa fuɔ fɛrɛn nunɔu. 15 U taara nin daa maman aa nu maman, n wuɔra n wan-ma baa nuɔmba-i hierɛ. 16 Baa sɛrɛ, sire n ce ba *batiɛn-ni aa n gbuuse-yuɔ u hur n ãmbabalma-i hierɛ niɛ.›

17 ‹Min juɔ bir kã Yerusalemu-i-na, yiingu nanɔu-na, mi kã *Diilodubuɔ-i-na ka ta mi cãrã Diilonɔ-i. Itien wuɔ carra-miɛ. 18 Miɛ mi ne da-yo. U gbẽ-mi wuɔ: ‹Pol, da n fiɛ wan wuɔ niɛ mi maama-na, Yerusalemutaamba siɛ hũu-ma. Sire n hel ba nelle-na donduo, baa tɛna!›

19 ‹Miɛ cira miɛ: ‹Itie, ba suyaa wuɔ baman cuu n huon-nu muɔmɛi taa mi wuɔra *Diilonelhãalãdũnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi

dii-ba kaso. ²⁰ Aa mi waa ban̄ taa ba ko Etiēni man̄ taa u wan̄ ŋ maama-i. U kuliŋgu dolaanu-miē. Baman̄ kuə-yo, muəmei taa mi niya ba jon̄gorbaa-ba-i.)* ²¹ Miŋ waan̄ mafamma-i, Itien̄o gbē-mi wuə: «Sire ŋ kã, mi taara mi puər-ni termaan̄-nu *niēraamba wulaa.»»

²² Nuəmba naa kar ba tūnni-i ta ba nu Pol tuə piiye. Uŋ juə cira wuə Diilon̄ wuə u ka saan̄ u yaa-i niēraamba wulaa, baa pāŋ don̄ ta ba kaasŋ wuə: «Kuəŋ naacol̄ŋ daayo-i, baa na yan̄-yo!» ²³ Ba taa ba kakarra aa hiel ba jon̄gorbaa-ba-i ta ba nan̄-ba dərə aa ta ba bi kūəl hiēma-i ba nan̄ dərə-i-na. ²⁴ Man̄ juə waa dumaan̄o-na, sorosi ba yuntien̄ wuə cira ba suur baa Pol ba ciŋgu-na ka muo-yo, ku yaa u ka wan̄ ninsoŋo-i. ²⁵ Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuə yuu sorosi ba yuntien̄o man̄ waa u caan̄gu-na wuə: «Hai hãa-na hūmelle-i wuə da na bel *Oromēyiēŋo man̄, na gbãa muo-yo a ne da na saa ce u āndaan̄gu-i yogo?»

²⁶ Uŋ piiye dumaan̄o-na, yuntien̄ daayo kã ka gbē ba yuntien̄o man̄ naa cira ba muo-yo wuə: «Yuntie, i taa i yii diē cāl de! Naacol̄ŋ daayo-i Oromēyiēŋo.»

²⁷ Sorosi ba yuntien̄ wuə sire jo ji yuu Pol wuə: «Nuəŋo-i Oromēyiēŋ nuə wei?»

Pol wuə cira: «Ūu.»

²⁸ Sorosi ba yuntien̄o cira: «Muəmi hielaa gbeibuə da mi gbãa da Oromēsinni-i.»

Pol wuə cira: «Muə fuə, mi huəŋ baa-ni.» ²⁹ Uŋ piiye dumaan̄o-na, baman̄ naa saaya ba muo-yo, baa pāŋ forra u caan̄gu-na. Sorosi ba yuntien̄ uŋ ciē ba vaa-yo, kor maa pāŋ ta ma da-yo.

* **22:20** Niēŋ 7.58; 8.1.

Ba juə baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

³⁰ Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntienə ce ba bī *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duə ji suə baŋ cāl Pol mamaŋ nuə-i jebi. Baŋ juə, wuə ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

¹ Pol wuə tuə ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobiŋ namaa, mi suyaa miε ji hi baa nyunəgo, mi wuəyaa Diilon-ħūmelle-i baa huəŋga diei; terienəgu faŋgu-na, mi sa cāl mi fεε baa wεima.» ² *Diiløjigāntaamba yuntienə-i ba taa ba bī-yo Ananiyasi; wuə gbε bamaŋ waa Pol caaŋgu-na wuə: «Muyaan u nuŋgu-i na hā-yo!»

³ Pol wuə cira: «ŋ ciεra ba muo muəmei wei? Diilonə ka bi muo nuəŋo-i. Huhurmantien nuəni maŋ daani-i; ma sī ŋ juə da ŋ ji ce āndaanəgu-i a saanu baa *ānjīnamma yaa kε? Ma ce niε ŋ bīr ciεl-ma jīna aa cira ba muo-mi?»

⁴ Nuəŋ baa cira: «ŋ tuora Diiløjigāntaamba yuntienə yaa wei?»

⁵ Pol wuə cira: «Aoo! Tobiŋ namaa, mi saa naa suə wuə u yaa-i Diiløjigāntaamba yuntienə-i, mi cālāa. Diilon-nelma ciεra wuə: «*Baa piiye babalaa ŋ hā nellentienə-i.*» *

⁶ Pol wuə suyaa wuə nellentaamba namba waa *Sadusiεbaa aa banamba *Farisiεbaa, wuə cira: «Tobiŋ namaa, muəŋo-i Farisiεyienə muə, mi bīncuəmba-i Farisiεbaa. Da na da na ce meī āndaanəgu-i nyunəgo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hīŋ taalunəgu-i kuomba siremma-na, ku'i juə baa

* 23:5 Helmaŋ-sεbε (Exode) 22.27

mafamma-i.» ⁷ Uŋ piiye dumaŋo-na, Sadusiɛbaa-ba-i baa Farisiɛbaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sɔmma hāi. ⁸ Kumaŋ ciɛ ku ce ijieni-i, Sadusiɛbaa-ba ciɛra bafamba saa hūu-ma wuɔ kuomba ka sire, ba saa bi hūu-ma wuɔ *dərɔpɔuərbiemba dii baa Diiloŋo-i, ba saa bi tiraa hūu-ma wuɔ jɪnabaa-ba dii. Farisiɛbaa ba'a bafamba hūyāa-ma wuɔ daani-i hiere nii dii; ku'i juɔ baa ijieni-i.

⁹ *Anjɪnamma pigāataamba namba waa ba hɔlma-na, ba waa Farisiɛbaa; bafamba sire muo jāŋ wuɔ bafamba saa da Polŋ cālāa kusuɔŋ-nu, kɛɛ jɪna'i ka carra-yuɔ dii; da ma'i sɪ dərɔpɔuərbiloŋo. ¹⁰ Kuɔ sire bel vaa. Korma doŋ ta ma da sorosi ba yuntienŋo-i wuɔ sɪ ba ka hɔnu Pol. Wuɔ ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hɔlma-na a kā baa-yo ba cɪŋgu-na.

¹¹ Ku isuɔŋgu-na, Itien wuɔ carra Pol a waŋ baa-yo wuɔ: «Vaa ŋ fɛɛ! Niŋ waan mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kā, ŋ waŋ-ma dumɛi *Ɔɔmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹² Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cucuuyunŋu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuɔ da ba saa ko-yo, juuru sa wuo, hūmma sa nyɔŋ. ¹³ Bamaŋ naa ciɛ mafamma-i baa curaa nuɔmba komuɔŋa hāi-i. ¹⁴ Baa sire kā ka ne *Diilo-jigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bɪncuɔmba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «I daa i-naa, aa i waasaan wuɔ diɛ saa ko Pol, molo sa dii bɪŋkūŋgu u nuŋgu-na. ¹⁵ Fiɛfiɛ-i-na, namaa da na siɛ baa *nellentaamba-i, na kā sorosi ba yuntienŋo wulaa, wuɔ u ce ba jo baa-yo na ji migāan ce u āndaanŋu-i fafamma. Da ba ta

ba jo baa-yo, miε i ka gbãŋ kpelle ko-yo hūmelle-na.»

¹⁶ Pol hāsīŋo naŋo waa nu-ma. Wuɔ kã ka tūnu Pol baa-ma dii sorosi ba cīŋgu-na. ¹⁷ Pol wuɔ bī sorosi ba yuntienŋo naŋo-i a ji waŋ baa-yo wuɔ: «Kã baa naacombilonŋ daayo-i na yuntienŋo wulaa, nelma dii u duɔ waŋ-ma baa-yo.» ¹⁸ Sorosiyienŋ wuɔ kã baa naacombilonŋo-i ba yuntienŋo wulaa ka cira: «Pol yaa bīε-mi hã-mi naacombilonŋ daayo-i wuɔ mi jo baa-yo ŋ wulaa, kεε ŋ pɔpuɔrunŋu dii u wulaa.» ¹⁹ Ba yuntienŋ wuɔ bel naacombilonŋo naŋ-na ba kã ba denŋ ka yuu-yo wuɔ: «Ku faa wεi?»

²⁰ Naacombilonŋ wuɔ cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuɔ ba ka jo ji waŋ baani ŋ kã baa Pol bisīnuɔ-i-na ba ka migãaŋ ce u āndaanŋu-i. ²¹ Da ba jo, ŋ baa hūu-ma. Bamaŋ taaraayanŋ-yuɔ baa komma-i ba curaa nuɔmba komuɔŋa hã-i. Ba waasaanŋ wuɔ da ba saa ko-yo, molo sa dii bīŋkūŋgu u nuŋgu-na. Bafamba tigiinŋ tī, ba cie nuɔnei.» ²² Sorosi ba yuntienŋ wuɔ cira: «Mi nuɔ, ŋga ma diei dii: Baa yaŋ molo suɔ wuɔ ŋ tūnu-miε.» Aa naa ce u bir kūŋ.

Ba saanŋ Pol hã fãamaanŋo-i baa-yo

²³ Naacombilonŋ unŋ taa, sorosi ba yuntienŋo bī bamaŋ cuu ufaŋo-i ba hã-i, a ji gbē-ba wuɔ: «Hielaaŋ sorosibaa nuɔsūɔ na tigiinŋ-ba, baa sūŋgbartaamba komuɔŋa siei baa cīncieluo, a naara puɔlnintaamba nuɔsūɔ. Diε wuɔ isuɔniwuoni-i tī, na ka kã Sesare. ²⁴ Niεŋ sūnaamba namba na ji kã baa Pol. Mi taara u hi fãamaanŋo terienŋu-i u yunŋgu baa jaŋ-yo.» Fãamaanŋo faŋo-i ba taa ba

bi-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegɛɛɛɛ sɛbɛ daayo-i hã-ba wuɔ ba ka hã-yo. U nyegãaɛ wuɔ:

²⁶ «Fãamaa, mi pãa-ni jaaluɛɛɛɛ.

Muɔ Kulodi-Lisiyasi, muɔmɛi nyegãaɛ sɛbɛ daayo-i da mi hã-ni. ²⁷ Baɛ kãa baa naacolɛɛɛɛ maɛ, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Miɛ juɔ suɔ miɛ *Oromɛyiɛɛɛɛ, mi kã baa sorosibaa-ba-i ka hũu-yo ba wulaa ²⁸ kã baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suɔ baɛ cãl-oɛ mamaɛ nuɔ-i jebi. ²⁹ Mi kãa ku yaa nuɔ-i, ka da ba cãl-o ba hũmellen-kũɛ-nu. U saa ce mamaɛ hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumandɛ-i-na, mi nuɔ ba'a ba jɔguɔɛɛɛɛ-yo baa komma, ku'i ciɛ mi saɛɛ-yo hã-ni. Mi waɛɛ-ma baa-ba miɛ da kuɔ wɛima dii, ba kã naɛ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi biɛ Pol isuɔɛɛɛɛ fangu-na a kã ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, bamaɛ waa baa ba gbeini-i, baa gũunu aa naa yaɛ bamaɛ waa baa sũnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Baɛ kaa hi Sesare-i, baa dii sɛbɛ-i fãamaaɛ naɛ-na baa Pol hiere. ³⁴ Fãamaaɛ wuɔ kalaɛ sɛbɛ-i aa naa yuu Pol uɛ hel yasɛɛɛɛ maɛ nuɔ-i. Pol wuɔ cira u hel Silisi mara nuɔ. ³⁵ Fãamaaɛ wuɔ cira: «Bamaɛ cãlãaɛ-niɛ da ba jo, nelma maɛ dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kã baa-yo ka jãna-yuɔ *Erɔdi ciɛɛ-nu.

24

Fãamaaɛ tɛnaana Pol ãndaangu-na

¹ Baɛ juɔ baa Pol ji hã fãamaaɛ-i, yinni naa cor, diiluɛɛɛɛ-yiɛɛɛɛ-nu, *Diilojigãntaamba yuntien-o-i

Ananiyasi wuə sire baa nelle bincuəmba namba-i a jo baa āndaangu-i fāamaanjo wulaa. Baa naa bi jo baa naacoljo nano u duə ji piiye cu ba huon-nu. Ba bī naacoljo-i Tertulusi. ² Baŋ juə, fāamaan wuə ce ba bī Pol jo. Uŋ juə, Tertulusi wuə don tuə piiye wuə: «Yuntie, in yen fiisaangu man nuə-i daaku-i nuənei juə baa-ku. N migāan wεima bəi hā-ye. ³ I sie gbuu gbāa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-nie jina ku'i cie mi ta mi cārā-nie mie η ce jande aa η kar η tūngu-i i piiye cεlle yon baa-ni. ⁵ Naacolj daayo-i nεliεŋo sī; i daa u wuəra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hierε. Nasaretitaan Diilonj-hūmelle yuntienjo nanjo'i. ⁶ U taa u yii duə bi bīεna *Diilodubuə-i hā-ye, ku'i cie i bel-o. [Ii naa cira i ce āndaangu-i mie cemma, ⁷ Lisiyasi* yan aa kā ka hūu-yo i wulaa fōŋgūə ⁸ aa cira mamanj da ma waa i jo nanj wulaa.] Miŋ waan mamanj, da kuə coima, u yaa-i η yuu-yo.» ⁹ Yuifubaa baa cira ma yaanja yaa-i, kεε ma cie dumεi.

¹⁰ Fāamaan wuə hā Pol baa āndaangu-i. Pol wuə cira: «Yuntie, mi suyaa mie nyunjo saa jina-nie āndacelle-na mie jāmālā-i-na. Terienju fanju-na, mi holle sa tie baa wεima. ¹¹ Mi kāa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilonjo. Miŋ kāa, ku saa cor yinni cinciεluo ni hāi yogo. Da η'a mi tāal-ni yuu-ba η ne. ¹² Aa η yuu-ba da kuə ba daa mi cie āndapirre baa moloŋo Diilodubuə-i-na, sisə *Diilonelhāalādūnni-na, da ma'i bi sī yanja nanja, ba wanj-ma. Da kuə ba bi daa mi wuəra mi gbo nuəmba-i, ba bi tiraa ba wanj mafamma-i.

* **24:7** Sorosi ba yuntienjo manj bilaa Pol ba bī u yaa dumaanjo-na. Niεŋ 23.26.

13 «Baŋ waanŋ mamanŋ hiere daama-i aŋgbāŋgbālāmma. 14 Mi gbāa waŋ mamanŋ baani, ma yaa daama: Hūmelle maŋ bafamba ciɛra di saa fa, muɔ mi suurii di yaa nuɔ-i ta mi cāa i bīncuɔmbaŋ siire cu Diilonɔ maŋ huonŋ-nu'i. Mamanŋ nyegāaŋ *ānjīnamma-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba sɛbɛbaa-ba-na, mi hūyāa-ma wuɔ ninɔŋo. 15 Mi hūyāa-ma miɛ nelfafaamba maŋ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiingu dii baa yiingu, Diilonɔ ka sire-bɛi. Bafamba fɛɛ maŋ daaba-i ba bi hūyāa-ma mei temma-i. 16 Teriengu fanɔŋu-na, ku'i ciɛ mi ta mi gbāŋ kpelle, mi baa cāl Diilonɔ-i, mi baa bi cāl moloŋo.

17 «Miŋ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāangu cuɔ. Miŋ kaa wuɔra, mi da gbeiŋa cɛlle bel mi naŋna da mi ji kāyā mi nellenŋ-baamba-i aa bi da hā Diilonɔ-i. 18 Da ŋ da ba daa-mi Diilodubuɔ-i-na, kuu dii ŋaa mii naa kā baa ma yaa-i: Mi kāa ka migāaŋ mi yuŋ-maama. Nuɔmba bɔi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! 19 Da ku waa wɛima, Yuifubaa-ba maŋ hilaanŋ *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyuŋgo-i-na a pigāaŋ-ni miŋ cālāa teriengu maŋ nuɔ-i. 20 Baŋ kāa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuɔ hayo-i haa-miɛ? 21 Inŋ kāa, aa mi sire yiera waŋ nelma maŋ miɛ: «Mi suyaa miɛ da ŋ da ba ce mei āndaangu-i nyuŋgo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hīŋ taalunɔŋu-i kuomba siremma-na ku'i juɔ baa mafamma-i», ba ka ta ba nii-miɛ ma yaa nuɔ-i, ni ma'i sī, ba nuɔ wuɔ mi guɔlaaya bige-i?»

22 Fāamaaŋo-i ba taa ba bī-yo Felisi, wuɔ suyaa Yesu hūmelle-i konnu-diɛ. Polŋ juɔ piye tī, u saa

kar āndaangu-i yiiᅇgu faᅇgu-na, wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Lisiyasi duɔ ji jo, maman da ma waa, mi ka tũnu-nei baa-ma.» ²³ Aa naa waᅇ baa sorosi ba yuntienɔ naᅇo-i wuɔ u dii Pol kaso jina. Duɔ dii-yo, u yaᅇ u waa u fɛɛɛɛ nuɔ u jẽnaamba ta ba gbã ba kã ba ne-yo aa ta ba ce u pɔpuɔrni-i.

²⁴ Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u cienɔ-i aa naa puɔr ba ka bɪ Pol wuɔ u ji piiye Yesu-Kirsa hũmellen-kũᅇgu-i pigãaᅇ-ba. U cienɔ-i, ba taa ba bɪ-yo Durusil, u waa Yuifuyienɔ. ²⁵ Pol wuɔ jo ji tuɔ piiye baa-ba nelien nuɔ niᅇ saaya ᅇ ce Diilonɔ huᅇᅇga-i dumaa, baa niᅇ saaya ᅇ bel ᅇ fɛɛɛ dumaa, baa Diilonᅇ uᅇ kaa yuu-ye dumaa. Uᅇ piiyen, Felisi hol diɛ doᅇ ta di tie, wuɔ cira: «Yiera dumaa nyuᅇᅇo-i-na; da mi ji da mi fɛɛɛ yiiᅇgu maᅇ nuɔ-i, mi ka tiraa ce ba bɪ-ni ᅇ jo.» ²⁶ U taa u bi ne wuɔ sɪ Pol ka hã-yo gbeiᅇa. A ce dumaᅇᅇo-na, wuɔ tuɔ puɔr ba ta ba bɪ-yo kpɛkpɛ ba hã-yo. ²⁷ U cie dumɛi suu! Naacolᅇᅇo naᅇᅇo ji jo ji hor-o fãamaansinni-na. A ne da bienᅇa hãi naa cor tɪ. Naacolᅇᅇo faᅇᅇo-i ba taa ba bɪ-yo Pɔrkusi-Fɛtusi. Felisiᅇ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaᅇᅇo-na, wuɔ yaᅇ Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fɛtusi tĩenaana Pol āndaangu-na

¹ Fɛtusinᅇ juɔ ji hor Felisi-i, wuɔ ce yinni siɛi aa naa sire kã *Yerusalemu-i-na. ² Uᅇ kãa, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kã baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u āndaangu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hũmelle-na.

⁴ Fətusi wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ Pol siɛ gbāa jo, uu dii kaso. Aa cira fuɔ fɛrɛ-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cālāa, duɔ u ta, ba hiel nuamba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaan̄gu-i.

⁶ Fətusiŋ ciɛ yinni maŋ Yerusalemu-i-na aa bir kã Sesare-i-na, ni saa cor yinni c̄ncieluo-i. Uŋ kãa yiŋgu maŋ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ kã ḡŋḡerteriŋgu-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Baŋ juɔ baa-yo, *Yuifubaa-ba maŋ h̄ilaa Yerusalemu-i-na kã, baa sire c̄ilā-yuɔ hiere ta ba gbu ba kar coikāŋkarɛiŋa ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cāl manamma Yuifu ba Diilon̄-h̄ümelle-na, mi saa bi cāl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa cāl *Oromɛ ba *j̄amatigi-i, na hiire-miɛ hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fətusiŋ taa u taara Yuifubaa-ba d̄al-o du-maan̄o-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «ŋ taara mi kã baa āndaan̄ daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wɛi?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mɛi āndaan̄guŋ hii fãamaan̄ ba teriŋgu-i ku kar kusuɔŋ-nu'i, ku siɛ gbāa bir kã teriŋgu naŋ-nu. Naŋ fɛrɛ-i ŋ suyaa kerre wuɔ mi saa cāl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cālāa ninsoŋo, aa miŋ ciɛ mamaŋ ma hii ba ko-mi, mi siɛ c̄iina kuliŋgu-i. Nga baŋ haa mamaŋ miɛ, da kuɔ mi saa ce-ma, molo siɛ gbāa hã-ba baa-mi. Kuŋ hii teriŋgu maŋ daaku-i, yaan̄ āndaan̄gu-i na hã Oromɛ ba j̄amatigi-i baa-ku.» ¹² Fətusi wuɔ piiye baa u caantaamba-i aa naa wan̄ baa Pol wuɔ: «Niŋ'a i yan̄ āndaan̄gu-i hã j̄amatigi-i, ŋ ka kã u wulaa.»

Fətusibaa-ba saa Pol āndaan̄gu maama

13 A ne da nellentienjo naŋo waa ba taa ba bi-yo Agirpa*. Agirpa tūo naŋo waa, ba taa ba bi-yo Berenisi. Fetusin cie Pol āndaanġu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tūo-i baa jo Sesare-i-na wuo ba ji jaal Fetusi-i. 14 Baŋ juo ji ta ba da yinni dumaanġo-na, yiinġu nanġu-na, Fetusi wuo bie Pol künġu-i tuo piiye baa-ba wuo: «Mi juo ji da Felisi bilaa naacolġo naŋo-i jina dii kaso-i-na. 15 Miŋ kãa *Yerusalemu-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bincuoamba jo mi wu-laa wuo mi ko-yo, mi baa yaŋ-yo. 16 Mi gbē-ba mie *Oromēbaa mie die bel moloŋo-i aa i saa ce u āndaanġu-i i sie gbāa ko-yo. 17 Ba sire jo baami. In juo mi saa seɛɛ; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i die ji ce u āndaanġu-i. 18 Mei na'a sī u cie kuubabalaanġu naŋ temma-i, a ji da ma'i sī. 19 Ba fanu ba-naa ba Diilonġ-hūmellen-kūŋ-nu, baa naacolġo naŋ kūŋ-nu. Naacolġo faŋo-i wuo ba bi-yo Yesu. U kuu, Pol fuo wuo u kuu aa sire. 20 Mei ne nel daama cu mi huŋga-i; mi saa suo miŋ ka ce kumaŋ. Mi naa mi yuu Pol da ku u taara āndaanġu daaku kã Yerusalemu. 21 Pol wuo fuo āndaanġu sa kã terienġu, keɛɛ kuŋ hii terienġu maŋ nuo-i, i yaŋ-ku i hã *jāmatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jina mie da mi da yiinġu, mi saanġo hã jāmatigi-i baa-yo.»

22 Agirpa wuo cira: «Naacolġo daayo-i mei taara mi da-yo baa mi yufelle u piiye mi nu.»

Fetusi wuo cira: «Weima sī, bisīnuo ŋ ka da-yo.»

* 25:13 Ba gbē Erōdi-Agirpa maŋ hāalġ-wuoŋo yaa-i. Niēŋ *Erōdi sīnni-na dii ānfirmma-na.

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saañ Agirpa-i baa ni-imarni u jo ji suur gēṅgerdūṅgu-na baa u tūə-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbōmbōmbaa-ba maṅ waa nelle-na. Baṅ juə, Fətusi wuə ce ba jo baa Pol. ²⁴ Baṅ juə baa-yo, Fətusi wuə cira: «Nel-lentienjo-i baa namaa namanṅ dii bande-i-na hiere, na daa naacolṅ daayo-i kε? Miṅ kāa Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miε jo bande-i-na, wuə naacolṅ daa u saa baa kuliṅgu. ²⁵ Muə da mi ne, mi siε da uṅ ciε kumanṅ aa ba'a ba ko-yo. Nga uṅ ciεra i yanṅ āndaanṅu-i hā jāmatigi-i baa-ku, mi ka saañ-yo hā-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u kūṅgu-na da mi nyεgēṅ saañ hā jāmatigi-i, ku'i ciε na da mi ciε ba jo baa-yo nyuṅgo-i-na i diε ji yuu-yo Agirpa naṅ fεε-i ṅ yufelle-na, ku niε sī mi ka gbāa da manamma nyεgēṅ. ²⁷ Mei niε da, da na bel moloṅo-i da na saañ-yo terienṅu naṅ-nu, uṅ ciε kumanṅ na bel-o, na saaya na nyεgēṅ-ku hā terienṅu fanṅu taamba-i bafamba bi suə.»

26

Polṅ waanṅ mamanṅ baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuə cira: «Pol, āndaanṅu-i dii nuənei wulaa-i; piye mamanṅ dii naṅ wulaa.» Pol wuə fara u nanṅa-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-baṅ haa mamanṅ miε hiere, niṅ hāa-mi hūmelle-i mi da mi waṅ maṅ bilaa dumaa tūnu-niε nyuṅgo-i-na, ku dōlaanu-miε cor. ³ Na niṅ yeṅ terienṅu maṅ nuə-i, molo siε gbāa pigāaṅ-ni Yuifu ba bīncuəṅ-maama-i, aa ṅ suə baṅ fanuṅ ba-naa nelma maṅ

nuɔ-i hiere. Terienɔu fanɔu-na, jande, fɛ ɔ huɔŋga-i aa ɔ nu mi nelma-i.

⁴ «Ma min siire ce kumanɔ *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyunɔo saa jina-yie baa i-naa. Ba suyaa wuɔ *Farisɛyien muɔ, aa tiraa suɔ wuɔ i Diilonɔ-humellen-kunɔu kuolaaya yan Yuifubaa-ba namba-i. Da ɔ yuu-ba, da ba'a ba ka wan ninsoŋo-i baa-ni, ba ka wan-ma baa-ni. ⁶ Aa da ɔ da ba ce mei andaanɔu-i nyunɔo-i-na, kuu dii naa Diilonɔ un paa nunɔu man baa i tobaa-ba-i, min hin ku taalunɔu-i, ku'i juɔ baa mafamma-i. ⁷ *Isirahel-baamba-i hiere ba kunɔu-na ba hin ku taalunɔu-i, ku'i cie ba ta ba carã Diilonɔo-i banɔu-i baa isuɔŋu-i.

«Nellentie, muɔ min bi hin taaluduɔŋu fanɔu-i, Yuifubaa-ba gan baa-mi ma yaa nuɔ-i. ⁸ Namaa nie-ma nie, Yuifubaa namaanɔo-i, aa cira Diilonɔo sie gbãa sire kuomba-i? ⁹ Mei ferɛ man daami-i, mii naa da nie si mi saaya mi gbãŋ kpelle a hiel Nasarɛtitanɔ Yesu yerre-i nuamba nunnina. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Baman naa cu Yesu huon-nu, *Diilojigantaamba yuntaamba naa ha-mi humelle-i mi bel ba fɔŋgũɔ dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuɔra *Diilonelhãalãdunni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu humelle-na. Mi huonɔan na naa gbuu du baa-ba dumaanɔo-na, da mi ce mi hel nyaa ba huon-nu nileina nanana.»

(Pɔpuɔɔɔɔɔɔɔ 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Min waa ta mi ce karaanɔu fanɔu-i, yiinɔu nanɔu-na, Diilojigantaamba yuntaamba ji ha-mi humelle-i mi ta mi ka Damasi. ¹³ Mi waa

baa nuamba namba. Nellentie, muəmei tūə-niŋ, bāaŋguŋ juə hi yuhuŋga-i, miε mi ne da cecerma naŋ temma hilaa dərə-i-na jo ji dii-ye huŋga. Cecerŋ daama taa ma carra ma yaŋ bāaŋgu-i. ¹⁴ Yiε pāŋ cii hiere, meɪ nu molo piiye baa-mi ebiremma-na wuə: ‹Sol, bige-i cie ŋ ta ŋ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi? N̄ saa suə wuə ŋ ce gbāŋgbāŋ wɛi?›

¹⁵ «Miε yuu miε: ‹Hai moloŋo-i piiyeŋ?›

«Kutienŋo gbē-mi wuə: ‹Muə Yesu, muəmei piiyeŋ, ŋ ce karaaŋgu-i baa muəmei. ¹⁶ Sire ŋ yiεra. Mi caraaya-niε da mi ce-ni mi cāarāŋ nuə, aa niŋ daa mamaŋ daama-i nyuŋgo-i-na, ŋ ce ma watienŋ nuə baa miŋ ka ta mi pigāaŋ-ni mamaŋ hiere. ¹⁷ Mi ka puər-ni ŋ nellenŋ-baamba wulaa baa *niεraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siε gbāa ce-ni biŋkūŋgu. ¹⁸ Kā ŋ ka hiel-ba kukulma-na ŋ dii-ba cecerma-na. Kā ŋ ka hūu-ba *Sitāni wulaa ŋ hā Diiloŋo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nuŋgu ka waa baa Diiloŋ-baamba-i.›

¹⁹ «Nellentie, Itienŋ uŋ caraaya-miε a waŋ mamaŋ baa-mi mi siε gbāa yagar-ma. ²⁰ Mi duəŋ Damasi yaa nuə-i igēna ta mi waŋ u maama-i, aa hel terienŋgu-na kā *Yerusalεmu. Miŋ siire Yerusalεmu-i-na, mi wuəra gbuo *Yude niliŋa-i hiere ka cor baa niεraamba-i. Mi taa mi piiye baa-ba miε: ‹Naanaŋ na ciləbabaŋo-i aa na suur Diiloŋ-hūmelle-na. Yaŋ na ciluə tuə fa ku yaa pigāaŋ wuə na naana na ciləbabaŋo-i ninsoŋo.› ²¹ Da ŋ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuə-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yuŋgu yaa kufaŋgu-i. ²² Nga Diiloŋo saa hūu-ma. Ji hi baa nyuŋgo, muəmei

daami ta mi waŋ u maama-i baa nuamba-i hiere, mi sa bə moloŋo baa-ma. *Diilopəpuərbiembaŋ siire waŋ mamaŋ a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma meɪ. ²³ Ba waan-ma wuɔ: «Diilonŋ uŋ ka saanŋ *Konkortienŋo manŋ, u ka mulienŋ. Aa duɔ ku, u yaa ka sire igēna kuomba hɔlma-na. Duɔ sire, u ka pigāanŋ i baamba-i konkor-hūmelle-i baa niɛraamba-i hiere.»»

²⁴ Polŋ juɔ piye hi terienŋ daaku-i, Fɛtusi wuɔ kaasiŋ da gbagaga wuɔ: «Pol, nuɔ ŋ siɛ waa dii ŋ fɛɛ nuɔ! Sebɛ siire ŋ yunŋu-i!»

²⁵ Pol wuɔ cira: «Fɛtusi, mi saa piel. Miŋ waŋ-maŋ dumaa ma ciɛ dumɛi. ²⁶ Maŋ ciɛ terienŋu manŋ nuɔ-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i ciɛ mi da holle yiɛra u yaanŋa-na ta mi waŋ-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopəpuərbiembaŋ waanŋ mamaŋ, ŋ hūyāa-ma wɛi? Mi suyaa miɛ ŋ hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuɔ cira: «Pol, ŋ taara ŋ ce-mi Kirsa wuonŋ muɔ hoi dumandɛ-i-na wɛi?»

²⁹ Pol wuɔ cira: «Da ku fiɛ waa fiɛfiɛ sɪ, wɛima sɪ. Aa nanŋ diei sɪ, miŋ piyenŋ baa namaa namanŋ hiere nyunŋo-i-na, mi cārā Diilonŋo-i miɛ u ce-na meɪ temma-i; ŋga mamaŋ daa-mi daama-i u baa yanŋ ma yaa da-na.»

³⁰ Polŋ juɔ piye tɪ, Agirpa-i baa Fɛtusi-i a naara Berenisi-i baa bamaŋ waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Umanŋ duɔ puur duɔ piye, wuɔ: «Meɪ saa suɔ kumanŋ ciɛ ba bel naacolŋ daayo-i aa migāanŋ ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa wuɔ tuɔ piye baa Fɛtusi-i wuɔ: «Kuɔ u saa naa cira na yanŋ āndaanŋu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandɛ-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kãa baa Pol jãmatigi wulaa

¹ I tammanɔ juɔ hel yiiŋgu-na diε kã *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonɔ, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienɔ nanɔ nanɔ-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bɪ sorosi ba yuntienɔ faɔ-i Yulusi. U waa *jãmatigi sorosibaa-ba yaa nuɔ-i. ² In taa baa baatonɔ man, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuɔ kã *Asi-i-na. Naacolɔ nanɔ waa baa-ye, ba taa ba bɪ-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduɔni mara nuɔ. ³ In taa yiiŋgu man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiε kã ka hi Sidɔ. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. In hii Sidɔ-i, wuɔ hã-yo hũmelle-i u suur nellenɔ-huɔŋga-na ka taara u yufienɔ-niini-i u jẽnaamba wulaa bir jo.

⁴ In siire Sidɔ-i-na diε cor, fafal muɔ ta mu jãrã-yiε. Yiε naa yiε ciil ka bella Sipire kɔtuɔŋgu-i tiε kã, ⁵ kã ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pãnfili-i kã ka hi Mira, dii Lisi mara nuɔ. ⁶ In hii Mira-i, sorosi ba yuntienɔ wuɔ da baatonɔ nanɔ hilaa Alesãndiri tuɔ kã Itali-i-na, wuɔ ce i hel suur u yaa nuɔ-i.

⁷ In biyaa hũmelle-i, i saa gbãa tiε gbar fafamma; i ciε sũlma-i dumɛi diε ka hi Kinide-i. Kuɔ ciε dumaanɔ-na, i daa yinni hũmelle-na. In juɔ ne da fafalmu sa hũu-ma, yiε karnu hel Salmone, a ciil Kireti kɔtuɔŋgu nanɔŋgu-na. ⁸ In fiε kã terienɔŋgu-na, i ciε sũlma-i dumɛi aa diε hi baatonɔ ba munyierammu manɔ banɔ bɪŋ-muɔ «Mun-yierafafammu-i»; dii Lase caanɔŋgu-na.

⁹ I bãanɔŋgu cuɔ hũmelle-na cor, a ce *Yuifu ba sũnɔŋgu manɔ banɔ dii-kuɔ dikara-huɔŋgu-na, ku ji cor. Kuɔ migãanɔ ta ku balanɔ-yiε baatonɔ gbarma-na ku

kā. Polŋ daa-ku dumaanɔ-na, wuɔ gboya baman waa baatonɔ-na wuɔ: ¹⁰ «Mi jɛnaŋ namaa, diɛ suuye i yufienɔ-i aa cor, i siɛ ka hi. Baatonɔ siɛ hi, conɔgorni siɛ hi! Aa miɛ fɛrɛ-i diɛ saa gbāŋ, i ka tɛɛ-manɔ.» ¹¹ Baatonɔ yuntienɔ-i baa u tienɔ-i baa yagar Pol nunɔgu-i. Sorosi ba yuntien wuɔ bi cu ba huonɔ-nu. ¹² Inɔ ŋa naa yiera munyierammu man nuɔ-i, mu saa fa waanɔ-huonɔgu-i. Munyierammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kirɛti bāsuurunɔgu-na. Inɔ waa baa baman, ba fɔŋgũɔ baa cira i gbāŋ kpelle a hi terienɔgu fanɔgu-i, kɛrɛ ba taara ba ka tɛɛna kusuonɔ-nu'i aa waanɔgu cor. ¹³ Fafalmu man taa mu jo huonɔgu fanɔgu-na, mu saa waa baa fɔŋgũɔ dumaa. Muɔ hilaa cicaaryanɔga ta mu kā doryanɔga. Baa da niɛ sɪ ma ka dɔl-ba. Baa ce yiɛ sire bella Kirɛti kɔtuonɔgu-i tiɛ kā.

¹⁴ I saa maa, fafalmu nanɔ tenɔ muɔ sire i doryanɔga-na a jo ji suuye-yiɛ; ba bi fafalmu fammu-i «Erakilɔ». ¹⁵ Baatonɔ wuɔ tuɔ kā kɔtuonɔgu; i saa gbāa diɛ yiera-yuɔ, yiɛ naa yiɛ yanɔ muɔ ta mu kā baa-ye mu munɔkammu. ¹⁶ Yiɛ kā ka cor terienɔgu nanɔgu kɔtuonɔgu-na aa yanɔ-ku i nadienɔna. Ba bi terienɔgu-i Koda. Kuɔ cɪnnu-yiɛ cɛllɛ fafalmu-na. Benɔ nanɔ waa baa-ye tuɔ kāyā-yiɛ. Inɔ cɪɛnu dumaanɔ-na, yiɛ gbāŋ baa ufanɔ-i haa-yo baatonɔ-na. ¹⁷ Inɔ haa-yo, maacenciraamba manɔ dii baatonɔ-na, baa ce iyiemba a pɛrā baatonɔ-i wuɔ u baa ji biɛna. Yiɛ kālā yiɛ sɪ fafalmu ka kā baa baatonɔ-i Libi jāmālā yanɔga u ka nyugunɔ hɛmugāanɔgu-na yiera i wulaa; a ce dumaanɔ-na, yiɛ hiire baatonɔ kompanɔga-i aa naa yanɔ i fɛrɛ hā fafalmu ta mu kā baa-ye mu munɔkammu.

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hūmma ta ma sagalla-yiε bōmbōŋ ma naara. Yiε naa yiε parra conḡorni-i nanna hūmma-na. ¹⁹ Yiingu faŋgu curoŋo-na, bamaŋ ciεŋ maacemma-i baatoŋo-na, baa biε baatoŋ-bīmbīnni-i baa ba fεreŋ nammu a nanna-niε.

²⁰ I ciε yinni bəi molo sa da bāaŋgu yufelle baa məŋa-i hiere. Fafal muə bi tīε mu temma-i kuanḡu sa parra-muə. I saa tiraa tiε hīŋ taalunḡu i fεreŋ nuə. ²¹ I daa yinni i saa wuo kuuwuonḡu. Pol wuə sire yiεra i hōlma-na aa cira: «Mi jēnaaŋ namaa, kuə naa naa nu mi nunḡu-i aa i tīεna dii Kireti-i-na, mamaŋ juə ta ma da-ye daama-i a ji ce i tiε nanna conḡorni-i, maa naa saa da-ye. ²² Mamaŋ dii fiεfiε-i-na, fiεŋ na hōmmu-i, molo siε ku, baatoŋo yaa ka tīε-maŋ yon. ²³ Miŋ cuu Diiloŋo maŋ huon-nu'i ta mi cāa-yo, u puəraa *dərɔpɔpuərbiiloŋo naŋo-i mi wulaa isuonḡu-na u ji waŋ baa-mi ²⁴ wuə mi baa kāalā, kεre da ku fiε ce niε niε, mi ka hi jāmatigi-i u ce mi āndaanḡu-i. A ce dumaanḡo-na, bamaŋ dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u siε yaŋ ba ku. ²⁵ Terienḡu faŋgu-na, fiεŋ na hōmmu-i, mi haa mi nanḡa-i Diiloŋo-na. Uŋ waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumεi. ²⁶ Mi suyaa miε fafalmu ka kā baa-ye ka nanna bomborma nammaŋ.»

²⁷ Fafalmu biεŋ baa-ye da suu hūmma-na a ce yinni cīncieluo ni siεi. Cīncieluo ni naa yiingu isuonḡu-na, isuohollen juə ta di hi, bamaŋ ciεŋ maacemma-i baatoŋo-na, baa suə wuə i piε bomborma namma. ²⁸ Baa fi hūmma pupurma-i a da ma yuu metiribaa komorre baa cīncieluo niehāi. Yiε cor. Inḡ kaa maa cεlle, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu metiribaa komorre baa niisiεi. ²⁹ Baa ta

ba kãalã wuɔ sɪ baatonɔ ka kã ka jũŋ tãmpiɛŋa hũmma-na. Baa ful baatonɔ fagammu naa huon-yanɔa-na aa tɛna ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huonɔgu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire beŋo maŋ waa baa-ye baatonɔ-na aa gbẽ-ye dumaa wuɔ ba taara ba hiire gbu baatonɔ fagammu nammu yaanɔa-na a bella-yuɔ u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuɔ gbẽ sorosibaa-ba-i baa ba yuntienɔ-i wuɔ: «Da ŋ da na yaan balan daaba hel, na ka tɛ-man.» ³² Baa naa hiel beŋo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuɔ. Polŋ juɔ piiye dumaanɔ-na, sorosibaa baa kar iyien daaba-i aa naa yan beŋo ta.

³³ In tɛnaana tɛ cie cuo kaalma-i, Pol wuɔ cira: «I cie yinni cɪncieluo baa ni naa yaa dɛi hɔculle-na, aa molo saa dii kuuwuonɔgu u nuŋgu-na. ³⁴ Jande, wuyaan! Ku yaa fɔŋgũɔ ka da-nei na hel-meɪ. Baa na tie holle, i ka hi hɪnni hiere unan yunɔgu siɛ jan-yo.» ³⁵ Un piiye dumaanɔ-na, *buruo nanɔ waa, wuɔ biɛ-yo aa jaal Diilonɔ-i ba yaanɔa-na hiere aa bũl-on a don tuɔ wuɔ. ³⁶ Sirɛinɔ suɔ da-ba hiere baa kã ba ta ba wuɔ. ³⁷ Miɛ maŋ waa baatonɔ-na, i waa nuon miɛ nuɔsũɔ komuonɔa siɛi baa cɪncieluo nuon miɛ niediei.

³⁸ Baatonɔ daa wuɔ tũyãa dɪmma yaa bɔi. Ban juɔ wuɔ tɪ, baa huɔl-ma kũnna hũmma-na a parra conɔgorni-i aa baatonɔ duɔ ce fiɛfiɛ.

³⁹ Cuon juɔ kaal, maacenciraan baa fara da terienɔgu nanɔgu-i ba saa suɔ-ku, aa da hũmma wuyaa terienɔgu fanɔgu yiɛnɔgu nanɔgu-i. Baa cira ba ka gbãŋ kpelle hi terienɔgu fanɔgu-i. ⁴⁰ Baa fir baatonɔ-i aa yan fagammu-i dii hũmma-na, aa naa

bi fir yilemmu iyiemba-i. Baŋ ciε mafamma-i, baa vaa baatonɔ kompanɔa-i yaanɔa-na fafalmu da mu kã baa-ye terienɔ daaku-na.

⁴¹ In taa ka hi hɔlma namma-i, hiεmugãan kuɔ yiεra baatonɔ-i u saa gbãa duɔ cor. U yaanɔa suurii hiere hiεmugãanɔa-na. Hũn maa ta ma jo ma nan u tuole-i ma kara-diε. ⁴² Sorosibaa-baŋ daa-ma dumaanɔa-na, baa cira ba ko kasobiemba man waa baa-ye hiere wuɔ sɪ da ba sɔ hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntien wuɔ cie-ba. U saa tuɔ taara ba ko Pol ku'i ciε wuɔ cie-ba aa naa cira: «Bamanɔa suyaan sɔmma, ba ta yaanɔa ba ta ba sɔ ba kã bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyugũn baatonɔ-yilanni-na cu ba huon-nu.» Ba ciε dumɛi a gbãa huɔl hiere; molo saa t̄iε-manɔ.

28

Polbaa-ba huɔlaa kã Malti

¹ In namalãayã huɔl hũmma-na t̄i huɔnɔa man nuɔ-i, yiε yuu, baa cira terienɔa fanɔa-i ba bɪ-ku Malti.* ² A ne da diilo taa u dãa, waanɔa'u daaku. Terienɔa fanɔa taamba silaa ce baa-ye, a dii dãnɔgbɔaɔnɔa nan temma aa bɪ-ye i ka tiε yiraanɔ. ³ Pol wuɔ kaal daamienɔa nanɔa duɔ dii dãamu-na, a ne da gbeina waa galla-yɛi, Pol saa da-yo. Dãamuɔa wurii bel-o, wuɔ donɔa Pol nanɔa-i a pãn nyaar. ⁴ Terienɔa fanɔa taambaŋ daa mafamma-i, ba t̄inɔa nanɔa waa ba taa ba bɪ-ku «Ninsontienɔa», baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Naacolɔa daayo siε waa dii nelfɛɛinɔa, u ka waa nelkoronɔa. Na saa da, unɔa fiε kor hũmma-na, Ninsontienɔa saa yanɔa-yo.»

* **28:1** Hũmma-i diyaa Malti-i huɔnɔa.

⁵ Pol wuə misirrā j̄iɛŋo-i dii-yo dii dāamu-na aa yiera tuə ne; b̄iŋkūŋgu saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuə s̄i u ka p̄aŋ nyurā terduəŋgu fan̄gu-na, sisə u ka p̄aŋ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da b̄iŋkūŋgu cie. Baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuə: «Naacolŋ daa u sie waa dii gb̄aŋgb̄aŋ.»

⁷ In̄ waa terien̄gu maŋ nuə-i, ba f̄āamaan̄o dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba b̄i-yo Pubilusi. Wuə gbuu bel-e ŋaa u j̄ēnaan̄ miε aa ce i ce yinni siei baa-yo u dumelle-na. ⁸ U to wuə waa galla; wuə sa waa h̄inni, t̄əgət̄əgəŋiŋo'i waa-yuə aa u k̄ūma tiraa huol da p̄āmp̄āmp̄aŋ. Pol wuə suur ka haa u nammu-i yuə aa cārā Diilon̄o-i h̄a-yo; wuə p̄aŋ sire.

⁹ Polŋ siire b̄incəiŋo-i, jaamba maŋ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. ¹⁰ Uŋ siire jaamba-i dumaan̄o-na, baa migāaŋ bel-e fafamma naara. In̄ juə'a i ta, b̄imb̄inni maŋ maama-i waa-yiε hiere, baa h̄a-ye baa-ni wuə i bel i naŋ-na tie k̄a.

Polbaa-ba curaa Ɔrəmu

¹¹ I cie caamba siei Malti-i-na aa suə die cor. In̄'a i ta, yiε suur baaton̄o naŋo-na, ba b̄i-yo «Diyəsikuur» ku yuŋgu yaa wuə p̄iebaa.† Baaton̄o fan̄ wuə hilaa Aləsāndiri a jo ji yiera cie waan̄-huəŋgu cor. ¹² In̄ taa dumaan̄o-na, yiε k̄a ka hi Sirakuse; yiε ce yinni siei kusuəŋgu-na aa cor. ¹³ In̄ curaa, yiε bella kon̄kondaan̄gu-i k̄a ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu naŋ muə sire i huon̄-yaŋga-na ta mu tiš̄iŋ-ye; a ce dumaan̄o-na, yiε ce

† **28:11** P̄iebaa daaba-i, ba taa ba b̄i unan̄o-i Kasit̄ər aa b̄i unan̄o-i Polusi. Gir̄eki ba tiŋgu-i waa. Baaton̄o-maacenciraan̄ baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei.

yinni hāi yoŋ aa hi Pusəli-i. ¹⁴ In hii nelle fande-i, yiε da Diilonɔ-dūŋ-baamba namba. Baa cira i tɛna ce yinni niehāi baa-ba. Yiε tɛna ce yinni fanni-i aa suɔ cor tiε kā *Ɔrɔmu-i-na. ¹⁵ Diilonɔ-dūŋ-baamba maŋ Ɔrɔmu-i-na baŋ juɔ nu wuɔ i jo dii, baa sire jārā jo nelle nande-na, ba bɪ-de «Ducənni siεi». Banəŋ baa cor jo Apiyusi sanɣa-na da ba ji jārā-yiε. Polŋ juɔ'a u ne da-ba, wuɔ jaal Diilonɔ-o-i aa naa migāaŋ dii sireiŋa u fεrεŋ nuɔ. ¹⁶ In kaa hi Ɔrɔmu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kā ka biε dūŋgu u deŋ, aa jina sorosiyiε tuɔ niya-yuɔ.

Polŋ ciε kumaŋ Ɔrɔmu-i-na

¹⁷ Polbaa-baŋ hii *Ɔrɔmu-i, wuɔ ce yinni hāi, siεliŋ-yiŋgu-i, wuɔ bɪ *Yuifu ba bɪncuɔmba maŋ waa terieŋgu-na ba jo u wulaa. Baŋ juɔ, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, naŋ daa mi bɪε-na de-i, ku saa balan. Mi saa cāl miε nellen-baamba-i, mi saa bi guɔla manamma i bɪncuɔŋ-hūmelle-na, ŋga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hā *Oromεbaa-ba-i baa-mi. ¹⁸ Oromεbaa-ba yuu-mi, mi biε piiye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliŋgu. Ba'a ba nanna-miε, ¹⁹ ŋga i nellen-baamba yagar wuɔ ma siε gbāa ce. Ku yaa nuɔ-i mi naa miε ba yaŋ mi āndaŋgu-i hā *Oromε ba *jāmatigi ka ce-ku. Na baa ji da nie sɪ mi taara da mi dii mi nellen-baamba yunni-i wεima-na? Ma'i sɪ. ²⁰ Ku'i ciε mi bɪ-na da mi ji waŋ ma yaŋga-i baa-na. *Isirahel-baambaŋ hɪŋ kumaŋ taalunɣu-i, ba bilaa muɔŋo-i kufanɣu maama'i nuɔ-i dumandε-i-na.» ²¹ Bɪncuɔŋ baa cira: «FĒ ŋ huɔŋga-i; i saa da sεbε hilaa *Yude-i-na jo wuɔ ŋ ciε wεima, i saa bi da i natobiŋo naŋo

juo wuɔ η guɔlaaya bɪŋkũŋgu. ²² I suyaa yie niŋ suurii Diilon-ħümelle maŋ nuɔ-i, nuɔmba cɪna-die terni-na hiere, ŋga mie taara naŋ fere-i η waŋ di maama baa-ye.» ²³ Baŋ piiye dumaŋo-na, baa dii yiŋgu baa ba-naa.

Yiŋgu faŋguŋ juo hi, baa jo maar yidiɛlɛŋgu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuɔ biɛ *Diilon-bãangu maama-i tuɔ piiye baa-ba, a doŋ cucuuyunŋu-na ji tuɔ hi dãnambãangu. Duɔ tuɔ piiye u kã, u ka biɛ *Moisi *ãŋjɪnamma-i piiye baa-ba, kuniɛ u biɛ *Diilopəpuərbiemba maama-i a piiye baa-ba. U taa u ce mafamma-i ba da ba suɔ wuɔ uŋ waŋ mamaŋ Yesu kũŋgu-na coima sɪ. ²⁴ Banaŋ baa ħũu-ma, banamba saa ħũu-ma. ²⁵ Kuŋ ciɛ dumaŋo-na, baa hel ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuɔ cira: «Ma dɔlaa *Diilon-Yalle puər *Isayi-i i bɪncuɔmba wulaa. Diilon-Yalle gbɪɛ-yo wuɔ:

²⁶ *«Kã η ka waŋ baa Isirahɛl-baamba-i wuɔ ba nu nelma-i ŋga ba sa suɔ ma yaanŋa-i; ba ne colcol ŋga ba sa da bɪŋkũŋgu.*

²⁷ *Ba nyaayã ba fere.*

Ba suuye ba tũnni-i ba sa taara ba nu baa-ni,

aa suuye ba yufieŋa-i ba sa taara ba da baa-ya.

Ba sa taara ba suɔ mi nelma yaanŋa-i aa jo mi ji korba.»†»

²⁸ Pol wuɔ cira: «Terienŋu faŋgu-na, na saaya na suɔ wuɔ fiɛfiɛ-i-na, Diilonjo birii saan konkor-nelma-i ħã *niɛraamba baa-ma. Bafamba fuɔ, ba ka nu-ma.» [²⁹ Polŋ piiye dumaŋo-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na ba kũŋ.]

† 28:27 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

³⁰ Pol wuə biyaa u yerren dūngu Ɔrəmu-i-na. U ciε biena hāi dūngu fanḡu-na. Nuəmba taa ba kā u wulaa. U saa tuə donya moloḡo u fεrεḡ nuə. ³¹ U taa u waḡ Diiloḡ-bāaḡu maama-i baa nuəmba-i aa tuə kalaḡ-ba baa Itienḡo-i Yesu-Kirsa maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa u waa u fεrεḡ nuə.

Diilon-nelma Tobisifeleni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
ff6ceee3-e395-5530-a5c5-85fce8e77c3d